

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

KENTLEŞME VE ÇOCUK SUÇLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hayriye Nisa TAŞKIN HAMARAT

MAYIS - 2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

KENTLEŞME VE ÇOCUK SUÇLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hayriye Nisa TAŞKIN HAMARAT

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz BAYRAM

MAYIS - 2019

TRABZON

ONAY

Hayriye Nisa TAŞKIN HAMARAT tarafından hazırlanan “Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu” adlı bu Çalışma 20.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı – Adı Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Doç. Dr. Hayriye ŞENGÜN	Başkan	☒	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz BAYRAM	Üye	☒	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Suna ERSAVAŞ KAVANOZ	Üye	☒	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRME

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ – Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Hayriye Nisa TAŞKIN HAMARAT

21.05.2019

ÖNSÖZ

Son yıllarda kentlerin nüfusu hızlı artmasıyla beraber kırsal bölgelerden kentsel bölgelere doğru hızlı bir şekilde nüfus hareketi yaşanmaktadır. Bu sürece hazırlıksız yakalanan kentler plansız ve kontrolsüz bir biçimde büyümektedir. Kentlerdeki nüfusun artarak kalabalıklaşmasıyla beraber kentlerde yaşayan insanları yalnızlaştırmakta ve artan şiddet olayları da toplumsal yaşamın bütünlüğünü bozmaktadır. Bu süreçte çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerini tehdit etmektedir.

Türkiye’de kentleşme süreci, gelişmiş ülkelerin aksine sanayileşmeyle desteklenmemiş olup ülkemizde kentleşme, farklı bölgelerde nüfusun yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Bu durum kentleşmenin istenmeyen sonuçlarını ortaya çıkarmıştır. Bu sonuçların en önemlilerinden birisi de çocuk suçluluğudur. Çocuk suçluluğunun oluşmasında etkili olan bireysel, ailevi ve çevresel nedenlerin önemi anlatılmıştır.

Bu çalışmaya başladığım, değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz BAYRAM konuyla ilgili bana çalışma fırsatını verip, ayrıca öneri ve eleştirileriyle çalışmaya katkı sağlamıştır. Ayrıca tez taslağım boyunca deneyimlerinden faydalanmamı sağlayan Prof. Dr. Abdulkadir TOPAL ve Dr. Öğr. Üyesi Suna ERSAVAŞ KAVANOZ’a katkılarından dolayı teşekkürlerimi bir borç bilirim. Eğitim hayatım boyunca benden desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olan annem Aynur TAŞKIN, babam Süleyman TAŞKIN ve kardeşlerim Alihan ve Aziz Can’a, çıkmaza girdiğim dönemlerde potansiyelimi fark etmemi sağlayan ve benden desteğini esirgemeyen eşim Mehmet Akif HAMARAT’a ve çok değerli arkadaşım Seray YIĞCI’ya, bu çalışmamı oluşturmamda verilerinden yararlandığım Türkiye İstatistik Kurumuna teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Mayıs, 2019

Hayriye Nisa TAŞKIN HAMARAT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KENT, KENTLEŞME, KENTLİLEŞME KAVRAMLARI	3-27
1.1. Kent Kavramı	1
1.2. Kentleşme Kavramı.....	5
1.3. Kentleşme Nedenleri.....	7
1.3.1. İtici Faktörler.....	7
1.3.2. Çekici Faktörler.....	9
1.3.3. İletici Faktörler.....	9
1.4. Kentlileşme Kavramı	11
1.5. Türkiye’de Kentleşmenin Oluşturduğu Sorunlar	12
1.5.1. Ekonomik Sorunlar.....	12
1.5.2. Kentsel Hizmetlerin Yetersizliği	14
1.5.3. Çevre Sorunları.....	15
1.5.4. Konut Sorunları ve Gecekondulaşma	15
1.5.5. Sosyolojik Sorunlar	17
1.5.6. İş bölümü ve İhtisaslaşma	18
1.5.7. Anomi ve Yabancılaşma.....	18
1.6. Kentleşme ve Suç İlişkisi.....	20
1.6.1. Kent ve Suç İlişkisine Kuramsal Bakış: Chicago Okulu	22
1.6.2. Chicago Okulu’nun Görüşlerine Yönelik Eleştiriler	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. SUÇ VE ÇOCUK SUÇLULUĞU	28-49
2.1. Suç Kavramı.....	28
2.1.1. Suçu Açıklayan Kuramlar	30
2.1.1.1. Biyolojik Kuramlar	30
2.1.1.2. Psikolojik Kuramlar	32
2.1.1.3. Sosyolojik Kuramlar	33
2.2. Çocuk Suçluluğu	33
2.3. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri	35
2.3.1. Bireysel Nedenler	36
2.3.2. Ailevi Nedenler	36
2.3.3. Çevresel Nedenler	41
2.3.3.1. Kentleşme	42
2.3.3.2. Okul Çevresi	43
2.3.3.3. İş Çevresi	44
2.3.3.4. Akran Grupları	45
2.3.3.5. Kitle İletişim Araçları	46
2.3.3.6. Madde, Davranış ve İnternet Bağımlılığı.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DEKİ KENTLEŞME VE ÇOCUK SUÇLULUĞU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ	50-71
3.1. Türkiye'de Kentleşme Süreci.....	50
3.2. Türkiye'de Kentleşme Politikaları ve Çocuk Suçluluğu.....	51
3.2.1. Devletin Yaptığı Çalışmalar	51
3.2.2. Yerel Yönetimlerin Yaptığı Çalışmalar.....	53
3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşların ve Derneklerin Yaptığı Çalışmalar.....	55
3.3. Araştırmanın Amacı	56
3.4. Araştırmanın Sınırlamalar	56
3.5. Araştırmanın Kapsamı	57
3.6. Araştırmanın Yöntemi.....	57
3.7. 2013-2017 Yılları Arası İl Bazlı Çocuk Suçluluğu Oranlarının Elde Edilmesi	57
3.7.1. Frekans Analizi ile İl Seçimi	59
3.8. Araştırmanın Bulguları.....	61
3.9. Eğitim ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi.....	61
3.10. Aile ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi.....	63
3.11. Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi	65

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	83

ÖZET

Kentleşmeyle beraber ortaya çıkan sorunlar çocukların suça itilmesine sebep olur. Bu sorunlardan bazıları aile yapısı, akran grupları, okul ve iş çevresi, ekonomik faktörler, yasadışı etmenlere ulaşım kolaylığı, kitle iletişim araçları gibi faktörlerdir.

Bu çalışmada; kent, kentleşme, kentlileşme kavramları tanımlanmış, kentleşmenin nedenleri ve kentleşmenin oluşturduğu sorunlardan bahsedilmiş ve ardından kentleşme ve suç ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra çocuk suçluluğu ve çocuk suçluluğunu oluşturan nedenler incelenmektedir. Son olarak da TÜİK'ten elde edilen veriler yardımıyla kentleşme ve çocuk suçluluğu arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim ve çocuk suçluluğu ilişkisi bağlamında okullaşma oranı parametresi değerlendirilmiş ve okullaşma oranının arttıkça çocuk suçluluğu oranının azaldığı gözlemlenmiştir. Aile ve çocuk suçluluğu ilişkisi bağlamında kaba boşanma hızı parametresi değerlendirilmiş ve kaba boşanma hızının arttıkça çocuk suçluluğunun arttığı gözlemlenmiştir. Kentleşme oranı ve çocuk suçluluğu ilişkisi bağlamında ise okuma-yazma bilen oranı, bebek ölüm hızı, doğurganlık hızı, net göç hızı ve kentleşme oranı parametreleri değerlendirilmiştir. Okuma-yazma bilen oranı arttıkça çocuk suçluluğunun arttığı, bebek ölüm hızı arttıkça çocuk suçluluğunun azaldığı, doğurganlık hızı arttıkça çocuk suçluluğunun azaldığı, net göç hızı arttıkça çocuk suçluluğunun arttığı ve ayrıca kentleşme oranının arttıkça çocuk suçluluğunun arttığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Çocuk Suçluluğu

ABSTRACT

Problems that arise with urbanization cause children to be pushed to crime. Some of these problems are family structure, peer groups, school and work environment, economic factors, ease of access to illegal factors, mass media.

In this study; urban, urbanization concepts are defined, the causes of urbanization and the problems posed by urbanization are mentioned and then the relationship between urbanization and crime is examined. Then, juvenile delinquency and the causes of juvenile delinquency are examined. Finally, the relationship between urbanization and juvenile delinquency was examined with the help of data obtained from TUIK. In the context of the relationship between education and juvenile delinquency, schooling rate parameter was evaluated and it was observed that the rate of juvenile delinquency decreased with increasing schooling rate. In the context of the relationship between family and juvenile delinquency, the crude divorce rate parameter was evaluated and it was observed that as the crude divorce rate increased, juvenile delinquency increased. In the context of urbanization rate and juvenile delinquency, literacy rate, infant mortality rate, fertility rate, net migration rate and urbanization rate parameters were evaluated. It was observed that as the literacy rate increases, juvenile delinquency increases; as infant mortality rate increases, juvenile delinquency decreases; as fertility rate increases, juvenile delinquency decreases, as net immigration rate increases, child delinquency increases; and urbanization rate increases, juvenile delinquency increases.

Keywords: Urbanization, Juvenile Delinquency

TABLolar LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	2013-2017 Yılları Arası İl Bazlı Çocuk Suçluluğu Oranları Tablosu	57
2	2017 Yılı İl Bazında Çocuk Suçluluğu Oranı Frekans Tablosu.....	59
3	2017 Yılı Okullaşma Oranı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi	62
4	2017 Yılı Kaba Boşanma Hızı- Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi	65
5	2017 Yılı Bebek ölüm hızı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi	67
6	2017 Yılı Doğurganlık hızı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi	68
7	2017 Yılı Net göç hızı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi.....	69
8	2017 Yılı Okuma Yazma Bilen Oranı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi.....	70
9	2017 Yılı Kentleşme Oranı ve Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi.....	71

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik Nr.	Grafik Adı	Sayfa Nr.
1	2017 Yılına Ait Çocuk Suçluluğu Oranı Histogramı.....	61

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AB : Avrupa Birliği
Ed. : Editör
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurum
UNICEF : Birleşmiş Milletler Uluslararası Yardım Fonu

GİRİŞ

Sürekli bir değişim süreci içerisinde yer alan toplumsal yapının, en belirgin göstergelerinden biri hızlı artan kentleşme olayıdır. Kentlerin ise, asıl gelişmesi sanayi devriminden sonra gerçekleşmiştir. Sanayi devrimiyle beraber kentlerin büyüüp gelişmesi ve birer endüstri merkezi haline gelmesi, hızlı bir kentleşmenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu hızlı kentleşme süreci beraberinde birçok ekonomik, sosyolojik ve çevresel problemler meydana getirmektedir.

Kentleşme sadece kent sayısının ya da kent nüfusunun artması olarak tanımlanamayan ekonomik, psikolojik, sosyolojik, siyasal ve teknolojik yanları da bulunan bir olgudur.

Kentleşme süreci, gelişmenin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Kırsal bölgelerden ekonomik, sosyal, kültürel, sağlık ve teknolojik nedenlerle kente göç eden insanlar bu kentlerde aşırı nüfus artışına sebep olmaktadır. Nüfus artışı yeni insan ilişkilerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu ilişkiler yeni kültürler meydana getirmektedir. Her yeni gelen insan bu kültüre uyum sağlamaya çalışmakta ve bazen de uyum sürecinde başarısız olmaktadır. Bu nedenle kente göç eden insanların kente uyum sağlayamaması, kendi geleneksel örf ve adetlerini, davranışlarını değiştirmemesi ve kentin kendine özgü iç dinamiklerinden kaynaklanan sebeplerden ötürü suç kavramıyla kentlerde daha sıklıkla karşılaşmaktadır.

Kentlerde artan suç vakalarında suça itilen çocuklar önemli rol oynamaktadır. Kentlerin kendine has faktörleri kentlerde yaşanan çocuk suçluluğunun önünü açmaktadır. Geleneksel aile yapısından modern aileye geçiş, parçalanmış aile yapısı, akran grupları, yoksulluk bunların başında gelmektedir. Kentlerde çocukların yasadışı unsurlara ulaşabilme kolaylığı aynı zamanda yasadışı olaylara karışma olasılığını da artırmaktadır.

“Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu” başlıklı bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki kentleşme ve çocuk suçluluğu arasındaki ilişkiyi açıklamak ve Türkiye İstatistik Kurumu’ndan (TÜİK) elde edilen veriler yardımıyla bu ilişkiyi incelemektir.

Kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisini ele alan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kent ve kentleşmeye ilişkin kavramların yanı sıra Türkiye’de kentleşme ve suç ilişkisi açıklanarak tezin teorik yapısı ele alınmıştır. İkinci bölümde, suç ve suçu açıklayan teorilere ek olarak çocuk suçluluğu incelenmiştir. Tez çalışmasının araştırma boyutunu kapsayan üçüncü

bölümde ise TÜİK'ten temin edilen veriler yardımıyla Türkiye'deki kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisi sayısal olarak incelenmiş ve elde edilen bulgular ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KENT, KENTLEŞME, KENTLİLEŞME KAVRAMLARI

1.1. Kent Kavramı

Genel bir tanımlamayla kent; farklı sosyal gruplardan oluşan insanların, yaşamlarını kentsel kurallara uygun bir biçimde sürdürdükleri yerleşim birimidir. Bu yerleşme yerleri tarihin değişik dönemlerinde farklı sosyo-ekonomik işlevleri üstlendiğinden, kent olgusu da bu değişime paralel olarak her dönemde farklı farklı içeriklere sahip olabilen dinamik bir nitelik taşımaktadır. Bu dinamiklikten dolayı kentin tanımında bir kavram birliğine ulaşılması oldukça zordur. Bu nedenle belirli bir ülke için geçerli olan kent tanımının bir başka ülke için farklılık gösterebileceği aşikardır. Çünkü yapılacak ortak kent tanımının her dönem ve her ülke için geçerli olabilmesi ve aynı zamanda kent araştırmalarında kullanılabilmesi mümkün olamayacaktır.

İnsanların büyük çoğunluğunun yoğun bir biçimde yaşamını sürdürdüğü yerleşim birimi olan kentlerin fonksiyonel ve fiziki açılarından araştırılması mümkündür. Kentler fiziki açıdan, farklı amaçlar için kullanılan binalar ile insanların ulaşımını sağlayan yollardan oluşmakta iken fonksiyonel açıdan kent ise sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerleşim birimi olarak tanımlanmaktadır (İspir, 1991: 5). Kent tanımlarını demografik, ekonomik, siyasi, sosyal ve yönetsel sınır ölçütlerine göre tanımlamak da mümkündür.

Kentin tanımlanmasında ilk ölçüt nüfus büyüklüğüdür. Bu ölçüte göre yapılan tanımlamalarda, nüfus miktarı belirli bir sayıyı aşan yerler kent kabul edilmektedir. Ancak bu ölçütün kullanılmasındaki sorun, en küçük ve en büyük nüfus miktarının, objektif kriterlere göre belirlenmesidir. En büyük kent nüfusunun belirlenmesi için kullanılacak ve evrensel olarak öne sürülebilecek ölçütler yetersiz olmasına rağmen göz önünde bulundurulabilmektedir. Ancak kentin en düşük nüfus düzeyinin ne olması gerektiğini ortaya koyabilecek ve evrensel düzeyde kullanılacak ölçütlerin bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle birçok ülkenin kendi sosyo-ekonomik özelliklerine göre bu alt sınırı belirlediği gözlemlenmektedir. Örneğin bir yerleşim yerinin kent sayılabilmesi için Danimarka'da nüfus alt sınırı 250 iken Kore'de 40.000'dir (Canpolat, 2002: 5). Ülkemizde ise 442 numaralı Köy Kanunu nüfus ilkesine göre bir ayırım yapmaktadır. "Nüfusu 2.000'den aşağı yurlara köy, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olanlara kasaba ve 20.000'den çok nüfuslu olanlara kent" denmektedir (Köy Kanunu, 1924: madde 1).

Ekonomik ölçüte göre kent; mal ve hizmetlerin, üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen ihtiyaçlarını karşılamak üzere ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır. Bu genel tanımın dışında, yerleşmenin “kent” olarak adlandırılabilmesi için genellikle, nüfusun tarım dışı kesimlerde çalışıyor olması ölçüttür. Buna göre yerleşmelerin “kent” ya da “köy” adını alması tarım dışındaki ve tarımdaki nüfus oranlarına bakılarak anlaşılmaktadır (Keleş, 2002: 105).

Kent kavramı siyasi açıdan analiz edilecek olursa, kent ile siyaset ve uygarlık arasında birçok dillerde benzerlik olduğu saptanmıştır. Kent (civitas) latin dillerinde uygarlık (civilization) ile aynı anlama gelmektedir. Arap dillerine bakıldığında ise medina'nın “kent”, medeniyetin ise “uygarlığın” karşılığı olduğu görülmektedir. Yunancada kent (polis) ve siyaset (politika) kelimeleri arasında sadece anlam benzerlikleri değil, aynı zamanda köken bağlantıları da bulunmaktadır (Keleş, 1992: 73).

Sosyal açıdan kent bir insan ürünüdür yani toplumsal grubun ürünü olduğunu göstermektedir. Kent bu açıdan canlı bir varlık olarak değil, toplumsal bir varlığın iç denetimini yapmak ve onu ayakta tutmak üzere kullandığı araçlardan birisi olarak değerlendirilmektedir (Laborit, 1990: 21).

Amerikan toplum bilimcilerinden Carpenter ve Queen, “kenti zamanına ve yerine göre geniş sayılacak şekilde bir araya gelmiş ve bazı belirgin özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu olarak” tanımlamaktadırlar. Toplum bilimci Louis Wirth'e göre “kent, toplumsal bakımdan farklılık gösteren bireylerin oluşturduğu, nispeten geniş, yoğun nüfuslu ve sürekliliğe sahip olan yerleşim birimleridir” (Keleş, 2002: 107).

Yönetmel sınır ölçütü göz önünde bulundurulduğunda, belirli bir yönetmel örgüt biriminin sınırları içerisinde olan alanlara kent, bu sınırların dışarısında kalan alanlara ise köy denilmektedir. Bu amaçla, “kentli nüfus” belediye sınırları içindeki nüfus olarak adlandırılmaktadır. Bazen, belediye sınırları içerisinde nüfusa ek olarak, başka yerel yönetim birimleri de kent içinde düşünülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu yayınlarında, il ve ilçe nüfusunun toplamı kentsel nüfus olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak yönetmel örgüt sınırları ölçütünün Türkiye’de köy ve kent ayırımında benimsenmiş olduğu söylenebilmektedir (Keleş, 2002: 106).

Tüm ölçütler göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde kent, gelişimi süreklilik arz eden, toplumun, yerleşme, barınma, seyahat, çalışma, dinlenme ve eğlenme gibi gereksinimlerinin giderildiği, nüfusun çok az kesiminin tarımsal uğraşlarda faaliyet gösterdiği, köylere nazaran nüfusun fazla olduğu yerleşim birimidir (Keleş, 1998: 75).

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere, kentin evrensel tanımını yapmak oldukça zordur. Bunun nedeni kentin birçok disiplini kapsayan tek bir tanımının yapılmasının mümkün olmamasıdır.

Tanımlar ele alındığında kent kavramının; nüfusa, ekonomik ölçütlere, toplum bilimcilere, yönetsel sınır ölçütlerine ve siyasi ölçütlere göre farklı tanımlara konu edildiği görülmektedir.

Tüm bu ölçütlere bağlı olarak kent; toplumsal gelişmenin sürekli olduğu, ekonomisinin ağırlıklı olarak tarımsal olmayan üretime ve ticarete dayandığı, insanların yaşamları için zorunlu olan ihtiyaçlarının karşılandığı, heterojen bireylerden oluşan belirli bir çoğunluktaki nüfusun belirli bir yerde toplandığı, toplumsal düzenin yasal unsurlara dayandığı, iş bölümünün ve uzmanlaşmanın bulunduğu yerleşim birimidir.

1.2. Kentleşme Kavramı

Kentleşme için yapılan tanımların farklılık göstermesinin sebebi bu konu hakkında araştırma yapanların bakış açılarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Kentleşme, modernleşme ve sanayileşmenin yaratmış olduğu radikal değişim süreci olup, kent ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak da tanımlanabilmektedir.

Kentleşme teorik olarak, kalkınmakta ve sanayileşmekte olan, Rostow'un ifadesiyle "Kalkış" (take off) aşamasına varmayı başarmış toplumlarda hız kazanmaktadır. Bu durumda, kentleşme nerdeyse tüm dünyada, tarım dışı faaliyetlerdeki nüfusun artması, tarımsal faaliyetlerde ise nüfusun azalması sonucunu doğurmaktadır (Keleş, 2002: 33).

Kentleşme ülke genelindeki farklılaşmaları, nüfus akımlarını, kültürel ve ekonomik açıdan ortaya çıkan önemli değişimleri içermektedir. Kentleşme; kentin ekonomik, sosyal, idari ve siyasi işlevlerinin olduğu ve bu işlevlerin değişimini ifade eden kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Görmez, 1997: 11).

Kentleşmenin farklı tanımları bulunmaktadır. Ekonomik, sosyolojik ve nüfus ölçütlerine göre yapılmış birçok tanımı mevcuttur. Her bir tanım kent kavramını farklı bir bakış açısıyla ele almaktadır. Fakat kentleşme tüm ölçütleri içerisinde bulundurduğundan tek yönlü bir bakış açısı anlatımda zafiyete sebep olmaktadır.

Kentleşme konusunda yapılan belirli tanımlar şunlardır:

- Milli gelir durumu ve istihdam potansiyelinde, ağırlığın tarım sektöründen hizmet ve sanayi sektörüne yönelmesini sonucunu değerlendiren bir süreçtir (Bal, 2008: 51).
- Kentleşme, ekonomik gelişmelerin ve sanayileşmenin etkisiyle kent sayısının artması, bugünkü kent yapısının ortaya çıkmasını sağlayan bir süreçtir. Bu süreçte kentleşme örgütlenmenin artışı, iş bölümünün ve uzmanlaşmanın ortaya çıkışı, kent insanların davranış ve ilişkilerinde değişiklikler şeklinde kendini göstermektedir (Keleş, 2002: 21-22).

- Kentleşme, nüfus ölçütüne göre, köyden kente göç eden nüfusun fazlalığı olarak tanımlanabilmektedir (Bayhan, 1996: 178).
- Kentleşme, ekonomik ölçüte göre, işgücünün tarım sektöründen, tarım-dışı sektörlerle aktarılması olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 1998: 12).
- Kentleşme sosyolojik açıdan ele alındığında cemaat kavramından cemiyet kavramına geçiş ve yeni sosyal ilişkilere ve ortamlara giriş olarak tanımlanmaktadır (Sezal, 1992: 22).
- Kentleşme, belirli bir zaman aralığında kentteki nüfus artışı sonucu ekonomik ve sosyal açıdan toplumsal yapıdaki değişimi ortaya koyan süreç olarak adlandırılmaktadır (Gökçe, 1977: 8).

Günümüz toplumlarının başlıca özelliklerinden biri olarak kentleşme karşımıza çıkmaktadır. Zira kentleşme oranları gelişmişlik düzeyinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Çünkü sanayi devriminin beraberinde getirdiği kentleşme, sanayileşmenin yan ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden kentleşme ve sanayileşme birbiriyle yakından ilişkili iki kavram olarak kabul edilmektedir (Ertürk, 1995: 9).

Sanayileşme Sanayi Devriminin, kentleşme ise sanayileşmenin doğal bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Bu bakımdan kentleşme, modern çağımızın temel karakteristik olayını oluşturmaktadır. Zira daha önceleri dünya genelinde nüfusun büyük çoğunluğu, köylerde yaşamaktaydı. Sanayi Devrimi ile beraber kentler işçi kitleleri için büyük talep yaratmıştır. Böylece kırsaldan kentlere büyük bir nüfus göçü yaşanmıştır (Fıratlı, 1999: 58). Kentleşmenin neden olduğu nüfus artışıyla birlikte yeni toplumsal ilişkiler ve örgütlenmeler ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanlardan farklı olarak kentin, daha geniş ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kent örgütlü bir birliktir. Aynı zamanda bireysel ve toplumsal farklılaşmayı ayıran bir özelliği de bulunmaktadır. Zaman içindeki hızlı değişim ve gelişimin bir sonucu olarak kent farklılaştığı ölçüde dinamik bir özellik kazanmaktadır (Sencer, 1979: 3).

Kentleşme modernleşmenin bir göstergesi olarak ele alınmaktadır. Modern toplumlar; okuryazarlık oranının ve eğitim düzeyinin yüksek olduğu, sosyal hareketliliğin arttığı, sanayileşmeyle birlikte kentleşmenin hızlandığı, haberleşme olanaklarının yaygınlaştığı toplumlardır. Ayrıca siyasal yapıda kurumlaşmanın arttığı, görevlerin siyasi açıdan farklılaştığı, demokratikleşmenin arttığı, kitlelerin yönetime katıldığı ve laikleşmenin her alanda yaygınlaştığı toplumlardır (Arıkan ve Poyraz, 2005: 5).

Kentleşmeyi olumlu bir süreç olarak değerlendirenler olmasına rağmen, kentleşmenin yıkıcı yönlerinin olduğunu düşünen yazarlarda bulunmaktadır.

Bookchin'e göre kentleşme olumlu ilişkiler ve normlar üreten kenti ve köyü tehdit etmektedir. Kentleşme tek başına coğrafi bir genişleme olarak ele alınmayıp, buna karşılık kentte yaşamını sürdüren insanı tarımsal yaşamın doğal halinden uzaklaştırması anlamında da ele alınmaktadır (Bal, 2008: 5).

Gökulu (2010: 214)'ya göre kentleşme kavramı toplumlar üzerinde her zaman olumlu etki yaratmamaktadır, Kentleşme süreci içerisinde toplumu bir arada tutmayı sağlayan yapıtaşlarından olan aile ve din gibi unsurlarda çözümler yaşanabileceğini, tüm halka istihdam imkânı sağlamada yetersiz kalınabileceğini, yeni yaşam alanına uyum sürecinin sancılı olabileceğini vurgulamakta savunmakta ve bahsi geçen tüm olumsuzlukların sonucunda da kentsel suçların doğabileceğini savunmaktadır.

1.3. Kentleşme Nedenleri

İnsanlar durup dururken kentlere yönelmezler. Kentlerdeki nüfusun artması, kentteki var olan üretimin tarımdan hizmet ve sanayi sektörüne kayması, kentteki insanların farklı bir sosyo-kültürü benimsemeleri ve benimsenen tüm farklılıkların hoşgörülle karşılandığı bir anlayışın oluşması sonucunu doğuran etkenlerin hepsine kentleşmenin nedenleri denilmektedir (Şahin, 2010: 49).

Kentleşmenin en genel sebebi, daha iyi bir yaşam standardına kavuşmaktır. İnsanların yuvalarından, memleketinden, arazilerinden, yakınlarından uzaklaşma isteğinin veya zorunlu olarak terk etme halinin açıklanması kentleşmenin nedenlerini ortaya çıkarmaktadır.

Kentleşmenin birden fazla nedeni bulunmaktadır. Teknolojide meydana gelen gelişmeler ya da sanayideki ilerlemeler tek başına kentleşmenin sebebi olamayacağı gibi ülkenin siyasal yapısının ya da toplumun kültürel yapısının değişimi de tek başına yeterli olmamaktadır. Batı ülkelerinde kentleşmenin asıl sebebi sanayi devrimi ile başlayan süreçtir. Diğer yandan Türkiye gibi gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkelerde yaşanan kentleşmenin birçok nedeni bulunmaktadır (Kaya vd., 2007: 18).

1.3.1. İtici Faktörler

İtme faktörlerinin başında, kırsal kesimdeki yapısal dönüşümler ve kentlerdeki ekonomik faaliyetlerin çeşidinin artması olgusu yatmaktadır.

İtme faktörü, insanların sahip oldukları hayat standartlarının kabul edilemez ya da yeterli olmaması durumudur. Tarım yapılan arazinin verimsizliği, yetersiz istihdam, ekonomik yetersizlik, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarda aksaklık, çatışma ve terör itme faktörleri arasında bulunmaktadır (Yıldırım, 2004: 18).

Keleş (1992: 22), kentleşmenin nedenleri arasında olan itici faktörleri, ekonomik nedenler olarak isimlendirmektedir. İtici faktörler, sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan makineleşmenin, önceleri geçimini insan emeği ve tarım ile sağlayanların işsiz kalmaları neticesinde kente yöneldiklerini ifade etmektedir.

Ekonomik nedenlerin başında köylü nüfusun ana geçim kaynağı olan tarımsal faaliyetlerdeki değişiklikler yatmaktadır. Köylü nüfusu köyünden göçe zorlayan koşullar olumsuz göç nedenleri olarak adlandırılmaktadır. Daha üstün teknoloji sayesinde daha az insan gücü kullanılarak daha çok tarım ürünü elde edilebilmektedir. Bu durum ise tarımsal nüfusu göçe zorlamaktadır (Keleş, 2002: 27). Tarımda makine kullanımıyla birlikte, girdi oranındaki artış tarımda gereksinim duyulan insan gücü miktarını da azaltmaktadır. Ayrıca diğer göçe zorlayan sebepler arasında ekonomik yetersizlik, arazilerin dengesiz dağılımı, toprakların parçalanması ve erozyon yer almaktadır (Ertürk, 1995: 21).

B. Goodall, kentleşmenin ekonomik üstünlüklerini beş ana başlıkta değerlendirmektedir. İlki uzmanlaşmadır. Uzmanlaşma üretilen malın maliyetinde azalmayı sağlarken gelirlerde de artış sağlamaktadır. Uzmanlaşma üretimi kolaylaştırmaktadır. Üretim sürecinin bölünmesiyle beraber çok sayıda uzmana ihtiyaç duyulmaktadır. İkincisi tasarruftur. Tasarruflar, birbirinin ürettiği mal ve hizmetlere gereksinme duyan ve ayrıca birbirini tamamlayan ürünlerin üretim birimlerinin aynı yerleşme yerini kullanmaları sonucunda elde ettikleri ekonomik yararlardır. Uzmanlaşma ile tamamlayıcılık birbiriyle yakından ilişkilidir. Üçüncüsü kentleşme biriktirimleridir. Kentleşme biriktirimleri, çeşitli ekonomik etkinliklerin belli bir merkezde yığılması sonucunda sağladıkları üstünlüklerdir. Bu üstünlüklerin bazıları; işyeri açmak için elverişli arsa ve arazi, ucuz ve kullanışlı bir ulaşım sistemi, yedek ham madde stokları yapma olanağı, çeşitli yardımcı hizmetleri araştırma ve eğitim kolaylıkları olarak sıralanmaktadır. Kentleşme biriktirimleri, kent büyüdükçe belli bir düzeye kadar artmaktadır. Dördüncüsü kolay ve ucuz hammadde temini olanağıdır. Kentler nitelikli insan gücünün kolay bulunduğu yerleşim yerleridir. Tarım kesimine göre kişi başına gelir kentlerde daha yüksektir. Sendikalar sayesinde emeğe ödenen ücret kırsal alana oranla artmıştır. Son olarak, kentte yaşayan insanlar, köylerde bulunması güç olan türlü mal ve hizmetlerden yararlanabilmektedir (Keleş, 2002: 29).

Özetle; tarımdaki makineleşme, yeni bir iş bulma isteği, düşük gelirin ve fakirliğin oluşu, toprak yetersizliği, toprakların miras yoluyla parçalanarak küçülmesi, doğal afetler, iklim şartları, can ve mal güvenliğinin zayıf oluşu, kentlerdeki ekonomik üstünlüklerin daha fazla olması, bireyi köyden kentlere itmektir. Dolayısıyla kentleşmenin en önemli nedenlerinden birisi ekonomik nedenlerdir.

1.3.2. Çekici Faktörler

Nüfusu ilk harekete geçiren itici faktörler olmasına karşın, nüfusun belirli bölgede toplanmasına da çekici faktörler neden olmaktadır. Sanayi ve hizmet kuruluşlarının kentlerde yoğunlaşmasından dolayı mal ve hizmet üretimleri de bu merkezlerde toplanmaktadır. Bu durum nüfusun da bu bölgelerde toplanmasına neden olmaktadır.

Kentleşmeye etki eden bir diğer etken de bireysel veya grup düzeyinde meydana gelen değişimlerin kentleşmeye etki etmesidir. İşte hem bireyin kendi iç dünyasında hem de içinde yer aldığı daha geniş bütünün (grubun, topluluğun, toplumun) genel doğrultusunda meydana gelen değişimlerin kentleşmeye etki etmesine sosyo-psikolojik sebepler denilmektedir (Şahin, 2010: 52).

Köy ve kent yaşam biçimleri kıstasları arasındaki farklılıklar sosyo-psikolojik etmenleri etkilemektedir. Bunlar kentlerin çekici özellikleri arasındadır. Kentlerin sahip olduğu sosyal-kültürel imkânlar ve hizmetler çok çekicidir. Bu çekici etmenler arasında kentlerin rahat ortamı, daha geniş bir topluluğa ait olma isteği ve kentli olmanın mutluluğunu yaşama gibi örnekler verilebilmektedir. Bazı yerlerde ise, köyden kente göç, toplumsal aşağılık hissini ortadan kaldıran bir “yükseliş” gözüyle algılanmaktadır. Kimi yazarlar 19. Yüzyılın başlarında Amerika’da ki kentlerin herkesin şans aramak için gitmeyi planladığı bir yer olarak nitelendirildiğine değinmektedir. Büyük kentin çekiciliğini anlatmak için söylenen “İstanbul’un taşı, toprağı altın” deyimini de bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Benzer şekilde, kırsal alanlardan gelen birçok çocuk öğrenimlerini tamamladıktan sonra kentlere yerleşmektedir (Keleş, 2002: 33).

Kentlerdeki gelirin köylerde daha yüksek oluşu, köy-kent emek farkının kent lehine gelişmesi ve bu farkların köylerde daha da abartılması fakat buna karşılık kentlerdeki giderlerin hesaba katılmayışı kentlerin çekici güç kazanmasına sebep olmaktadır.

Kentler fırsatlar açısından kırsala göre daha zengindir. Kentlerde sağlık, eğitim ve sosyo-kültürel alanlarda kaliteli hizmet ve değişik imkânlar bulunmaktadır. Kentleri cazip hale getiren bir başka sebep ise yüksek yaşam standardıdır. İstihdamın kentlerde yüksek olmasının nedeni sanayi kuruluşlarının ulaşım ve altyapı nedeniyle kentlere yakın yerde kurulması olarak gözlemlenmektedir. Dolayısıyla kentler daha iyi iş imkânı bulmak isteyenler başta olmak üzere, kaliteli sağlık hizmeti almak isteyen ve çocuklarına daha güzel bir eğitim imkânı sunmak isteyen herkes için cazibeli hale gelmektedir.

1.3.3. İletici Faktörler

İletici faktörler ise itici ve çekici faktörlerin etkinliğini artırıcı bir işlev görmektedir. Bu faktörler işlevlerini yerine getirirken diğer iki faktörün işleyişine bağlı kalmaktadır. Bu faktörler

içinde köy ve kent arasındaki iletişime olanak sağlayan haberleşme ve ulaşımdaki gelişmelerdir (Ertürk, 1995: 20).

Sanayi devrimi ile başlayan teknolojik gelişmeler neticesinde maliyetler düşerken üretimin artması ile art arda sanayi tesisleri kurulmaya başlandığı görülmektedir. Lojistik ve sanayi için gerekli alt yapının kentlerde bulunması sebebiyle bu bölgelerde yoğun bir şekilde tesisler kurulmaktadır. Bu tesislerde istihdam edilecek işgücü ihtiyacını kentlerin karşılayamaması sonucu kırsal alanlardan iş imkânı için terhisler başlamaktadır. Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni üretim yapısı, kırsal alanda emek yoğun olarak üretilen birçok malzemenin kentlerde kurulan sanayi tesislerinde daha ucuz ve seri üretilmesini sağladığından, köylerdeki işyerleri hızlı bir kapanma süreci yaşamış ortaya çıkan işsizler de kente yönelmiştir (Kaya, 2017: 47).

Ulaşım yöntemlerindeki ilerlemeler kentleşmeyi iki yönde etkilemektedir. Ulaşımdaki gelişmeler sayesinde sadece çevresine dağıtım yapabilen küçük sanayi kuruluşları ve yerel ticaret sahaları büyük üretim ve ticaret merkezleri haline gelmektedir. Ulaşım imkanlarının gelişmesi ve hızlı hale gelmesi ile insanların hem hareket kabiliyetleri artmakta hem de sanayi bölgelerinde yerleşme fırsatı elde etmektedir (İşbir, 1986: 21).

Kentleşmeyi arttıran bir diğer unsur ise iletişim teknolojisindeki gelişmeler sayesinde düşüncelerin, bilgilerin ve haberlerin insanlar arasında etkili ve hızlı bir şekilde yayılmasıdır (Gürsoy, 2013: 43). Kentin cazip fırsatlarından haberdar olan kırsal kesim insanı kente göç etmektedir.

Kentleşmenin önemli nedenlerinden birisi de siyasi alanda yaşanan gelişmelerdir. Merkezi idare bazen kentleşmeyi teşvik etmiş, bazen ise bu konuda istekli olmamıştır. Örneğin Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında merkezi idare kırdan kente nüfus akışı sağlayacak ekonomik ve sosyal değişikliklerden rahatsız olduğu için, nüfusun ağırlıklı olarak köylerde yaşaması yolunda politika izlemiştir. Buna mukabil kırsal kesimde önemli oranda destek elde eden Demokrat Parti, seçmen tabanının talepleri doğrultusunda kentleşme yolunda politika takip etmiştir. Ülkemizde kentlerin hızlı gelişimi de 1950'li yıllarda başlamıştır (Kaya, 2017: 48).

Çeşitli dönemlerde alınan siyasal kararlar, yönetim biriminin özellikleri ve uluslararası etkileşimler de kentleşmeyi teşvik edici özellik taşıyabilmektedir. 1946 yılında İngiltere'de çıkarılan Yeni Kentler Yasası ile birlikte halk Londra ve çevresinde kurulmayı planlanan yeni kentlere yönlendirilmektedir. Siyasal anlaşmazlıklar ve savaşlar da kentleşmeyi etkilemektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'de 5-6 milyon nüfus, köylerden büyük kentlere göç etmişlerdir (Keleş, 2002: 31).

Seyahat, yerleşme ve ticaret özgürlüklerini kısıtlayan yasaların kaldırılması da kentleşme üzerinde etki yaratmaktadır. Kentleşme üzerinde etkili olduğu bilinen bir başka etken ise yönetimde özerkçiliktir. Bu tarz yönetim anlayışının ürünü olan kentler; Paris, Berlin, Moskova, Buenos Aires'tir. Siyasi kararlar doğrultusunda başkent yapılan kentlerin sadece kendileri değil, buldukları tüm bölge de hızla kentleşmektedir. Bu duruma en iyi örnekler arasında Ankara, Canberra ve Brasilia kentleri bulunmaktadır. 1920'de 20 bin nüfuslu bir kasaba olan Ankara, başkent olduktan sonra, 50 yıl içerisinde 5 milyona yakın nüfuslu bir anakent (metropol) olmuştur (Keleş, 2002: 31).

1.4. Kentleşme Kavramı

Kent ve kentleşme kavramlarında olduğu gibi kentleşme kavramında da evrensel bir tanım mevcut değildir. Kentleşmeyi sosyal, kültürel, ekonomik özellikler ve mekânsal ağırlıklı bir süreç olarak tanımlayanlar bulunmaktadır.

Kentleşmeyi mekânsal ağırlıklı bir süreç olarak tanımlamak gerekirse; kente göç ile başlayan, yeni koşullara uyum sağlama ile devam eden ve toplumsal bütünleşme ile tamamlanan süreç olarak ifade edilebilmektedir (Erkan, 2010: 20).

Kentleşmeyi sosyo-kültürel açıdan tanımlamak gerekirse, kente göç edenlerin ve kentte yaşayanların, kent toplumunun değer-norm sistemini, kentli insan gibi düşünme, onlar gibi davranma ve giderek onların yaşam biçimini benimsemektedir (Bal, 2008: 64).

Kentleşme, sosyal ve ekonomik olmak üzere iki ana boyutu bulunmaktadır. Ekonomik açıdan kentleşme kişinin geçimini tamamen kentte ve kente özgü işlerde sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşmektedir. Sosyal bakımdan kentleşme ise kişinin kente özgü tavır ve davranış biçimlerini benimsemesi ile gerçekleşmektedir (Bal, 2008: 62).

Kentleşme, köyden kente göçten sonra başlayan toplumsal değişimin insan ilişkileri ve davranışlarında, değer yargılarında, hayat standartlarında ve sosyal hayatlarında değişiklikler yaratması sürecidir (Keleş, 1998: 40).

Özgen (2010: 14)'e göre kentleşme fiziksel bir olgudur. Kentleşme ise fiziksel ortamda beraber yaşayan, yaşamı paylaşan bireylerin davranış biçimleri anlamına gelmektedir.

Kentleşme, köyden kente gelenlerin yeniden toplumsallaştırma sürecini anlatmaktadır. Toplumsallaştırma bireyin, içinde bulunduğu arkadaş grubunun, meslek grubunun, sosyal grupların ve ailenin davranış biçimlerini ve değer-norm sistemini benimsemesidir (Bal, 2008: 80).

Kentleşme bir süreçtir. Kırsaldan kente göç ile insanların, kent koşullarına uyum sağlama, yeni koşullara uygun yeni ilişkiler biçimi geliştirme olayıdır.

1.5. Türkiye’de Kentleşmenin Oluşturduğu Sorunlar

Sanayileşmeyle beraber artan nüfus sonucunda oluşan kentleşme, çok sayıda problemi de beraberinde getirmektedir. Türkiye’de Planlı Kalkınma dönemine geçilmesiyle kentleşmeyle alakalı politikalar geliştirilmiştir. Ancak düzenli ve planlı kentleşme politikaları uygulamalardaki kopukluk ve çıkarılan mevzuatlara uyulmaması nedeniyle düzgün bir şekilde uygulanamamıştır.

1.5.1. Ekonomik Sorunlar

İşsizlik, kentleşmeyle beraber ortaya çıkan önemli sorunlardan biridir. Kentleşmeye bağlı olarak artan nüfus ve işgücüne karşılık, kentlerdeki iş imkânlarının yeterli düzeyde olmaması, var olan işlerin de çoğunun uzmanlık gerektiren işler olması sebebiyle işsizlerin sayısı gittikçe artmaktadır.

Ekonomik sorunlardan biri olan işsizlik suç üzerinde oldukça etkilidir. Ekonomik olarak yüksek düzeyde olmanın başarı sayıldığı bir kültürde insan refah düzeyini artırmak için çaba sarf etmektedir. Bu gayesine ulaşmak için normal yollar yeterli olmaz ise, suça başvurabilmektedir. Geçimini sağlamak için bir iş edinen insan aynı zamanda psikolojisini de korumuş olmaktadır. İşsizlik kişinin psikolojisi üzerinde olumsuz etki yapmasının yanında, farklı açılardan suçluluk üzerinde etkili olmaktadır (Dönmezer, 1994: 313).

İşsiz insanlar tarafından işlenen suçlarda ana nedenler intikam, parasızlık, bunalım ve psikolojik bozukluklar olduğu ileri sürülebilmektedir. İşsiz olan birey kendisini mağdur görmekte ve toplumdan kendisine yapılan intikamını almak istemektedir. Borcu olan kişiler işlerini kaybettiklerinde kritik bir duruma girmekte maddi kaybını suç işleyerek gidermek istemektedir. Birey içinde bulunduğu boş vaktini nasıl değerlendireceğini bilmediğinden can sıkıntısı, elverişli olmayan çevre etkisi ile birlikte suça yönelebilmektedir (Yücel, 2004: 41).

Köyden kente göç ile birlikte, insanlar öncelikle gecekondü bölgesine yerleşmekte daha sonra, kadınlar üretimden kopmakta ve eve kapanmakta, erkekler ise niteliksiz iş gücü durumuna düşmektedir. Bir süre sonra herhangi bir iş alanında, belirli bir beceri kazanılıyorsa da bu beceri çok dar bir alanla sınırlı kalmaktadır (Gürsel: 1990: 17).

Göçle beraber kentte gelenler bilgi ve beceri isteyen işleri elde etmek için rekabet ettiklerinde çoğunlukla kentte yerleşik olan nüfusa nazaran başarısız olmaktadır. Kentli nüfus, sonradan kente

göç edenlerin kentsel iş tecrübelerinin sınırlılığı ve eğitim kurumlarından kentli nüfusa göre daha az yararlandıkları için iş konusunda daha avantajlı olmaktadır (Tatlıdil, 1989: 13).

Ailelerin çoğu kente geldiklerinde gıda ihtiyaçlarını gidermede zorlandıklarını bildirmektedirler. Ailelerin geçim stratejileri olabildiğinde çok hane üyesinin çalışması üzerine kurulmaktadır. Buna bağlı olarak kadınların çocuk bakıcılığı, ev temizliği, erkeklerin seyyar satıcılık ve inşaat işçiliği gibi vasıfsız işler, küçük çocukların ise sokakta mendil ve su satma gibi işlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu işlerin hemen hemen tamamı kayıtsız ve düzensizdir (Gölbaş, 2008: 194).

Alkol ve uyuşturucu kullanımının artmasının nedenlerinden birisi de işsizliktir. Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, işsizler tarafından ümitsizliği ve gelecek kaygısını doğal olmayan şekilde yenmenin yolu olarak görülmektedir. Ayrıca işsizlik aile içinde mutsuzluğa da neden olduğu bilinmektedir (Kızılcılık, 1991: 125). İşsiz olan insanlar, bu nedenlerden ötürü toplum içerisinde birçok şeye özlem duymaktadır. İşsiz insanların bu özlemleri kitle iletişim araçları yüzünden her geçen sürede artmaktadır. Ekonomik imkânlarının yetersizliğinden dolayı özlemlerini gerçekleştiremeyen insanların bazılarının, farklı toplumlardaki kişilerce kabul gören bir ahlaki değerlere de sahip olmamasının da sebebiyle kolayca suça itilebilmektedirler (Çavdar, 1983: 1176).

İşsizlik, boşanmalara, evliliğin gecikmesine, alkol ve madde kullanımının artmasına, hırsızlığa, cinayetlere, kişilik bozukluklarına, sosyal hayatta çözümlere neden olan, bireyin ailesini ve toplumu tehdit eden bir sosyal sorun olarak görülmektedir.

Ekonomik sorunlardan biri olan kentsel yoksullukta üzerinde durulması gereken diğer bir faktördür. Kentsel yoksulluk, kent içinde yaşanan yoksulluğa denmektedir. Kent yoksulu, kentte yaşayan ve yoksulluk çeken kişiyi anlatmaktadır. Köy yoksulundan yapısı itibari ile farklıdır. Kentsel yoksulluk, yaşanan politik istikrarsızlıkların, ekonomik yetersizliklerin yanı sıra barınma, güvenlik, sağlık, eğitim, sosyal olanaklardan yararlanabilme gibi esas gereksinimlerin giderilememesi durumundan beslenmektedir (Görün ve Elagöz, 2007: 151).

Kentsel yoksullar, bir yandan kişisel olarak bir yoksulluk durumu yaşamakta iken diğer yandan da kendilerinin hayat standartlarını yükseltmek için beceri, bilgi ve sosyal çevreye sahip insanlarla bir arada bulunma imkanını kaybetmektedir. İnsanların hedeflerini gerçekleştirmesini destekleyen sosyal çevrenin eksikliği, etkin toplum normlarından yoksun bir çevreyi ortaya çıkarmaktadır. Bu durum içerisinde bulunan yoksulluk ortamlarında, kültürel sosyalleşme ve model alma yoluyla yasa dışı davranış gösterme eğilimi yükselmektedir. Böyle bir ortam içinde yetişen bireyler, düzenli iş-aile-egitim hayatına uyum sağlayamamaktadır. Öte yandan, yoksulluk alanlarında yaşanan güvensizlik ve korku, bireylerin yakın akraba ve arkadaşları dışındakilerle

ilişki kurmasını engellemektedir. Bu nedenlerle sosyal bütünleşme açısından sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Bıçkıcı, 2006: 53).

1.5.2. Kentsel Hizmetlerin Yetersizliği

Köyden kente göç ile beraber kamu kurumlarındaki hizmet talebinde büyük bir artış meydana gelmektedir. Köyde yaşamını sürdüren insanların devletten beklentileri oldukça sayılı ve sınırlı hizmetlerdir. Köyün yolu yoksa yol istemekte, camisine imam, okuluna öğretmen, su, elektrik, telefon ve benzeri hizmetleri talep etmektedir. Köyde yaşayan insanlar, kente göç ettiğinde kamu kurumundan talep edeceği hizmetlerde büyük artış meydana gelmektedir. Öncelikle barınmak için ev istemekte, evini geçindirebilmek için iş istemektedir. Ayrıca insanlar evinde düzenli bir şekilde suyun akması, her gün çöpünün alınması, polis tarafından korunması, parklar ve oyun alanları, çocuğuna kaliteli okul, kütüphaneler, tiyatro, sinema, işine gitmek için ulaşım aracı, yerel hizmetlerin kesintiye uğramadan verilmesini istemektedir. Böylece büyük bir talep artışı ortaya çıkmaktadır. Bütün bu talepleri karşılamak zorunda olan merkezi ve yerel idare birimleri, bu talep patlaması karşısında, hizmet üretmede yetersiz kalmakta olup yeterli işgücü, araç-gereç, kaynak sıkıntısı içine düşmektedir (Kaya vd., 2007: 30).

Türkiye’de hizmet kolaylıklarına sahip olan büyük kentler, gittikçe artan nüfus baskısı nedeniyle yetersiz hizmet sorunlarını yaşamaya başlamıştır. Nüfus yoğunlaşması kentlerde sağlık, eğitim, eğlence, tüketim, kültür gibi hizmetlerin yeterince sağlanamamasına neden olmaktadır. Bu hizmetler öncelikli olarak kentin varlıklı kesimlerinin oturduğu bölgelere götürüldüğünden kente gelen her kesim kentin imkânlarından eşitçe yararlanamamaktadır. Bunun yanında kentteki hizmetlerden yararlanma oranı gelir düzeyiyle doğrudan ilgili olduğundan, hizmetlerin götürülmesi açısından dengesizlik söz konusu olmaktadır (Sencer, 1979: 121).

Kentlerdeki bazı yaşam alanları, güvenliği tehdit eden olaylar açısından oldukça önem arz etmektedir. Kentlerdeki bu alanların güvenliğinin sağlanmasında bu faktörler önem kazanmaktadır:

- Suçların ortaya çıkması ve güvenlik sorunları bu alanların fiziksel yapısıyla ilgilidir: Fiziksel ortamlar ve bayındır edilmemiş yapılar, suç işleme olasılığını arttırmaktadır.
- Suçlar bu alanlardaki günlük hayat ile ilgilidir. Örneğin: kent merkezleri, insanları sosyal faaliyetler ve alışveriş açısından kendisine çeken alanlardır. Bundan dolayı kent merkezlerinde çok sayıda insan toplanmakta ve daha yoğun suç işlenmektedir.
- Kentlerde var olan ve izole edilmiş olan alanlara yetkili yerel makamların kayıtsız kalması suç işlenmesinde etkili olmaktadır. Bu yerler, çevresel denetimin az olduğu alanlardır. Bu yüzden suç işleme eğilimi olan kişilerin kontrol altına alınması ve gözetimi oldukça güç olup suç işleme eğilimini arttırmaktadır (Temür, 2012’den aktaran: Kentleşme Şûrası, 2009: 71).

1.5.3. Çevre Sorunları

Gelişmiş ülkelerdeki çevre sorunlarının başında, fazla büyümenin ve sanayileşmenin doğurduğu zararlar gelmektedir. Oysa Türkiye’de durum bunun tam tersidir. Tabiatın ve çevrenin dengesi bozulmakta, fakat bir bakıma sınırsız ve bakir olan tabiat hesapsızca hoyrat ve kaba bir şekilde tahrip edilmektedir (Sezal, 1992: 82).

Artan kentleşme nedeniyle kentlerde yaşayan insan sayısı gün geçtikçe artmış ve bu da toprak kullanımını daha da genişletmiştir. Tarım alanları yerleşim birimlerine çevirmekte ya da asfalt ve başka malzemelerle kaplanmaktadır. Bu durum toprağı kirletmiş aynı zamanda telafisi mümkün olmayan zararlar vermektedir.

Kentlerdeki ulaşımında kullanılan araçlar, endüstriyel dumanlar vb. birçok etmen hava kirliliğine katkı sağlamakta ve sağlamaya devam etmektedir.

Kentleşmenin ortaya çıkardığı en önemli sorunlardan birisi de su kaynaklarının giderek kirlenmesi ve azalmasıdır. Özellikle metropollerde fazla su tüketimi su kaynaklarını tehdit etmektedir. Çarpık kentleşme suyun hidrolojik döngüsünü olumsuz etkilemektedir. Ayrıca suyun kirlenmesine neden olan en büyük etkenlerden birisi de atık sularıdır (Kaya vd., 2007: 24).

Yapılaşmanın hızla sürdüğü metropoller ile sanayi bölgelerindeki insanlarda işitme kayıplarından psikolojik bozukluklara kadar varan olumsuzluklar yaşanmaktadır. Bu olumsuzluklardan birisi de gürültü kirliliğidir (Ökmen, 1996: 56).

1.5.4. Konut Sorunları ve Gecekondulaşma

Kentleşme ve hızlı nüfus artışı, konut yetersizliğinin her geçen gün biraz daha artmasına neden olmaktadır. Bu artış karşısında, geleneksel yöntemlerle konut ihtiyacının karşılanması olanaksızlaşmaktadır. Bu nedenle kentlerdeki sosyal ve teknik alt yapı ile birlikte kısa zamanda çok sayıda konutun üretilmesini sağlayacak teknolojiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Konut sorunlarının temelinde arsa sorunu yatmaktadır. Konut sorunlarını çözmeye kullanılan en ucuz yol gecekonduudur. Türkiye’de gecekondu kavramı 1945’lerde ortaya çıkmıştır. Gecekondu, birtakım kişilerin kendilerine ait olmayan topraklar üzerinde, izinsiz, bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak yaptığı yapılardır. Gecekondulaşma yapı ve yerleşim çevresi düşük kaliteli kentsel alanları arttırmakta, gecekondu bölgelerine hizmet götürmek hem pahalı hem de güç olmakta ayrıca kenti kontrolsüz ve yatay olarak genişlettiği için kentsel maliyetini arttırmaktadır (Ökmen, 1996: 61).

Anomik kentleşmenin ortaya çıkmasında, köyden kente göçün artması ve kente bulunmayan sosyal alt yapı sebep olmaktadır. Köyden kente gelenlerin, gecekondu inşa ederek kendi yaşam alanını oluşturması çarpık kentleşmeye neden olmaktadır. Türkiye perspektifinden bakıldığında, gecekonduların geçici yerleşim alanları değil, kentin sosyal yapısının bir parçası olduğu görülmektedir. Gecekondu alanlarının cazibe merkezi haline gelmesinin en önemli sebeplerinde biri ise siyasi iktidarların gecekondu afları olduğu bilinmektedir (Bayhan, 1996: 182).

Gecekondu alanları kentlerde kurulmuş ve giderek büyüyen şantiye görünümündedirler. Bu inşaat şantiyelerinde, büyük kentlerin nüfuslarının yarısından çoğunun kentteki birikimleri heba edilmektedir. Merkezi yönetim ve özellikle belediyeler, alacakları gerçekçi önlemlerle bu kaynakların önemli bir bölümünü daha verimli ve toplumsal yararı yüksek olanlara yönlatabilirler. Bu kaynaklar, uygun mekanizmalarla, kentsel konut üretimine, teknik ve sosyal altyapıların kurulmasına ve öteki kentsel hizmetlerin işletilmesine yönlenebilirler. Böylece hem kentsel istihdam sorunu önemli ölçüde çözümlenmekte hem de Türkiye'deki kentleşme sürecinin işleyiş biçimini sağlıklı bir yöreğe oturtmak için temel atılmış olur (Kartal, 1992: 38).

Köyden kente göç eden insanlar, hizmet ve sanayi sektörlerinde çalışabilecek bilgi, beceri ve tecrübeye sahip olmadıklarından, çoğunlukla informel işlerde çalışmaktadır. Kazançları köydeki ekonomik durumlarından daha iyi olsa da gereksinimlerini çoğunlukla informel yollardan karşılayan bu kesim, konut sorununu da gecekondu inşa ederek çözüme yoluna gitmektedir. Konut bulamayan veya kiralayamayan göçmenlerin, kendisine ait olmayan bir arazi üzerine konut yaparak yerleşmeleri gittikçe bir yaşam tarzına dönüşmektedir (Kongar, 1982: 31).

Köyden kente göç edenler kent yaşamına uyum sağlamak için öncelikle kendi köyünden gelmiş akraba veya tanıdıklarının yanına yerleşmektedir. Anlaşılacağı gibi, tampon bir kurum olarak yorumlanabilecek gecekondu, bireyi kent yaşamının toplumsal baskılarına karşı korumakla beraber, akrabalar ve aile arasında devam gelen etkileşim yoluyla da toplumsal bütünleşmeyi sağlamaktadır. Bu durumda toplumsal bunalımı ve çözülmeyi önlemektedir (Kongar, 1982: 31). Bu yönüyle gecekondulaşma, kentleşme üzerinde olumlu etkilere neden olmaktadır.

Suçta itici etkenlerden birkaçı da gecekondu yaşantısı ve ekonomik olanaksızlıklardır. Her şeyden önce bu konutların yasalara aykırı olarak yapılması otoriteye bir başkaldırı niteliğindedir. Ayrıca bu bölgedeki iç içe yaşam biçimi, ailelerin birbirleriyle olan ilişkisi bu bölgede yaşamını sürdürenler arasında ihtilafların da kaynağı olabilmektedir. Yoğun nüfus karşısında kent hizmetlerinin, imkânların sınırlılığı da anlaşmazlıklara sebep olabilmektedir. Hatta gecekondu bölgeleri içinde, belirli merkezlerde, Ankara'da Etlik bağlarında olduğu gibi suçluluk noktaları belirlenmektedir. Ayrıca bu bölgelerdeki ekonomik olumsuzluklar, nüfusun fazla olması, çocukların ve gençlerin yeterince eğitim almasını engellemekte, bu şartlarda yetişenlerin suçlu olabilme ihtimali artmaktadır. Ayrıca bu bölgelerde, işsizlik oranının yüksekliği suçta itici etken

olabilmektedir. Fakat bu suçların varlığı gecekondu bölgelerinin suç bölgesi olduğu anlamına gelmemektedir. Suç her yerde işlenebilmektedir. Suçluluk bölgesi kent suçluluğunun asıl kaynağı olan, organize suçluluğun yerleştiği, suçluların bu bölgede saklandığı, suçun kente buradan yayılmasını sağlayan merkezlerdir. Gecekondu bölgelerinin bu nitelikleri taşımadıkları görülmektedir (Özek, 1973: 89).

1.5.5. Sosyolojik Sorunlar

Aile, en genel tanımıyla toplumun en küçük yapı taşıdır. Aile, üyelerinin barınma ve bakım gibi fiziksel, öğrenme gibi sosyal, sevgi ve şefkat gibi duygusal ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Aile içinde karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma esastır.

Birbirini yakından tanıyan insan birlikteliğinin ortadan kalkmasının en önemli sebeplerinden birisi de kentlerin hızla gelişmesidir. Çünkü insanlar kendilerine özgü yaşam şekli geliştirmektedir. Aşırı büyüme ile mahalle kavramı anlamını kaybetmektedir. Önceleri birbirlerini tanıyan insanların yerini, artık komşusunu bile tanımayan insan tipi almaktadır (Temür, 2012: 37).

İnsanların yaşamlarını sürdürmek için gelir ve refah seviyesini yükseltmek birincil amaçları arasında olduğu bilinmektedir. Artık insanların yaşamları evlerindense iş ortamında geçmeye başlamaktadır. Bu yüzden komşuluk ve akraba ilişkisi yerini iş arkadaşlığına bırakmaktadır. Ancak iş ortamında yakın arkadaşlıklar yerini rekabet ortamına bırakmaktadır. Kentte yaşayan insanların ilişkisi daima bir güvensizlik temeline dayalı olup ayrıca yüzeysellik taşımaktadır. İş yaşamı yükü altında ezilen birey evine yeterli vakit ayıramadığı için aile içerisindeki huzur ve birlikteliği bozulmaktadır. Aynı evin içerisinde insanlar farklı odalarda bireysel yaşamlarını sürdürmektedirler (Kaya vd., 2007: 33).

Kentleşme ile sosyal kontrol unsurunun zayıflaması sonucunda, kentte yaşayan insanın daha bireysel hareket etmeye başlaması ve çevre baskısından kurtulması bazı olumsuz davranışları da beraberinde getirmektedir. Bu tür olumsuz davranışlar aile içinde huzursuzluklara sebep olmaktadır. Toplumun da boşanmalara eskiye oranla daha az tepki vermesi ve normal karşılaması boşanma oranını artırmaktadır. Ayrıca kadının çalışma hayatına atılması ile ekonomik özgürlüğünü elde etmesi ve kendisine yapılan haksızlıklar karşısında sessiz kalmaması da boşanmaya etki eden nedenler arasında gösterilmektedir. Ayrıca aile ilişkilerinde gelenek ve dayanışmanın bozulması da aile içi huzursuzluklara sebep olmaktadır.

Kırsal alanda belli davranış kalıplarıyla ve genellikle birincil ilişki düzeyinde oluşturulan yöneten-yönetilen, akrabalık, komşuluk ilişkileri kentleşme sürecinde giderek etkisini kaybetmektedir. Dolayısıyla kentleşen bireyin ilk sorunu yalnızlaşma duygusu olmaktadır. Bu duygu her ne kadar bireysel ve psikolojik bir sorun gibi görünse de bir çevrede yaşayan insanlar

topluluğunun çoğunluğunda görülen bu rahatsızlık giderek toplumsal yabancılaşma olgusunu beraberinde getirecek ve çözülmeye neden olacaktır (Sencer, 1979: 129).

Köyün homojen bir topluluk olmasına karşı, kent heterojen bir sosyal grup olarak ortaya çıkmaktadır. Homojen bir topluluk olan köyde, bireyler arasındaki ilişki yüz yüze ve samimidir. Küçük yerleşim birimlerinde herkes herkesin akrabası, dostudur. Heterojen gruplardan ve fertlerden meydana gelen kentlerde ise samimi, yüz yüze ilişki yerini gayri şahsi, soğuk, kısa süreli ilişkilere bırakmaktadır. Büyük yerleşim birimlerinde bireyler, gündelik hayatları boyunca birçok insanla temas etmekte olmasına rağmen, bu insanlarla samimi ve sürekli bağ kuramamaktadır.

Nüfusun normal artışı yanında dikey ve yatay hareketliliği, yerleşim birimleri üzerindeki dağılımı da önem taşımaktadır. Dikey hareketlilik, nüfusun sayısal artışı ve eksilmesini ifade ederken yatay hareketlilik de ülke içindeki yerleşim birimleri arasındaki kaymaları ifade etmektedir. Ülkemizde diğer sanayileşen ülkelerde olduğu gibi bu yatay hareketlilik daha çok köyden kente göç şeklinde olmaktadır. Bunun sonucunda köyler boşalmakta, kentler, özellikle büyük şehirler daha da kalabalıklaşmaktadır (Temür, 2012'den aktaran: Çelikkaya, 2011: 109).

1.5.6. İş bölümü ve İhtisaslaşma

Kentlerde nüfus yoğunluğunun artması sosyal ilişkileri etkilemektedir. Köyde enformel bir organizasyona dayanan bir iş birliği düzeninin bulunmasına karşılık, kentlerde formel bir iş organizasyonu kurulmaktadır. Köy gibi yüz yüze münasebetlerde bulunan bireylerden meydana gelmiş homojen küçük bir yapıda, işlerin herkesin yapabileceği kadar basit, yaşa ve cinsiyete göre farklılaşmanın dışında herhangi bir ihtisaslaşmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Topumdaki iş organizasyonunun işleyebilmesi, geleneklere ve alışkanlıklara bağlıdır.

Kentlerde ise; işlerin ve görevlerin daha çok karmaşık bir şekil aldığı, her bir ferdin iş bölümü halinde belirli işi yapmakla görevlendirildiği ve herhangi bir kişinin kendisine verilen görevi yapmadığı takdirde bütün bir cemiyetin zarar gördüğü bir kent toplumunda planlı bir iş organizasyonunun kurulması zorunlu hale gelmektedir.

1.5.7. Anomi ve Yabancılaşma

Birey sosyal bir varlık olmasından dolayı içinde yaşadığı toplumsal alanda aidiyet kurma ihtiyacı doğuştan gelen bir özelliğidir. Birey ihtiyaç duyduğu aidiyet duygusu toplumsallaşma sürecinde, topluma uyum sağlamaya ve kendisini toplumun bir parçası olarak hissetmeye yönelmektedir. Kent yaşantısında birey, toplumsal aidiyet kurabilmek için öncelikle toplumsal çevresinin kendisinden beklentilerini öğrenerek toplumla uyum içinde hareket etmektedir. Ancak toplumsal aidiyet tek taraflı beklentileri karşılayamamaktadır. Yani toplum birçok alanda bireylere

neleri yapması ve neleri yapmaması konusunda veya bunları nasıl ve ne zaman yapacağı hususunda belli sınırlar koymaktadır. Bu çerçevede bireyler, toplum tarafından kabul görmek için toplumsal çevresinin beklentilerini öğrenip ve ona göre hareket etmektedir. Birey bunun aksini gerçekleştirirse toplum tarafından dışlanmaktadır (Aytaç, 2000: 15).

Yabancılaşma ferden sosyal hayatının belli bir kısmına veya tamamına karşı huzursuzluk duymasıdır. Yabancılaşma kavramının JJ. Rousseau'nun insanın tabii çevresinden kopmuş olarak görmesi fikrine kadar götürmektedir. Marx yabancılaşmanın kaynağını kapitalizme götürerek insanın ürettiği mallar karşısında güçsüzlüğün bir sonucu olarak iç dünyasının yoksullaşmasına bağlamaktadır. Parsons'da ferden sosyal yapıya uyum sağlayamaması durumunu anomi olarak tanımlamaktadır (Korkmaz, 1988'den aktaran: Yılmaz, 2006: 50).

Kentleşme ve göç sürecinde oluşan yabancılaşmanın beş farklı biçimde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak yabancılaşan insan, kendi gayretleriyle hedeflerine ulaşamayacağını düşünmesinden ötürü güçsüzlük duygusuna kapılabilmektedir. İkinci olarak yabancılaşan insan kime güveneceğine bilememekte olup belirsizlik durumuna düşmektedir. Üçüncü olarak, toplum tarafından belirlenen amaçlara ulaşabilmek için toplumca yasaklanan davranışlara ve yöntemlere başvurmasından ötürü kuralsızlık içinde olabilmektedir. Dördüncüsü, kişi toplum tarafından özellikle fazla önem verilen şeylere az önem atfetmesinden ötürü soyutlanmaktadır. Son olarak da kişi kendisine yabancılaşmış diğer bir ifadeyle kendine uzaklaşmış olabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı yabancılaşma kişinin, gerçek özünden ve duygusal açıdan uzaklaşmasına sebep olabilmektedir (Ofluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008: 116).

Köy nüfusunun hızla kente yönelmesi, kentlerdeki insanlar arasında değer, kültür ve norm uyumsuzluğuna yol açmaktadır. Bireyler, yoğun nüfuslu kent hayatında giderek yalnızlaşmaktadır. Dolayısıyla birey kendini kentsel alandan soyutlayarak kentlilik bilincinden uzaklaşmaktadır. Kentlerin vasıfsız mekânlara dönüşmesiyle ve kimliklerini kaybetmesiyle bireylerin bu mekâna olan aidiyet duygusu yok olmakta olup yaşam standarttı düşmektedir (Öztürk, 2007: 1).

Anomi, bir kimsenin ahlaki/moral köklerinden kopmuş, bağlantısız arzularından başka herhangi bir standardı kabul etmeyen ve toplumsal yükümlülükler taşımayan bir ruh hali/düşünce yapısı içinde bulunması anlamına gelmektedir. Anomik insan spiritüel olarak steril hale gelmiştir ve kendisinden başka kimseye karşı bir sorumluluk hissetmez. Diğer insanların değerleriyle alay eder; tek inancı inkâr felsefesidir. Bir geçmiş olmadığı ve bir geleceğin olmayacağı düşüncesi arasındaki ince çizginin üstünde yaşar (R.M.Maciver ,1950'den aktaran: Yüceyılmaz, 2007: 38).

Kentin tüm kentlileri kapsayacak donanıma sahip olmaması, yani yeni gelenlere, kentsel iş imkânı, konut imkânı, eğitim imkânı, güvenlik ve sağlık imkânı verilmemesi yeni kentlileri kendi başına başlarının çaresine bakma arayışına itmektir. Bu noktada, kente yeni gelenler çeşitli

cemaatlerin, grupların üyesi, yandaşı olmaktadır. Bu kimlikler, kentli kimliğinin önüne geçerek kentle bütünleşmeye engel teşkil etmektedirler (Görmez, 1997: 20). Bu nedenle kente yeni gelenler yabancılaşmaktadır.

1.6. Kentleşme ve Suç İlişkisi

Türkiye 1950-1980 dönemini emek merkezli bir kentleşme süreci olarak yaşarken, 1980 sonrasında ise daha çok sermaye merkezli yaşamıştır. Türkiye’de son yirmi yıllık süreçte, suçların oranında, işleme yöntemlerinde, suç niteliklerinde, suçta kullanılan araçlarda, suça müdahale yöntemlerinde, toplumun suçu algılamasında, devletin suça bakış açısında, suçun topluma yansımada, suçun cezalandırılması ile ilgili yargılama sürecinin işleyişinde, toplumun yapısında ve yaşayış tarzında meydana gelen gelişmeler ve değişimlere bağlı olarak önemli farklılıkların olduğu görülmektedir (Özgen, 2010: 56-57).

1950 yılından sonra nüfusun hızlı artış göstermesi, tarımda makineleşmenin artması, düzensiz toprak dağılımının olması, özellikle büyük şehirlerde iş imkânının fazla olması nedeniyle köyden kente göçü arttırmıştır. Göç olgusunun temelinde yer alan ailenin maddi koşulların olumsuz olması düşünüldüğünde bu durum çocuğun suça yönelmesinde en önemli etken olarak görülebilmektedir (Yıldırım, 2004: 130). Göç eden ailenin geldiği kent merkezlerinde konut ve iş sıkıntısı yaşadığı için çocuğun isteklerini karşılamakta zorlanmaktadır. Çocuk isteklerini ailesinin karşılayamadığı durumlarda uygun olmayan yollara başvurabilmekte ve suç davranışını gerçekleştirebilmektedir (Demiray, 2018: 82).

Sağlıksız gelişen kentleşme beraberinde düzensizliği, kuralsızlığı, bireyin yalnızlığını, insanların birbirlerine yabancılaşmasını, gelir dağılımında gerçekleşen adaletsizliği ve suç artışını beraberinde getirmektedir (Bal, 2008: 74). Kentleşme, toplumsal yapıdaki nitelikli değişimleri, kültürün çeşitlenmesini ve değişimini, insan ilişkilerindeki farklılaşmayı da içinde barındırır.

Kentleşmenin yarattığı kültür değişiminin suçluluğa etkileri aşağıda belirtilmiştir:

- Kentleşme köyden göç eden insanların bencilleşmesi ve ferdileşmesini doğurmaktadır,
- Sosyal denetim mekanizmasını yok eden bir faktörde kentleşmedir,
- Geleneksel yapının farklılaşmasına yol sebeplerden birisi de kentleşmedir,
- Toplumlardaki yeni çıkar gruplarının ve yeni sınıfsal yapının oluşması kentleşmeye yol açmaktadır,
- Köyden kente göç edenlerin beraberinde getirdikleri kültür, kentte yerleşik olan kültürle çatışma yaşayabilmektedir (Aksoy, 2007: 14).

Suçlular arasında gelir ve imkân farklılıkları kentleşme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Kentin orta ve yüksek gelire sahip insanların işledikleri suçlarla gecekondü bölgelerinde yaşayan düşük gelirli insanların işledikleri suçlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Kentlerdeki yükselen suç oranları, kentlilerin de üzerinde bir korku yaratmaktadır. Bu korku, kentlilerin günlük yaşamlarına etki etmekte, işe gidiş yolu için farklı yolların tercih edilmesi, alışveriş için farklı cadde ve sokaklara yönelmesi gibi sonuçlara yol açabilmektedir (Ünsal, 2005'ten aktaran: Karasu, 2012: 27).

Durkheim kentleşmenin durdurulamaz bir biçimde daha fazla suçluluğa neden olduğunu açıkça söyleyen ilk yazarlardan biridir. Teeters, Cressey ve Barnes, Sutherland da suçluluk oranının köylerde kentlere göre daha az olduğunu ifade etmektedirler. Bununla beraber suçluluk oranının kentleşme ile artması hususu bütün ülkeler için geçerli değildir. Mesela Radzinowicz'e göre, Polonya'nın güney bölgesindeki kentlerde kentler büyüdükçe suçluluk azalmaktadır. Bu gibi istisnalara rağmen, özellikle kentleşmenin artması ve toplumun genişlemesi ile suçluluk oranının artmaktadır. Ayrıca kırsal bölgelerin nitelikleri ve kent suçluluğunun nitelikleri arasında farklar bulunduğu kabul görmektedir (Gürelli, 1967: 121).

Gümüş (2004: 98), kentleşme ve suç ilişkisini yapmış olduğu çalışmasında dokuz farklı değişken üzerinden incelemektedir. Kentleşme ve suç arasında ilişkisi olduğu düşündüğü değişkenleri üç ana grup olarak birbirinden ayırmaktadır. Buna göre kentleşme ve suç arasında bir ilişkiyi anlamlı kılabilecek üç ana değişken grubu bulunmaktadır. Ekonomik değişkenler, sosyo-ekonomik demografik değişkenler ve son olarak önleyici değişkenlerdir. Buna göre kentteki kişi başına düşen milli gelir, işsizlik oranı, gelir dağılımı ve yoksulluk sınırı olarak ele alınırken sosyo-ekonomik demografik değişkenler kentin nüfus olarak yoğunluğunu, coğrafi büyüklüğü, kentlerde yaşayan siyahi nüfusun oranı ve kentteki gençlerin liseden ayrılma oranı olarak alınmaktadır. Önleyici değişkenler olarak ise güvenlik harcamalarıdır. Nüfusu iki yüz bini aşan yetmiş beş Amerikan kentini kapsayan çalışmasında kentteki mala ve bedene yönelik işlenen suçlar ile kentin kişi başına düşen milli geliri, kentteki gelir adaletsizliğini nüfus yoğunluğu ve kentteki siyahi nüfus oranı arasında ciddi bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Buna göre; kişi başına düşen milli gelir arttıkça suç oranları azalmakta; gelir adaletsizliği, nüfus yoğunluğu ve kentteki siyahi ırkın nüfusa oranı arttıkça suç oranı artmaktadır. Yapılan bu çalışma kentleşme olgusunun farklı boyutların suç açısından farklı anlamlar taşıyabileceğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Kentleşme süreci sonucu ortaya çıkan kimi durumlar suç oranını arttırırken kimi durumlar ise suç oranını azaltabilmektedir. Örneğin, sağlıklı bir kentleşme süreci sonucunda gelir adaletsizliğinin ortadan kaldırılması suç oranını azaltan bir rol oynamaktadır. Benzer biçimde kişi başına düşen milli gelirin artması suçu azaltıcı bir rol oynamaktadır (Gökulu, 2010: 220).

1.6.1. Kent ve Suç İlişkisine Kuramsal Bakış: Chicago Okulu

Chicago sosyologları kendi dönemlerinin en önemli problemi olan suç ve suçlu davranışını ekolojik teori ve sosyal organizasyonsuzluk kavramına dayanarak tanımlamak için çalışmalarda bulunmuşlardır. Yapılan bu çalışmalar Chicago Okulu'nun ün kazanmasına vesile olmasının yanı sıra yerleşim yeri faktörünün suçluluk üzerindeki etkisini ortaya koyması bakımından da önem arz etmektedir. Yirminci yüzyılın başında insanın kendi yaşam çevresi ile olan ilişkilerini göz önünde bulunduran Chicago sosyologları insanların çevresi ve diğer insanlarla olan ilişkilerini inceleyerek insan ekolojisine dair çalışmaların hız kazanmasına destek olmuşlardır (Esen, 2008: 89).

1920'lerde Chicago da ortaya çıkmış olan görüşler kentleşme ve suç arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Shaw ve Mckay, o dönemde kentlerdeki suç oranlarını inceleyerek bu oranların kent merkezlerinde en yüksek değerlere ulaştığını gözlemlemiştir. Chicago modeline göre, suç oranlarının kent merkezlerinde fazla olmasının nedeni, merkezdeki binaların ve yerleşim alanlarının büyüme baskısı ile bu bölgedeki evlerin ve imkânların kötüleştiği bu durumun sonucunda suç olgusunun ortaya çıktığı görüşü bulunmaktadır. Bu görüşler doğrultusunda Chicago Bölge Projesi 1932 yılında uygulamaya konulmaya başlanmıştır. Bu proje suçun bölgesel özelliklerine vurgu yaparak nispeten daha kötü mahallede yaşayan gençlerin işe alınması, farklı el sanatları faaliyetleri ve yaz kamplarında eğitilmesiyle birlikte onların daha sağlıklı bir biçimde toplumsallaşmasını amaçlamaktadır. Chicago projesi, sadece sağlıklı toplumaşmayı hedeflemeyip aynı zamanda bu bölgelerde yaşayan insanların barınma, belediye hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarının da iyileştirilmesine yönelik faaliyetleri içermektedir (Conklin, 2006'dan aktaran: Gökulu, 2010: 215-216).

Chicago kentinde görülen yüksek suç oranı, hızlı nüfus artışı, aşırı kentleşme ve yoğun göç sebepleri Chicago Okulu sosyologlarını kent çalışmalarına yöneltmektedir (Balamir, 1999: 55-58).

1800'lerin başında küçük bir yerleşim merkezi olan Chicago, ucuz emeğin, kanal çalışmalarına ve pahalı olmayan araziye hücumuyla hızla büyümeye başladı. Bu tür fırsatlar endüstriyel büyüme için gerekli olan niteliksiz işçileri cezbediyordu. 1898-1930 yılları arasında Chicago'nun nüfusu ikiye katlandı ve küçük kasabaya özgü yaşam biçimleri yerini karmaşık ve çeşitli kentsel yaşam biçimlerine bıraktı. Sanayileşmenin sınırına gelinmesi ve teknolojinin işçinin yerini almasıyla; kalabalık, vasıfsız ve yerleşik olmayan nüfusa talep ortadan kalkmıştır. Bu durum, arkasında yetersiz yerleşim ve sağlık hizmetleri, gençlik çeteleri, evsiz insanlar ve ahlak bozukluğu bırakmıştır. Aile bağlarından ve aile topluluklarından uzak kalan insanlar çevrelerinde kötü zamanlarında sıkıntılarını paylaşacakları bir kimseyi bulamamışlardır. Bu insanlar sırf akrabalarına veya ahabplarına yük olmamak için yerleşik olmayan, geçici yerlerde kalmaya başlamışlardır. Bu arada yoksulların yaşadığı kenar mahallelerde suçluluğun daha çok olduğu görülmüştür. Özellikle göçmenlerin yaşadığı bu bölgelerde suçluluğun ilişkisi incelenmiştir. Bu yıllarda Amerika'ya göç

eden güney ve doğu Avrupalılar ülkenin durumunda sorumlu tutuluyorlardı. Bunlar aşağılık bir grup olarak görülüyor, ayrımcı bir tutuma maruz bırakılıyorlar ve özellikle savaş zamanlarında sadakatlerinden kuşku duyuluyordu. Göçmen çocukları ise kültür farklılaşmalarına anne-babalarından daha çabuk uyum sağladılar ve onlardan utanıp uzaklaştılar. Aile bağlarının yerini çeteler ve diğer destek grupları aldı. Güvenlik güçlerin en büyük tehdit unsuru bu karmaşık toplum yapıları olmaktadır. Bu nedenle Chicago Üniversitesi sosyologları bu sorunlara cevap bulmaya çalışmışlardır (Sokullu-Akıncı, 2002: 136).

Amerikan sosyologları suç, kentlerin bazı bölgelerinde yoğunlaştığı üzerinde durmuşlardır. Suçluluğun, bu bölgelerde kent merkezine oranla bir artış gösterdiğini ve kentin belirli bölgelerinde yoğunlaştığını ortaya koymuşlardır. Kentler içindeki bölgeler açık farklarla birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Bu bölgeler içinde “kaçak yapılaşma (gecekondü) = slum” belki en çok dikkati çekendir. Bu terim ile anlatılmak istenen kötü konut şartlarının, yoksulluğun, aşırı kalabalığın ve suçun yüksek olduğu kent bölgeleridir. Yüksek suçluluk oranını taşıyan bu bölgelerde, geniş bir fiziki hareketlilik, farklılaşma, sosyal yapının çözülmesi ve istikrarsızlığa rastlanmaktadır. Bu bölgelerde ahlak anlayışı ve sosyal dayanışma yok olmaktadır. Kentin bu bölgelerinde her şey erime, çözülme ve kokuşma halinde bulunan bir sosyal hayatın izlerini taşımaktadır (Dönmezer, 1994: 186).

Chicago Okulu araştırmalarında iki yöntem kullanmıştır: Birincisi, nüfus sayımları ve suç istatistikleri gibi resmi sayılardan faydalanılmasıdır. Buna göre, suç oranı yüksek olan ve yoksulluğun bulunduğu bölgeler seçilmiştir. Farklı etnik gruplar bu yerlerde geçici olarak ikamet etmelerine rağmen, kentin bazı bölgelerinde suç işlemeye daha yatkındı. İkincisi ise, yaşam öyküsü ve olay incelemesi yöntemlerini kullanmasıdır. Bu şekilde, suçluluğun psiko-sosyal süreci ortaya çıkarabiliyordu. Bunun için araştırmacılar süjelerinin arasına karışmış ve birlikte yaşamışlardır. Böylece suçluların kendi çevreleri içinde kişilikleri ve günlük hayatları daha iyi incelenebiliyordu (Demirbaş, 2009: 136).

Suçlunun içinde yaşadığı bu çevre farklı olabiliyordu; işte bu sayede, bitki ve hayvanların doğal ortamlarında incelenmesinde olduğu gibi, “insan ekolojisi” kavramı ortaya çıkmış ve Chicago Okuluna “Ekolojik Okul” adı verilmiştir. Chicago Okulu tarafından yürütülen “yaşam öyküleri” çalışmaları, ekolojik bölgelerin sosyal yaşam üzerindeki etkilerini açıklama açısından önem taşımıştır. Nitekim bu çalışmalar, kent yaşamının birbirini tanımayan insanlar arasındaki akrabalık ve dostluk ilişkilerinin zayıflamış ve bir makine gibi çalıştığı sonucuna varmışlardır. Bu sosyal ilişkilerin zayıflaması ise, sosyal organizasyonsuzluğa ve bunun da suçluluğa neden olduğu ortaya çıkmıştır (Demirbaş, 2009: 137).

Ekolojik görüş çerçevesinde yapılmış çalışmalardan birisi Clifford Shaw tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışma Chicago kentinde çocuk suçluluğunun özelliklerinin incelenmesindeki

neden ve faktörlerini saptamaktadır. İlk kez suç önlemesi programı hazırlayan bilim insanı olarak karşımıza çıkan araştırmaların sonuçlarından elde ettiği verilerle Shawdır. Shaw ve McKay 1840'lerden itibaren kentteki demografik hareketleri, siyahi-beyaz, yerleşim ve ekonomik özellikleri incelemişlerdir. Göçmen işçilerin ekonomik yapı içindeki durumuna da değinmişler ve onların yaşam şekillerinin ve yerleşim yerlerinin özelliklerini açıklamışlardır. Araştırmaları 1900'dan 1933'e kadar 33 yılda gençlik mahkemelerinin 55.998 dosyasının incelenmesini içermektedir. Dosyalar mahkeme öncesi, mahkeme sürecinde ve mahkeme sonrasında olmak üzere üç aşamalı olarak incelenmiştir. Her aşamada 1900'den 1927'e kadar altışar yıllık üç dönemde polis ve mahkeme ile karşı karşıya gelen gençler karşılaştırılmıştır. 1942'de yayınladıkları "Gençlik Suçluluğu ve Şehir Bölgeleri" gençlik suçluluğu konusundaki görüşler üzerinde çok etkili olmuştur. Shaw ve McKay, Chicago'da suçluluğun coğrafi dağılışı ve suç bölgelerinin kentin iş ve sanayi merkezlerine bitişik bölgelerde yoğunlaşması sonucunu Amerika'nın diğer kentlerini de araştırmışlardır. Yapılan araştırmalarda suçun bir coğrafi esas çerçevesinde dağılım gösterdiği gerçeğini ortaya koymuşlardır.

Shaw ve McKay' çalışma sonuçlarına göre; (İçli, 2007: 206)

1. Suç oranları, kent içerisindeki bölgelerde farklı bir dağılım oluşturmaktadır.
2. Kent merkezinden uzaklaştıkça suç oranlarında azalma, yakınlaştıkça artma gözlemlenmektedir.
3. Belirli bölgelerde, suçluluk oranının yüksek olması etnik grubun yapısına bağlı olmamaktadır.
4. Genç suçlu oranının yüksek olduğu bölgelerde, ev sahipliği oranı düşük, göçmen oranı yüksektir. Beyaz olmayan nüfus bu bölgede yaşamaktadır.
5. Geleneksel olmayan normlar genelde suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde kabul edilmektedir, bu normlar bölgede yaşayan insanların çoğu tarafından geleneksel normlarla tamamlanmaktadır.

Shaw'ın ve McKay çalışmaları "insan ekolojisi" kavramlaştırmasına görece atıf yapmaktadır. Buna göre; insanların davranışlarının incelenebileceği en ideal yerin kendi yaşam alanları olduğu varsayımına dayanmaktadır. Belli olayların dağılımını ve çevreleriyle olan bağlantılarını ekoloji teorileri incelemektedir. Şuçun, mekânın değişiminin doğal bir sonucu olduğunu vurgulayan Ekoloji teorisyenlerinin asıl odak noktaları, nüfusun yapısal değişimi, yoksulluk, yerleşim yerlerinin mekânsal özelliği gibi faktörlerdir (Yanjinkham, 2011: 49).

Sosyal organizasyonsuzluk kavramı, Shaw ve arkadaşları tarafından ortaya atılmıştır. Suç ve sosyal çevre arasındaki bağlantıyı araştıran önemli teorilerden biri sosyal organizasyonsuzluk kavramı olarak bilinmektedir. Sosyal organizasyonsuzluk teorisi, suç ve suç unsurlarının ortaya çıkışında, suç işleyen kişilerin kişisel özelliklerindense sosyal çevrenin yapısı ağır basmaktadır (Başbüyük ve Karakuş, 2010: 65). Sosyal çözümlerin en çok kentsel alanda ortaya çıktığını

savunan sosyal organizasyonsuzluk teorisyenleri kentleri suçun yeniden ortaya çıktığı alanlar olarak görmekte-dirler (Kızmaz, 2005:151).

Shaw ve McKay'ın bu konudaki incelemelerine ve araştırmalarına biraz daha ayrıntılı bakılmalıdır. Araştırmalar, suçluluğun kentin belirli bölgelerinde yoğunlaştığını, bu bölgelerin kentin merkezine göre belirli oranda bir yön izlediğini ve uzun zaman aralıkları içinde sabit kaldığını ortaya koymuş bulunmaktadır (Dönmezer, 1994: 191).

Robert E. Park (1967: 23-46) kentlerin gelişmesiyle samimi, yüz yüze ve karşılıklı güvene dayanan birincil ilişkilerin yerini yüzeysel, gayrişahsi, çıkarıcı ve rasyonel olan ikincil ilişkilere bıraktığı iddiasındadır. Birincil ilişkilerin sağladığı sosyal denetimin kentlerde azalmakta olmasının buralarda yüksek suç oranlarının sebebi olabileceğini düşünen Park'a göre, "kent insanın doğasındaki iyiyi ve kötüyü fazlasıyla ortaya çıkarmaktadır". Bu nedenle de kent insan çevresinin ve sosyal süreçlerin araştırılması için çok uygun bir laboratuvar durumunda olmaktadır.

Park ve Burgess yaptıkları incelemeler sonucunda, kentin, merkezleri olan pek çok daireden oluştuğunu ve en ortada merkezi iş bölgesinin bulunduğunu belirlemişlerdir. Bu ortak merkezli dairelerin merkezinden uzaklaştıkça sosyal problemler azalmaktadır. Araştırmacılar kentte yaşamın yüzeysel olduğu, insanların birbirini tanımadığı ve ilişkilerin gelip geçici, akrabalık ve dostluk bağlarının zayıf olduğu sonucuna varmışlardır. Chicago okuluna göre ilkel sosyal ilişkilerin zayıflaması sosyal organizasyonsuzluğa yol açmaktadır. Sosyal organizasyonsuzluk ise suçluluğun oluşmasındaki en baş etken olarak görülmüştür (Sokullu-Akıncı, 2002: 140).

Louis Wirth (1938: 1-24) kentlerin, çeşitli kültürlerden kaynaklanan göçlerle beslendiğine dikkat çekmektedir. Park'ın görüşüne benzer şekilde kent ortamında komşuluk, akrabalık ve nesiller boyunca beraber yaşamadan kaynaklanan duyguların çeşitli kökenlerden gelen insanlarla iletişim sonucu zayıfladığı hatta köreldiğini varsaymaktadır. Wirth'e göre, kırsal alandan gelen insanlar arasındaki bağlar kentlerde yerini rekabete ve formel denetim mekanizmalarına bırakmaktadır. Kentteki ilişkiler yüz yüze olduğunda bile samimiyetsiz, kalıcı olmayan, yüzeysel ve sınırlı olmaktadır. Kentli insanların insan ilişkilerindeki tutumları kendilerini sakınmaya ve ilgisiz kalmaya yönelik olmaktadır. Birey amaçlarına ulaşmak için diğer insanları bir araç olarak görmekte olup samimiyetten uzaklaşıp aynı zamanda da ahlaki değerlerini ve aidiyet duygusunu kaybetmektedir. Bununla ilgili olarak Durkheim'in ortaya koyduğu anomi ya da toplumsal boşluk durumu teknoloji toplumunda sosyal çözülmenin nedenlerini açıklamaktadır. Wirth ayrıca, göçlerle giderek artan nüfusun sebep olduğu farklılaşma ve uzmanlaşmanın sosyal yapının karmaşıklığını arttıracaklarını, böylesine yoğun kentsel alanda fiziksel ilişkilerin yakın, ancak sosyal ilişkilerin mesafeli olacağını ifade etmektedir. Ona göre, kentte yaşayan bireylerin karmaşık teknolojik imkanları, yoğun iş temposu ve hareketli yaşam tarzı sinirsel gerilimlere ve anlaşmazlıklara yol açmaktadır.

Wirth'in bu bakış açısı, kente uyum sağlayamayan diğer bir ifade ile "kentlileşemeyen" kesimin potansiyel suçlu olarak algılanmasına yol açmaktadır. Mekânsal ayrışmanın da doğal bir süreç olarak görüldüğü bu yaklaşım, kentin dezavantajlı kesimlerinin suça yöneldiği ya da suçla bir şekilde ilişki içinde olanların bu bölgelerde yaşayan insanlardan oluştuğu sonucuna varmaktadır. Ancak bu yaklaşım kentte yaşayan insanların kişisel deneyimleri ve kentleşme sürecinin yarattığı dönüşümlerin bizatihi kendisini göz ardı etmektedir (Berber, 2015: 18).

Chicago Okulu suç ile suçu işleyen insanın yaşadığı çevre arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu ortaya koyan ilk araştırmacılar olarak önem kazanmışlardır. Chicago Okulu'nun temel dayanak noktası mekânın ve sosyal çevrenin insan davranışlarını etkileyeceği ve değiştireceğine yöneliktir. Onlara göre durum birey bazında değil toplum bazında incelenmelidir. Bireysel bir yaklaşım sonuç getirmeyecektir. Sosyal bilimler açısından bakıldığında suç unsurunun çevresel faktörlere dayandırılması sadece insan psikolojisine indirgenmesinden daha fazla fayda sağlayacaktır (Küçükylmaz, 2018: 7).

Suç çok yönlü bir kavram olduğu için tek bir nedene indirgenemez. Bu yönden bakılacak olursa, Chicago Okulu'nun ortaya koyduğu gibi bireylerin mekân ve altyapı fırsatlarından yararlanamamasının sonucu olarak ortaya çıksa bile suçun zaman ve mekâna göre değişebilen esnek bir yapısının olduğunu gözden kaçırmamak gerekmektedir (Gökulu, 2010: 216).

1.6.2. Chicago Okulu'nun Görüşlerine Yönelik Eleştiriler

Genel olarak bakıldığında suç kavramı ile kentin yaşam alanlarını beraber ele alan kuram bazı yerleşim birimlerinin suça ittiğini ve bunun psikolojik sebeplerden öte kişilerin yaşadıkları çevrelerden aldıkları dürtülerle meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Chicago Okulu 1.Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde Avrupa'da toplum bilimi çalışmalarının geliştirilmesini sağlamaktadır. Chicago Okulu yaptığı çalışmalarını kentin canlı bir varlık olduğu fikrine dayandırıp kenti sadece yaşanan yer ve yaşayan insanlar bütünü olmaktan çıkarıp nitel özellikleriyle de ortaya koymaktadır (Serter, 2013: 73).

Manuel Castells, okulun kuramlarında zaman unsurunun dikkate alınmadığının ve kuramlara durağan bir yapının egemen olduğunu vurgulamaktadır. Castells'in bir başka eleştiri noktası da kent merkezlerinde oluşan getto ve çöküntü alanların değiştirilemez özelliklere sahip olmasıdır (Çetin, 2017: 299).

Chicago Okulu'nun ortaya koyduğu sosyal organizasyonsuzluk teorisini eleştiren Bohm bu kavramın çok sınırlı olduğunu aynı zamanda kişinin geleneksel gruptan ayrıldığı için suça yöneldiğini savunduğu için teorinin yapay bulduğunu belirtmektedir. Diğer bir ifade ile kuramın

ortaya koyduğu faktörlerden başka örneğin elit kesim gibi faktörler de sosyal organizasyonluk sonucunu doğurabilmektedir (Bohm, 1997'den aktaran: Kızmaz, 2005: 152).

Lefebvre kuramı “indirgemeci” olarak eleştirirken kenti canlı bir varlık olarak ortaya koyarken esinlenilen Darwin'in tasvirlerini fiziksel olarak yerleşim yeri ve yaşanan çevreyi göz ardı ettiği için uygun bulmamaktadır (Serter, 2013: 74).

Chicago Okulu'nun gerek ortaya koyduğu analiz gerekse göz önünde bulundurduğu konular kentin toplum bilimi incelemesi açısından önemli bir yere sahiptir. Buna karşılık sadece bir kentin ele alınmasıyla ortaya konulan bir çalışma olması genele yayılmaması nedeniyle kabul edilebilirliği oldukça güçtür (Karasu, 2008'den aktaran: Küçükıılmaz, 2018: 9).

İKİNCİ BÖLÜM

2. SUÇ VE ÇOCUK SUÇLULUĞU

2.1. Suç Kavramı

İnsan sosyal bir varlık olması nedeniyle sürekli başkalarıyla bir arada yaşama arzusu içerisindedir. Tek başına hayatını devam ettirebilmesinin güç olması sebebiyle, başlangıçta küçük topluluklar halinde yaşayan insanoğlu zamanla daha büyük topluluklar meydana getirmektedir. Toplu halde yaşama da ilişkileri, hak ve hürriyetleri düzenleyici birtakım kuralların konulmasını beraberinde getirmektedir. Her toplumda, toplumun devamlılığının ve düzeninin sağlanması için o toplumda yaşayan bireylerin yapmakla yükümlü oldukları görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Toplumsal düzenin sağlıklı bir şekilde devamı kurallara uyulmasıyla mümkündür. Bu maksatla kurallara uymayanlar için caydırıcı müeyyideler belirlenmiştir. Toplumların yapılarına göre farklılıklar gösterse de bu tür kural ve müeyyideler bütün toplumlarda bulunmaktadır (Utku, 2005: 46).

Suç; yüzyıllardır süregelen ve var olmaya da devam edecek olan evrensel ve genel bir olaydır. Tehlikeli duygulardan olan ihtirasın etkisi ile toplumsal gereklilikler ve sosyal çelişkilerin sonucunda suç daima var olmaktadır. Suç bir bakıma, bazı kişilerin davranışları ve tutumları ile bunların içinde yaşadıkları grupta yerleşmiş davranış örnekleri arasında ki bir çelişkidir. Bu çelişki her zaman ve her yerde zorunlu olarak var olacağından, suç genel ve evrensel bir olay teşkil etmektedir (Dönmezer, 1994: 47).

Toplumsal sistem içinde insanların var olan normlara ve kurallara aykırı davranışları sosyal problemleri, o da suçu doğurmaktadır. Gerçekte suç olgusunu anlayabilmek için toplumda var olan sosyal problemleri bilmek gerekmektedir. Suç, birçok sosyal problemin sonucudur. Özellikle bazı sosyal problemler suç işleme oranlarının artması sonucunu doğurmaktadır. Suç genel anlamda: toplumda kabul edilmiş değerlerden bir sapma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2004: 90).

Suç diğer sapma davranışlarından ayıran özellik kanun koyucu tarafından ceza yaptırımını ile belirlenmiş olmasıdır. Bu doğrultuda kanun koyucular toplumda normal olarak kabul edilen davranış biçimini ihlal edenlere karşı yasalar çıkarmaktadır. Yasal açıdan ifade edildiğinde suç,

hukuk kurallarının ihlal edilmesi olarak tanımlanırken; Ceza Hukuku'na göre suç, yasaların cezalandırıldığı hareket olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer, 2001: 27).

Suç denilen olgu, devlet şeklinde örgütlenmiş insan topluluklarının meydana gelmesinden çok daha önce ortaya çıkmaktadır. Tarihte her toplumda belli davranışlar yasaklanmış ve bunun karşılığında ceza yaptırımı uygulanmıştır. Suçlar toplumların sosyal ve ekonomik durumlarına göre biçimlenmektedir (Dönmezer, 1994: 49). Antik Çağda, Yunan düşünürü Platon'un "Kanunlar" adlı eserinde suç nedenlerini tutku, bilgisizlik ve haz arama alışkanlığı olarak ortaya koyarken aynı zamanda suçu da bir hastalık olarak nitelendirmektedir. Aristoteles suçun nedenlerini yoksulluk, devrim gibi toplumsal koşullara bağlamış olup suçluları merhametsizce cezalandırılması gereken toplum düşmanları olarak kabul etmektedir. Orta Çağ'a geldiğimizde ise suç kötü ruhların etkisiyle ortaya çıkan şeytani bir davranış olarak düşünülmüştür (Demirbaş, 2005: 213-214).

Suç, hukuki olduğu kadar toplumsal, ahlaki, kriminolojik, ekonomik ve siyasi tarafı da olan olgudur. Suça dair yapılan araştırmalar incelenecek olursa bilim insanlarının yaptığı tanımlar şu şekilde sıralanabilmektedir: Jhering suçu "toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırı" olarak tanımlarken; Thomas ve Znaniecky göre suç "kişinin kendisini mensubu saydığı grupta, varlığı toplum dayanışması ile çelişki gösteren fiildir" derken Durkheim da buna benzer bir tanımlama ile suç, "kollektif bilincin kuvvetli ve belirli tutumlarını ihlal eden fiillerdir" demektedir (Dönmezer, 1994: 46). Seligman ve Johnson'a göre suçluluk; küçük ya da büyük bir grubun gelenek, görenek ve adetlerine karşı işlenmiş her türlü harekettir. Yani toplumsal birlik ve beraberliği bozmaya yönelik her türlü davranıştır. Lombroso'ya göre ise suç, doğum ve ölüm kadar doğaldır. "Bir davranış ya da eylem, belirli bir ülkenin ve dönemin adet, töre, gelenek ve düşünceleriyle çelişki halinde bulunduğu takdirde suç niteliği taşır" (Yavuzer, 2001: 27).

Suç ile ilgili öne sürülen tanımlamalar şu şekildedir (Erkan, 2010: 191):

- Suç, herkes tarafından kabul edilen genel bir olgudur.
- Suç, insanlar var olduğu sürece var olmaya devam edecektir.
- Suç, mekân ve zaman göre değişebilen esnek bir olgudur.
- Suç tanımına uygun davranışların hangileri olduğu toplumlara göre değişkenlik gösterir.
- Dönem dönem birey bazında algılansa da toplumsal bir kavramdır.
- İnsanların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkileri sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır.
- Suç, düşünceyle başlasa da fiille sonuçlanmaktadır.
- Birçok kişiyi etkilemesinin sebebi toplumsal düzeni bozmasından kaynaklanmaktadır.

Suçun; kanunilik (tipiklik), maddi, hukuka aykırılık ve manevi unsur olmak üzere dört unsuru vardır. Bu dört unsuru da içine alan bir tanım vermek gerekirse, denebilir ki suç, tipe uygun,

hukuka aykırı, kusurlu bir harekettir. Suçun genel unsurlarından (zorunlu unsurlar) başka, her suçta özgü, onları diğer suçlardan ayıran unsurlar da vardır. Bunlara suçun özel unsurları denir. Örneğin hırsızlık suçunda “başkasına ait bulunması”, zimmet suçunun ancak “memur” olan kimse tarafından işlenmesi gibi (Artuk vd., 2003: 31).

Sonuç olarak suç, sosyal hayatın meydana getirdiği normal olmayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu normal ya da normal olmayan davranışların neler olduğu, toplumların inanç sistemlerine ve sosyo-kültürel yapılarına göre farklılaşmaktadır. Bu sebeple, her toplumda toplumsal birlikteliğin sağlanması ve üyeler arasındaki çatışmanın önlenmesi için toplum tarafından benimsenmiş çeşitli kurallar geliştirmek gerekmektedir.

2.1.1. Suçu Açıklayan Kuramlar

Bir davranışın suç olarak algılanıp algılanmaması toplumdaki farklılıkları göstermektedir. Suçun nedenlerini açıklamak amacıyla geliştirilmiş kuram ve çalışmalarda genel olarak gözlenen, suçun bir ya da birden fazla değişkene odaklanarak incelenmesidir. İçsel ya da dışsal, kişisel ya da çevresel, tek nedenli ya da çok nedenli gibi düşünceler bu tür yaklaşımların sonucudur (Ayan, 2011: 19).

Hırsızlık, zimmete para aktarmak, cinayet işleme, tecavüz, rüşvet, dolandırıcılık, gasp gibi çok sayıda suç türünün olması çok sayıda suça yönelten etken ve çeşitli kişisel özellikler ile açıklanabilmektedir. Suça yönelten etkenler yoksulluk, sorunlu aile yapısı, alkol ve uyuşturucu, suçlu akran grubu, işsizlik, yerleşim yerinin özelliği ve kültür olarak sıralanmaktadır. Kişisel özellikler ise medeni durum, yaş, cinsiyet, toplumsallaşma biçimleri, mesleki deneyim olarak sıralanmaktadır. Bu durum suç olgusunun farklı perspektiften bakılmasını gerekli kılmaktadır (Erol, 2014: 37).

2.1.1.1. Biyolojik Kuramlar

Biyolojik kurama göre, suç işleyenlerle işlemeyenler arasında genetik yapıları bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle yasaları ihlal eden suçluların organik yapıları kalıtsal olarak normalden farklı olmaktadır. Suçlular organizmalarındaki biyolojik bozukluklardan dolayı suç işlemektedirler. Suçlularda kalıtsal bozukluklar vardır. Bunlar endokrin dengesindeki patoloji ya da beyinlerindeki hasardır. Onların bedensel özellikleri suç işlemesine neden olmaktadır (Kaner, 1992: 473).

Biyolojik kuramların odak noktası, genlerin, hormonların ve sinir sisteminin birbiriyle olan etkileşimleri sonucunda, kişilik, motivasyon, duygular ve başa çıkma tekniklerini nasıl etkilediğidir (Plotnik, 2009: 5).

Suç işleyen kişilerin genetik özellikleri ile suça yatkınlık arasındaki ilişkiyi ortaya koyan biyolojik yaklaşımı savunan isimlerin başında Lombroso gelmektedir. Lombroso'ya göre suça yatkınlık genetik bir aktarımın sonucudur. Ona göre kişi suçlu olarak doğmaktadır. Suçlu bireyler fiziksel ve doğuştan gelen normal dışı özelliklerle farklılık göstermektedir (Korkmaz ve Kocadaş, 2006: 113). Lombroso'ya göre suç kalıtsal ve patolojik bir yapısal bozukluktur. Suçun sosyal sebepleri sadece kişideki yapısal ve fiziksel anormallikleri gün ışığına çıkaran bir etkidir. Lombroso'ya göre biyolojik bakış açısı gereği kalıtsal olarak tamamen normal ve dürüst bir bireyin sosyal çevrenin yozlaştırma etkisi ya da gizli kalmış suç eğilimi dürtüsü olsa bile suçlu bir birey haline gelemeyeceğini savunmaktadır. Lombroso, suç eğilimlerinin her çocukta bulunabileceğini savını ortaya koymaktadır. Normal bir çocuğun bu içgüdülerinin, doğal gelişimi süresince ve de sosyal ortamında büyüyüp belirginleşebileceğini belirten Lombroso, gençlerdeki belli içgüdüsel ve doğal eğilimlerin önüne geçilmezse bu eğilimlerin onları suça iteceğini iddia etmektedir. Zihinsel olarak normal olmayan bireyler ise, çocukluk ve erken gençlik dönemleri haricinde gelişim konusunda yetersiz kalmaktadırlar. Bu gibi bireylerde, içgüdüsel ve doğal eğilimler tüm karakterlerini etkileyerek bu tip normal olmayan bireyler suçlu olarak doğmaktadır (Gürsoy, 2003'ten aktaran: Ellwood, 1912: 717-718).

Giddens (2008: 840) İtalyan antropolog ve kriminolog Lambroso'un, Darwin'in evrim teorisinden etkilenerek 1870 yıllarında suçlu görülen tiplerin belirli bir anatomik özelliklerine göre belirlenebileceği görüşünde olduğunu dile getirmektedir. Lambroso suç işleyenlerin kafatası ve alın şekli, çenesinin büyüklüğü yahut kol uzunluğu gibi fiziksel özelliklerini dikkate almıştır. Lambroso'nun görüşleri daha sonraki dönemlerde terk edilse bile suçu üç temel insan beden tipiyle açıklayan yeni biyolojik kuramlar ortaya çıkmıştır.

Sheldon, üç temel insan tipinden bahsetmektedir. Uzun yapılı ve ince bir bedene sahip ve entelektüel niteliği olanlar (ektomorf tipler) birinci grup insan tipine; boyu kısa olan, şişko, iri kemikleri olan, neşeli görünen ve dışa dönük piknik tipler (endomorf tipler) ikinci grup insan tipine; son olarak kaslı ve sportif yapıda olanlar (mezomorf tipler) da üçüncü grup insan tipinde yer almaktadır. Bu kurama göre mezomorf tipe sahip olan bireylerin diğer insan tiplerine göre daha fazla suç işleme potansiyeli bulunmaktadır (Kırel ve Sungur, 2012: 194).

Benzer şekilde Hooton da suçlularla ilgili tiplere yapmıştır. Ona göre hırsızlık yapan kişiler genelde kısa kafalı, sarı saçlı ve çıkık çeneli olmaktadır. Yağmacıların, uzun ve dalgalı saçları, uzun kafa yapısı, kulakları kısa ve geniş yüz çehreleri vardır. Cinsel suç işleme eğilimi gösterenler ise gereğinden fazla küçük, kambur yahut çok şişman kişileridir. Hooton suç işleyenlerle suç işlemeyenleri karşılaştırdığında yapısal bakımdan daha düşük olduğunu, bu yüzden çevresinin etkisiyle daha kötü olduklarından daha çok suç işledikleri sonucuna varmıştır. Toplumdan dışlanan kişiler suç işlemeye daha yatkın hale gelmektedir (Bozkurt, 2011: 178).

Charles Buckman Goring, suçun kalıtımla geçtiğini savunan bir bilim insanıdır. Buna göre suçlu davranışın temelinde zekâ bozukluğu bulunmaktadır. Bu nedenle aile içerisinde epilepsi, zekâ düşüklüğü, delilik, sosyalleşme bozukluğu olan kişilerin çoğalmaları kanunlarla kontrol altına alınmalıdır (İçli, 2007: 54).

Geçmişte yapılmış olan bu araştırmaların günümüz şartlarında değerini kaybetmesinin nedenleri: insan fizyolojisi ve zekâsı ile ilgili bilgilerin sınırlı olması, üzerinde çalışılan yöntemlerin sorunlu bulunması ve suçlu davranışın anlatımında akılcı ifadeler kullanmakta yetersiz kalınması olarak sıralanabilmektedir (Kaner,1992: 474). Günümüzde yapılan çalışmalar suçun genlerle aktarılıp aktarılmadığını araştıran ileri teknoloji ürünü genetik çalışmalara, duyguların kimyasını araştıran deneylere, hormonlar ve beyin üzerinde yapılan çalışmalara, otonom sinir sisteminin anti-sosyal davranış üzerinde etkilerini inceleyen araştırmalara dayanmaktadır (Dolu, 2012: 151).

Biyolojik kuramlar daha çok kişinin kendi görünümünden, kişiliğinden ve toplumdaki dışlanmasından dolayı suça yatkın olarak görülmektedir. Toplumdan dışlanan kişiler toplumdaki intikamını suç işleyerek aldığını zannetmektedir (Giddens, 2008: 840-841). Bu tür yaklaşım suç işleyen ve onun yakın çevresi açısından ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Çünkü günümüzde suç işleyen bireyler işlediği suç karşısında yasadaki öngörülen cezayı alabilmektedir.

2.1.1.2. Psikolojik Kuramlar

Psikolojik kuramlar, kişilik tipleri üzerinde yoğun olarak inceleme yapan kuramlardır (Kirel ve Suğur, 2012: 195). Psikolojik kuramların açıklayıcılığı sınırlıdır. Sınırlı olmasının nedeni suçu sadece bireyin kişilik özelliklerinden kaynaklanması ve başka bir etkenin etkisini göz önüne almamasıdır. Fakat şu da bir gerçektir ki birçok suç normal görülen insanlar tarafından işlenmektedir. Suç işleyen insanların sadece psikolojik durumu ele alınmamalıdır. Psikolojik durumun yanında bireyin yaşadığı toplumdaki ekonomik eşitsizlikler, toplumsal yaşam standartları gibi etkenlerde bireyin suça yönelmesi üzerinde etkili olmaktadır (Demiray, 2018: 43).

Psikolojik kuramlar bireyi suça yönlendiren etkenler ile kişinin değer verdiği yakın çevresiyle olan sosyal ilişkilerinin sonucunda meydana gelen psikopatoloji sebebiyle suça yöneldiklerini savunmaktadır. Birbirlerinden farklı ifadeler kullansalar da bu tarz yaklaşımların hepsi suçluların psikolojik bir patoloji hareket ettiklerini öne sürmektedir. Bu yaklaşımlar suçluluğun, psikolojik dengesizliğin neden olduğu normal olmayan davranış olduğunu iddia etmektedir. Psikolojik problemleri olan bu insanların ihtiyaçlarını gidermek için suçlu davranışlara yöneldikleri görülmektedir (Kaner, 1992: 477).

Freud, Adler, Jung ve Rank, kriminal davranışa ilişkin kuram ve varsayımlarında hem çocuk suçluluğu hem de yetişkin suçluluğuna değinmektedir (Yavuzer, 1981: 46). Freud kriminal davranışın şekillenmesinde bilinçdışı faktörlerin üzerinde durmaktadır. Hırsızlık suçunu işleyen bir çocuk yiyecek yahut para çaldığında yalnızca fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için çalmamaktadır. Belki de yetersiz sevgi gösteriminden dolayı hırsızlık davranışını sergilemektedir. Bu varsayım şu şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır. Ailesinden yeterli sevgiyi bulamayan çocuk bunu kendi imkânları dahilinde bu yola başvurarak elde etmeye çalışmaktadır. Çocuk kendisine bakan ve bir takım fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan annesinden sevgi göstermesini beklemektedir. Bu tür sevgiden yoksun kalan çocukta saldırganlık davranışı yasaklanmakta ve öfke, hırs gibi duygular içe atılmaktadır. Bu iç çatışmanın sonuçlarından biri de “suç” davranışı olmaktadır. Birey istediklerini aile dışında aramaya başlamaktadır (Yavuzer, 1981: 47). Aile dışında sevgi arayan çocuğun suçlu insanlarla karşılaştığında suça karışması muhtemel olmaktadır.

2.1.1.3. Sosyolojik Kuramlar

Bazı bilim insanları 19.yüzyılın sonlarından itibaren suçlu davranışın sosyal taraflarını incelemiş ve bunun sonucunda suçun sebepleri ile ilgili sistemli bilgiler sunacak sosyolojik kuramlar üretmişlerdir. Bu kuramlar sosyal değişme, sosyal değerler, sosyal yapı, sosyal çatışma ve sosyal süreçler ile normal olmayan davranışın ilişkisine odaklanmışlardır. Sosyolojik kuramlara göre suçlu davranış, sosyal ortamın sonucu olup asıl suçlunun toplumun kendisi olduğunu düşünmektedir (İçli, 2007: 66).

2.2. Çocuk Suçluluğu

Türkiye Cumhuriyeti hukuk sisteminde suçlu çocuk, bir ceza karşılığı olan hukuk kuralı ihlal etmiş 18 yaşını doldurmamış bir bireydir. Türk Ceza Kanunu'nda 18 yaşını doldurmamış olan kişiler için verilen cezalar üç gruba ayrılarak incelenmektedir. Bunlar 12 yaşın sonuna kadar suç işleyenler, 12-15 yaş arasındaki çocuklar ve 15-18 yaş grubundaki çocuklardır. 12 yaşındaki çocuklar için cezai sorumluluk yoktur. 1 yıl hapis cezası gerekiyorsa tedbir uygulanır. 12-15 arasındaki çocuklar kısmi cezai ehliyete sahip görüldükleri için, işledikleri suçun bilincinde olmaları durumunda ceza belirli indirim uygulanarak verilmektedir. 15-18 yaş grubundakiler ise işledikleri suçun bilincinde ve sonuçlarını kavrayacak durumda olmaları sonucu ceza almakta ve indirimden yararlanmaktadırlar (Gürer ve Öner, 2011: 194). Suç işlediği sırada 18 yaşının altındaki bireyler için çocuk suçluluğu kavramı kullanılmaktadır.

Çocuk suçluluğu, sosyal bozukluk ve toplumsal uyumsuzluğun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum sorunu hukuki olmaktan çıkarıp psiko pedagojik ve sosyal nitelik kazandırmaktadır. Bu nedenle yeterince öz benliği gelişmemiş çocuğun işlediği suç, çocuğun

gelişim sürecinden ayrı düşünerek onu sadece suçlu olarak görmek yanlış bir yaklaşım olmaktadır (Hatipoğlu, 2008: 53).

Birey doğduğu andan itibaren gerek fiziksel gerek sosyal ve gerekse psikolojik değişim süreçlerinden geçmektedir. Bu süreçlerin en sancılı ve zor olduğu dönem ergenlik dönemidir. Bu dönem içerisinde çocuğun kimliğinde çeşitli değişimler ortaya çıkmaktadır. Aile, arkadaş çevresi, hayat standartları bu değişimleri doğrudan etkilemektedir. Ergenlik döneminde yaşanan hızlı değişim ve psikolojik dalgalanmaların çocuğun davranışları üzerinde bırakacağı olumsuz etkiler zamanla suç unsuruna dönüşmesine sebep olabilmektedir. Rousseau her çocuğun doğuştan iyi olduğunu ve tıpkı bir heykeltıraşın dilediği şekli macuna verebildiği gibi çevresel faktörlerin de çocuğu şekillendirebileceğini savunmaktadır. Bu sebeple çocuğun korunup kollanması ve mümkün olduğunca nazik yetiştirilmesi gereken bir bireydir (Şensoy, 1949'dan aktaran: Küçükyılmaz, 2018: 24).

Çocukların ve gençlerin suç problemleri yüzyıllardır vardır ve insanlık tarihi ile ilgili yazılı kayıtların çoğunda belirtilmektedir. İlk Anglosakson Kanunları suçlu çocukları cezalandırıcı yasaları içermektedir. Çocuk suçluyu tanımlama, cezalandırma ve kontrol etme girişimleri ilkel toplumlardan günümüz toplumlarına doğru çocukların lehine gelişmektedir. Çocukların davranışlarının sonuçlarını anlayabilmesinin, hesap edebilmesinin yetişkinlerinkinden farklılık gösterdiği anlaşılmaya başlanmıştır (Ayan, 2011: 15).

Suçlu çocuk yoktur, suça itilmiş çocuk vardır. Çocuklar, her dakikada suç işlenen bir dünyaya gözlerini açmaktadır. İstatistikî kaynakları, kayıtlı olmayan “gizli suçlar” ve gittikçe artan anti-sosyal davranışlar ortamıyla da genişleyince, oluşan toplumsal görünümü göz önüne getirmek zor olmayacaktır. Çocuğun, gelişiminin ilk evrelerinde yaşamını çoğunlukla sosyal olmayan dürtülerle yönlendiren ve böylelikle doyum sağlayan bir varlık olduğudur. Küçük yaşlarda çocuklar ufak tefek suç işleyebilmektedir. Uzmanlara göre, “her çocuk kendisini yenebilecek suçluluk dürtülerine sahiptir; aslında suçluluk kategorisine girdiği halde, önemsiz sayılan küçük suçları işlemeyen kimse yoktur”. Çocukluk döneminde komşunun bahçesinde meyve çalmamış neredeyse hiç çocuk yoktur. Fakat bu durum, gelecekte çocukların suç işleyip aynı zamanda suçlu durumuna düşecekleri anlamına gelmemektedir. Gelişim süreci içinde çocukların büyük bir bölümü toplumsallaşmada ve çevreye uyum sağlamada denge sağlayacaklardır. Ancak içlerinden bazıları, bu gelişim süreci içerisinde bu dengeyi çeşitli nedenlerle sağlayamamakta ve istemeden de olsa kendilerini suçlu olarak toplum karşısında bulabilmektedir (Yavuzer, 2001: 31).

Fiziksel ve psikolojik gelişim doğuştan gelen faktörler ile çevresel faktörlerin etkisiyle biçimlenmektedir. Bireylerin üzerindeki ilk etki ailede başlamaktadır. Ailenin dışında, içinde bulunulan toplumun kültürel özellikleri ve yaşam biçimi bireyin kişilik özelliklerini zamanla şekillendirmektedir. Gelecek yıllarda sağlıklı bir psikolojik yaşantının olması, psikolojik gelişim

sürecinde çevreden alınan çeşitli uyaranlara yüklenen anlamlarla ilişkilendirilmektedir. Bu uyaranların sağlıklı olması da çocuğun sağlıklı bir psikolojiye sahip olarak büyümesini sağlamaktadır (Balcı, 2011: 18).

Çocuk ve genç suçluluğu, gelişmişlik seviyesinden bağımsız olarak tüm ülkelerde önemli bir problem olmaktadır. Zira suçların önemli bir bölümü, çocuklar ve gençler tarafından işlenmektedir. Örneğin İngiltere’de, polis tarafından kaydedilen tüm suçların yaklaşık yarısı, 21 yaşını bitirmemiş genç insanlar tarafından işlenmektedir. Çocuk ve gençler tarafından işlenen suçlar kadar, suç teşkil etmeyen anti-sosyal davranışlar da önemli bir problemdir. Zira anti-sosyal davranışlar, örneğin sokakta yapılan taşkınlıklar da sosyal hayatın kalitesini ciddi biçimde düşürmektedir (Seyhan ve Bahar, 2006: 1).

Güneş (2016: 148)’in üzerinde durduğu gibi suçluluk duygusu çocuğun dünyasında direkt ya da dolaylı yoldan oluşabilmektedir. Örneğin aile, son dönemlerde maddi darlığa düşebilir ve giderleri daha da azaltabilir. Bu olumsuz durumu çocuğun üzerine yıkarsa (örneğin senin okul masrafını bizi bu duruma düşürdü gibi cümleler kurulursa) çocuk bunun devamını getirir ve suçlu olarak kendini hissedebilir. Anne babasının tartışması, babasının fazla çalışması gibi durumlarda çocuk kendini suçlu hissedecektir. Bu durum çocuğun algı dünyasında yer edinecektir.

Yavuzer (2001: 32)’e göre çocuklar, hangi kurallara niçin uymalarının gerekli olduğunu anlamakta yetersizlerdir. Çünkü çocuklar yeterince sosyalleşmemişler ve sosyalleşme sürecini tamamlayamamışlardır. Çoğu zaman yetişkin kişiler çocuklara uymaları gereken kuralları nedenleriyle anlatmamaktadır. Belirlenmiş olan kurallar, çocukların istekleri ile çelişmektedir. Çocuklara uymaları gereken kurallar büyükler tarafından neden-sonuç şeklinde anlatılmadığı takdirde, suçlu bir davranışı da çocuklar ortaya koyabilmektedir. Çünkü davranışın yasak olduğu söylenmiştir ama neden yasak olduğu iyice anlatılmamıştır.

2.3. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri

Çocuk suçluluğunun nedenleri üzerine yapılan araştırmalar, çocukların suç işlemesine neden olan birçok faktörün olabileceğini göstermektedir. Bu faktörlerden bazıları aile, okul, toplum, akran grupları, kentleşme ve bireysel özellikler olarak sıralanabilir. Bu faktörlerin tek başına suç işlemeye neden olabileceği söylenemez. Her birinin birbiriyle etkileşimi çocuğu suça yöneltmektedir.

Çocuk suçluluğunun nedenleri bireysel nedenler, ailevi nedenler ve çevresel nedenler olarak üç başlık altında toplanmaktadır.

2.3.1. Bireysel Nedenler

Bireysel nedenler; kalıtsal ve psikolojik nedenler olmak üzere ikiye ayrılır:

Kalıtsal Nedenler

“Kalıtım: yaşama özelliğine sahip her canlının, fiziksel ve ruhsal olarak, kısa veya uzun süreyle neslini sürdürmesini sağlayan hayati bir kanundur. Başka bir deyişle kalıtım, anne babadan fiziksel ruhsal karakter ve özelliklerin çocuğa geçişi demektir” (Gövsa, 1998: 94).

Çocuğun fiziki ve psikolojik yapısındaki aksaklıklar, tek başına onu suça itmeye yeterli olmasalar dahi, suç işlemeye elverişli bir ortamda oldukça etkilidirler. Söz konusu aksaklıklar kalıtımsal olabileceği gibi, sonradan ortaya çıkmış aksaklıklar da olabilir. Kalıtımla suçluluk arasındaki ilişkiyi saptamak için yapılan araştırmalar, sayıları hayli kabarık olmakla beraber, kalıtımın çevreden daha etkin olduğunu göstermeye yetmemektedir (Konanç, 1974: 86).

Psikolojik Nedenler

Çocuk suçluluğunun, kalıtımsal olmayan kişisel sebepleri arasında, annenin hamilelik sırasında yetersiz beslenmesi, alkol ve uyuşturucu maddelerden zehirlenmesi, ilaç, psikolojik veya X ışınlarına tabi tutulması, fiziki şoklara maruz kalması, cenine zarar veren düşük teşebbüsleri, çocuğun doğum sırasında zarar görmesi, ağır hastalıklar görmesi gibi sebepler vardır (Konanç, 1974: 543).

Yapılan araştırmalar sonucunda, çocukların öğrenme güçlükleriyle ve duygusal zekâlarında yaşadıkları sorunlarla; suç işlemleri arasında doğrudan bir bağlantının olduğu gözlenmiştir. Öğrenme güçlüğü çeken çocuk, meşru yollardan yükselmeyeceğini anlayarak duygusal zekâsında yaşadığı sorunlar derinleşecek ve bu sorunlardan kaçmak için kendi egosunu tatmin etmek için suç işleyecek ve suça karışacaktır.

2.3.2. Ailevi Nedenler

“Hayvanlar eşleşir, insanlar evlenir.” Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere evlilik kavramı insanlara ait bir kavram olmanın yanında eşleşmeden daha kapsamlı ve geniş bir anlam kazanmaktadır. Bazı sosyologlar ailenin çiftlerin çocuk sahibi olmalarıyla tamamlandığını savunmaktadır. Çiftler arasındaki bağın çocuk sahibi olmalarının ardından hayati önem kazanmaktadır. Bir bebeğin doğmasıyla çiftler anne ve baba olarak tüm sorumluluklarının üstünde olan ebeveynlik sorumluluğu kazanmış olmaktadır. Anne ve babanın odak noktası bu yeni ortak

varlıkları üzerine toplanmaktadır. Bu süreçte ebeveynler yaşantılarını çocuklarının türlü ihtiyaçlarını ve gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlemektedir (Gökçe, 1978: 56).

Aile, toplumun temel yapı taşı olarak içinde bulunduğu çevrenin ve toplumsal değişimlerin etkisinde kalacak ve bütün değerlerini nesiller boyu aktaracaktır. Çocuk öncelikle ailesinden aldığı eğitim ve kültürel miras ile ahlaki değerlerini, değer yargılarını, sosyal davranışlarını ve kişiliğini kazanacaktır. Bu durumun bir sonucu olarak aile içindeki dengesizlikler ve olumsuzluklar çocukları çoğunlukla etkileyecek ve bazı durumlarda ise onu suça itecek kadar hasar verecektir (Günçe, 1983: 1).

Güvenli bir aile ortamında saygı, sevgi, hoşgörüyü büyüyen çocuk olgunlaşarak güçlü bir kişilik kazanmaktadır. Ailesi tarafından sevildikçe güven duygusu artmaktadır. Anlayış gördükçe anlayışlı olmayı öğrenmektedir. Görev ve sorumluluk yüklendikçe bireysel inisiyatif almaktadır. Parçalanmış aile yapısı, ailenin eğitimi, aile içi etkileşim ailenin sosyo ekonomik statüsü, ailenin demografik yapısı, aile içindeki yanlış örnekler gibi faktörler çocukların suça itilmesinde etkili olmaktadır.

Parçalanmış aile denilince akla gelen aile bütünlüğünde bir değişimin olmasıdır. Yani karı kocanın ayrılmaları sürekli ya da belli bir dönemde evi terk etmeleri veya boşanmaları, çocukların aileden kopmaları, ölüm gibi hallerdir (Bulut, 1990: 98-99). Çocuk suçluluğunda parçalanmış aile faktörü önemlidir. Aile parçalanmasında yaygın olarak görülen boşanmadır. Boşanma sonucunda, çocuk anne baba ilgisi ve sevgisinden uzak kalacaktır.

Anneye duyulan sevgi ve bağlılık daha küçük yaşlardan itibaren çocukların annelerinin isteklerine uygun davranmalarını ve yaramazlık yapmamalarını sağlamaktadır. Bir başka ifade ile toplumsal davranışların öğrenilmesinde anneye bağlanma temel oluşturmaktadır. Anne sevgisi ve anneye duyulan bağlılık gelişmemişse çocuğun toplumsal davranışları öğrenmesi mümkün olmayacaktır. Örneğin hırsızlık suçu işleyen çocukların çoğunluğu annesi ile kötü ilişkilere sahip ya da anne yoksunluğu yaşayan çocuklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikli olarak anne sevgisine muhtaç olsa da çocuk kişisel gelişimi bakımından koruyan ve gözetken bir babaya gereksinim duymaktadır. Baba hem otoriteyi hem de toplumsal değerleri temsil etmektedir. Çok fazla ya da çok az otorite olmak çocuğun üstüne aşırı düşüp koruyup kollamak ya da çok az zaman ayırıp ihmal etmek çocuğun kişiliği üzerinde olumsuz etkiye sahip olmaktadır. Babanın var olmaması örnek alınacak kişi eksikliğine ve otorite boşluğuna sebep olmaktadır. 316 çocuk suçlu üzerinde yaptığı çalışmada Palmer çocukların %98'inin babalarının %17'sinin ise annelerinin olmadığını ortaya koymaktadır (Günçe, 1983: 3-4).

Morash ve Trajanowicz ile West tarafından yapılan çalışmalarda, parçalanmış ailelerden gelen suçlu çocukların oranının suçlu olmayanlarınkinden önemli oranda daha yüksek olduğu

belirtilmektedir. Glueck'in 500 suçlu ve 500 suçsuz çocuk üzerinde yapmış olduğu çalışmaya göre, parçalanmış ailede yetişenlerin oranı suçlu grupta %60,6, suçsuz grupta %34,2'dir. Aynı araştırmada üvey anne baba, akraba yanında ya da koruyucu ailede yetiştirilenlerin oranı suçlu grupta %46, suçsuz grupta, %12 olarak ortaya koyulmaktadır. Suçlu ve suçsuz gruba ilişkin oranlar arasındaki farklar, istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır (Uluğtekin, 1991: 38).

Saran (1990: 133-134) parçalanmış ailelerle ilgili yapılan araştırmalara dayanarak varılan sonuçlarını şu şekilde özetlemektedir:

- Parçalanmış ailelerin tümü çocuğu her zaman suça itmez. Hatalı davranışlar gösteren çocuğun üzerinde parçalanmış aile yapısının etkili olabilmesi aile çevresinde bazı diğer faktörlerin de olmasını gerekli kılmaktadır.
- Parçalanmış ailenin çocuğun davranışlarını olumsuz yönde etkilemesi aile içinde hangi bireyin eksik olduğuna bağlıdır.
- Erkek çocuklar kız çocuklara göre ebeveynlerden herhangi birinin yokluğundan daha az etkilenmektedir.
- Çocuğun hangi yaşta olduğu ailenin parçalanmasından ne derece etkileneceği ile yakından ilişkilendirilmektedir. Erkek çocuklar için parçalanmış aile 10 yaş civarında çok daha tehlikeli olup genel olarak 10 ve daha küçük yaşlardaki çocuklar için ciddi problemlere neden olmaktadır.

Suçlu çocukların dikkat çeken başka bir özelliği ise ebeveynlerinin eğitim durumları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok düşük seviyede eğitim görmüş ya da hiç eğitim görmemiş ebeveynler çocuklarını genellikle gelenek ve göreneklere uygun doğal yöntemlerle eğitmektedir.

Günümüz dünyasında çok meşakkatli bir görev olan çocuk eğitimi konusunda eğitilmiş anne babalar hatta pedegoglar bile yetersizliğe düşerken okuma yazma bilmeyen anne babanın, çocuğun gelişimi üzerine kendisini eğitip çocuğunu iyi bir şekilde yetiştirmesi olanaksız olarak görülmektedir (Yavuzer, 2001: 148).

Ülkemizde yapılan bir araştırmada, suçlu çocukların ebeveynlerinin okuma yazma oranına bakılmış ve babaların %40,7'sinin, annelerin %76,6'sının okuma yazma bilmediğini saptamıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun çocuk hükümlülere dair anketinde ise çocukların babalarının %39'unun annelerinin ise %73,7'sinin okuma yazma bilmediğini göstermektedir. Sonuçlar hükümlü çocukların ebeveynlerinin eğitim seviyelerinin ülkemiz standartlarının altında olduğunu ortaya koymaktadır (Yavuzer, 2001: 153).

Araştırmalar suça yönelim gösteren çocukların okul imkânlarından faydalanamadıklarını, okulda başarısız olduklarını, okuldan kaçtıklarını, okula devam sorunu yaşadıklarını, küçük

yaşlarda okulla birlikte çalışmaya başladıklarını ortaya koymaktadır. Yine benzer çalışmalar bu çocukların ekonomik yetersizlikler, en hızlı yoldan meslek edinme arzusu ve eğitimde süreklilik gösterememe gibi nedenlerle küçük yaşta çalışmaya başladıklarını göstermektedir. Bunun sonucunda çocukların eğitim hayatı olumsuz yönde etkilenmekte, çocuğun yaratıcılığını geliştiren oyun ihtiyacı engellemekte ve olumsuz rol modeli olan insanlarla karşılaşmasına sebep olmaktadır (Gökpınar, 2007: 222).

Çocuk suçluluğu ile ilgili olan bir başka kavram ise boş zamanların değerlendirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda boş zaman suçluluğu kavramına değinilmektedir. Çocuğun boş zamanlarını değerlendirebilecek imkân ve faaliyetlerin bulunmaması çocuğu suça itmektir. Özellikle ergenlik çağındaki çocuk için önem kazanan bu durum çocukların yaratıcı fikirlerini kullanabilecekleri alanlara ve kendilerini ifade edebilecekleri faaliyetlere yönlendirilerek bertaraf edilebilmektedir. Ülkemizde bu tür faaliyetlerin yetersiz kalmasına karşın çocukların kolay erişebildiği kahve, bilardo ve internet kafe gibi olumsuz mekanların olması çocuk suçluluk oranını arttırmaktadır (Uluğtekin vd., 2004: 37-38).

Aile içi etkileşim de çok önemli bir faktördür. Ebeveynlerin yanlış disiplin anlayışı, aile üyeleri arasındaki olumsuz iletişim sonucu çocuk zaman içinde aileden kopabilmektedir. Çocuğun ailesinden uzaklaşarak kendini dış çevrede kanıtlama gayreti içinde bulunması çocuğu suça teşvik eden ortamlara itmektir.

Anne babanın çocuklarına gösterdikleri tavır aile içi iletişimin temelini oluşturmaktadır. Ebeveynlerin aşırı koruyucu yaklaşımları çocuğun fazlaca kontrol altında tutulması anlamına gelmektedir. Bu koruyan tavır ise çocuğun özgüveninin eksik, kendi başına karar alamayan, duygusal hassasiyetleri yüksek bir birey olmasına sebebiyet vermektedir. Öte yandan ebeveynlerin aşırı hoşgörülü yaklaşımları da çocuğun bencil bir birey olmasına sebep olmaktadır. Her iki durumda da çocuklar sosyal çevrelerine uyum sağlamada güçlükler yaşamaktadır. Ebeveynlerinden baskı gören çocuklar başkalarının etkisinde kolaylıkla kalabilmektedir (Gökpınar, 2007: 218).

Anne ve babanın ilişkisinin niteliği aile içi iletişimi etkileyen bir başka önemli konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne ve babası iletişim bozukluğu yaşıyorsa ve aile içi ortamları bu nedenle kavga, şiddet, küskünlük, karşılıklı suçlamalar gibi öğeleri barındırıyorsa çocuğun ruhsal bunalım ve dengesizlikler yaşaması kaçınılmaz olmaktadır (Mangır ve Silleli, 1987: 2). Anne ve babanın yaşadığı şiddetli geçimsizlik durumu çocukların kendilerini suçlamalarına ve ailenin bölünmesi durumunda, çocuklar kendi akıbetleri hakkında korku ve endişe yaşamaya başlamaktadır. Çocuk anne ve baba kavgasına şahit olduktan sonra üzüntü, eziklik ve kavganın sebebi olduğuna dair kötü duygular beslemektedir. Bu durum çocuğun suçlamalar yüzünden yaramaz ve hırçın bireyler olmasına sebep olmaktadır. Kendisine kızılması ya da türlü sebepler ile umudunu yitirmesi durumunda bile çocuk sevilen ve ilgi gören bir çocuk ise aidiyet duygusu

yüksek olduğu için duruma tepkisi farklı olmakta ve bu şekilde vicdan duygusu gelişmekte vicdanı çocuğu kötü suça yöneltmekten alıkoymakta ve zaman içinde sosyal sorumluluklarının farkında olan bir birey olarak yetişmesini sağlamaktadır (Gökpınar, 2007: 218).

Sahip olunan ekonomik şartlar sadece ailedeki bireylerin ruh sağlığını değil çocukların kişiliklerini de etkilemektedir. İsteklerinin karşılık bulamamasının yanı sıra yokluk nedeniyle soğuğa ve açlığa maruz kalan çocuklarda endişe gözlemlenmektedir. Bu durumun sonucunda çocuk kendini güvende hissetmemekte ve kişiliği kalıcı yaralar almaktadır. Çocuğun sosyal çevresiyle arasındaki kültürel farklar çok ise çocukta aşağılık hissi meydana gelmektedir (Günçe, 1983: 1-2).

Suçlu çocukların çoğunlukla düşük geliri ailelerin çocukları olduğu bir gerçektir. Bunun nedeni ise yoksulluğun bir sonucu olan açlık duygusunun hırsızlık suçuna teşvik eden bir dürtü olmasıdır (Demirbaş, 2005: 154).

Booth'un yaptığı çalışmada kişilerin %30,7'sinin düşük gelir düzeyine sahip aileler olduğu bunun yanında çocuk suçluların %56'sının da bu düşük gelirli kesimden geldiği görülmektedir (Günçe,1983:5).

Ailenin ekonomik durumunda meydana gelen ciddi düşüşler aile üyelerinin üstlendikleri rolleri değiştirebilmekte, eşler arasındaki iletişimi ve uyumu bozabilmekte ve hatta eşlerin ayrılmalarına bile sebep olabilmektedir. Yoksulluk bugünün yarını olan toplumun geleceğini oluşturan çocukların fiziki ve duygusal gelişimini ve uygun şartlarda yetiştirilmelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Böyle durumlarda çocukların çalışması durumu ortaya çıkmakta dolayısıyla eğitimleri yarıda kalmakta hatta eğitim hayatları son bulabilmektedir (Ersöz, 2003: 65).

Yaşadığı birçok olanaksızlığa rağmen suç işlemeyen çocuklar olsa bile ekonomik yetersizlikleri çocuk suçluluğu üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Ekonomik yetersizlikler annenin de çalışmasını gerektirmekte bu da dolaylı olarak çocuk suçluluğu üzerinde etkiye sahip olmaktadır. Çocuğun en kritik gelişim dönemlerinde annenin çalışması nedeniyle ilgisiz ve anne şefkatinden mahrum kalması neticesinde anne ile çocuk arasındaki duygusal bağın zedelenmesi, çocuğun ev dışındaki hayatının annesinin denetimi dışında gelişmesi gibi faktörler çocuğun yanlış akran gruplarına ve olumsuz mekânlara yönelmesi gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Avcı, 2015: 152).

Ailedeki bireylerin sayısı ile çocuk suçluluğu arasındaki ilişki iki yönden incelenmektedir. Birincisi sahip olunan çocuk sayısı arttıkça anne ve babanın çocuklarına karşı ilgisi yetersiz kalmakta ve bunun sonucu olarak çocuk gelişim çağlarında dışarıya yönelebilmektedir. İkincisi ise aile içi nüfusun artması ile kişi başına düşen alan yetersiz hale gelmekte, çocukların zihinsel ve fiziksel ihtiyaçları olması gerektiği ölçüde karşılanamamakta ve eğitim imkânından tüm çocuklar

aynı oranda faydalanamamakta hatta bazıları okula hiç gitmeyerek bu hakkından feragat etmekte ve tüm bunların neticesinde çocuk ev dışı ortamlara yönelip suç unsurlarına yaklaşabilmektedir (Avcı, 2015: 155).

Ergenlik döneminde çocuğun kendisini özdeşleştirecek bir bireye ihtiyaç duymaktadır. Çoğu zaman kendine örnek edindiği baba, amca ya da dayı gibi aile içinden bir rol modeli dengesiz ve hatalı davranışı çocuğu etkileyerek olumsuz örnek teşkil ederek çocuğun suça yönelmesinde ciddi bir etkiye sahip olmaktadır (Gökpınar, 2007: 219).

Suç içeren davranışların temelinde iletişim içinde bulunulan insanların davranışlarının olduğu dikkat çekilmektedir. İzmir’de hükümlü çocuklar üzerinde yapılan bir araştırma çocukların babalarının %62’sinin alkol kullandıklarını ortaya koymaktadır. Babaları alkol kullanan bu çocukların da öğrenilen davranış bozukluğu neticesinde alkol kullandıkları görülmektedir (Tüzün, 1995: 85).

Ebeveynlerden hangisinin daha otoriter olduğu çocukları suça iten bir etken olamamakla beraber çocuklara uygulanan sık ve ölçsüz şiddet suça iten etkenler arasında yerini almaktadır. Araştırmalar suçlu çocukların genellikle fiziksel şiddet gördüklerini ve ebeveynlerine karşı reddedici bir tutum içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır (Özkök, 1996: 8).

1927-1977 yılları arasında İzmir, Ankara, Elâzığ çocuk ıslahevlerinde toplam 214 erkek hükümlü çocuk ile yapılan araştırma çocukların %64’ünün babaları tarafından dayakla cezalandırıldıklarını ortaya koymaktadır. Ardy tarafından derlenen başka bir araştırma ise suçlu çocukların ailelerindeki disiplin anlayışının ya çok sert ya da çok yumuşak olması nedeniyle istikrarsız olduğunu göstermektedir. Sevgiye dayalı olmayan disiplin anlayışı çocukları baskılamak suretiyle onları saldırganlığa ve suça itmektedir (Günçe, 1983: 5).

2.3.3. Çevresel Nedenler

Çevresel nedenler çocuğun suça itilmesinde bireysel nedenlerden daha fazla etkili olduğu görülmektedir. Hatta birçok bireysel nedenlerin kaynağında, çevresel nedenlerin olduğu genel olarak kabul edilmektedir.

Çocuğun kişilik oluşumu ve çocuğun geçmişi ile çocuk suçluluğu arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Çocuğun yetiştiği ortam onun davranışlarının şekillendirmektedir. Bundan dolayı çevresel nedenler olarak, kentleşme ile çocuğun okul çevresi, iş çevresi, akran etkisi, teknoloji ve kitle iletişim araçları, madde davranış ve internet bağımlılığı gibi faktörler üzerinde durulmaktadır.

2.3.3.1. Kentleşme

Geleneksel toplumlarda köylü hayatını genel olarak aile, yakın akraba ve aşiret birimleri arasında geçirmektedir. İnsanlar herhangi bir doğal afet olmadığı sürece hayat boyu aynı yerde ve aynı şekilde yaşamlarını sürdürmektedirler. Köylü, yaşam alanında ya tarlasına ya da komşu köye gitmek için uzaklaşmakta, akşam olduğunda ise yine evine dönmektedir. Günlük hayat herkesin önünde geçmekte ve yaşanmaktadır. Bu toplumda köylü var olan kurallara uygun olarak yaşamaktadır ve kendisinden önce var olan imkânlarla göre de çalışmaktadır. Köylülerin sahip olduğu şeyler az çok bellidir ve bunlarda kolay kolay değişmemektedir. Çoban çocuğu olarak doğan çobanlığı, ağa çocuğu olarak doğan çocuk ağalığı sürdürmeye ve buna uygun hareket etmeye mecbur olmaktadır (Coşar, 2005: 288).

Kent hayatı ise köy hayatının tam tersi bir biçimde yaşanmaktadır. Kentte hayatını sürdüren insan hayatını bir şekilde kazanmaktadır. Doğuştan gelen aidiyetlerin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Yani belirli bir aileden gelmek artık belli bir şekilde davranma zorunluluğu getirmemektedir. Bireyler istediği gruplarla imkânları dahilinde yakın bağ kurabilmektedir. Dolayısıyla kentleşmeyle beraber geleneksel bağlar zayıflamaktadır. Aile ve çevreye karşı bireyin sorumluluğu azalmaktadır. Aileden, akraba çevresinden, yaşanan çevreden gelecek baskılar azalmakta ve bunlar artık bireyi suç işlemekten alıkoyabilecek seviyede olmamaktadır. Kentlerde ilişkiler, daha yüzeysel olduğu görülmektedir. Kentli insanın özgürlüğü bu ortamlarda artmaktadır. Köy toplumunda suç işlemiş ya da suça karışmış bir birey herkes tarafından bilinmekte olup damgalanıp ve dışlanmaktadır. Kentteki insan ise suç işlemiş ya da suça karışmış ise en kötü ihtimalle oturduğu semti değiştirip dışlanmaktan kurtulabilmektedir. Artık yaşadığı semtte isminin iyi ya da kötü anılmasının köydeki kadar bir değeri bulunmamaktadır. Toplumdaki ilişkilerin zayıflaması suçluluğun ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Birey, suçun sonucunu kar ve zarar hesabı olarak görmeye başlamaktadır. Ayrıca bireyin suç işleme ihtimalinin ortaya çıkmasında bireyi engelleyecek bir gücün bulunmaması yatmaktadır (Coşar, 2005: 290).

Köyden kente yapılan göçler, yeni yaşam biçimleri sunmaktadır. Ataerkil toplum olmanın gerekliliklerinden olan, ailenin erkek bireyi köyden kente göç etmektedir. Kentte öncelikle barınma ihtiyacını gidermeye çalışmakta, sonrasında yaşamını idame ettirebilmek ve varsa ailesini geçindirebilmek için işe girmek zorundadır. Kendisini ve ailesinin yaşamını idame ettirebilecek kadar bir standarda gelen birey, ailesini bulunduğu köyden kente getirtmektedir. Kente gelen aile bireyleri, kendi gelenek ve göreneklerinden, kültürlerinden ve yaşam biçimlerinden farklı hayata uyum sağlamakta oldukça zorlanmaktadır. Genelde gecekondu bölgelerinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu ailelerin çocukları, içerisinde buldukları olumsuz koşullardan oldukça etkilenmektedirler.

Çocuklar üzerindeki olumsuz etki yaratan gözetim faktörleri; kentleşmenin artmasıyla doğru orantılı olarak seyreden yabancılaşma, homojen olmayan nüfus yapısı, toplumda görülen kültür karmaşaları ve yoğun göçler olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyük kentler içerisinde çocuklar daha fazla özgürlük alanlarına sahip bireyler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum çocukları suç faktörlerine daha kolay bir şekilde itmektir (Terzi, 2007: 73).

Kentleşmenin sonuçlarından olan, aile bireylerinin hemen hemen hepsinin iş hayatına katılması, ailelerin çocuklarını gözetmelerini zorlaştırmakta olup çocukların hayatını yönlendirmede olumsuz etki yaratmaktadır. Böylece çocuk gözetim eksikliği ile suçta itilmektedir.

Kentler köylere nazaran suç için daha fazla potansiyel hedef alanları oluşturmaktadır. Bir yandan sayısız çekici vitrin, elini uzattığın zaman ulaşılabilecek kadar yakın ve abartılı bir şekilde sergilenen birçok mal ve hizmet, diğer yandan yabancıyı, suçluyu tanıma olasılıkları bulunmayan dışarıdaki insanlar, korumasız çocuk ve kadınlar. Bu sayılan nitelikteki hedeflerin fazlalığı kontrol imkânlarının azlığıyla birleşince önemli bir suç nedeni oluşturmaktadır (Coşar, 2005: 297-298).

Büyük kentlerde suç köy ve küçük kentlere nazaran daha fazla işlenmekte olduğu saptanmaktadır. Kentleşmeyle birlikte şiddet suçlarında azalma yaşanırken mala yönelik suçlar da artış görülmektedir. Büyük kentlerde gelir sağlayan mala yönelik suçlar için olanaklar oldukça fazla olup işlenen suçlarında gizli kalması olasılığı yüksektir. Bundan dolayı kent hayatında suçluluk oranları daha fazla olup polisin daha az etkili olduğu küçük yerleşim yerlerinde ise daha az miktarda suç oranına rastlanmaktadır (Hancı, 1999: 24-25).

2.3.3.2. Okul Çevresi

Suçluluk ile eğitim arasında ters orantı bulunmaktadır. Bunu XVII. Yüzyılda Victor Hugo: “Bir okulun yapılması bir hapisanenin kapanması demektir.” sözüyle ifade etmektedir. Eğitime önem vermeyen, çocukların kişilik gelişimlerini göz ardı eden tek amacı bilgi aktarmak olan bir sistemde okulun suçlu davranışı önleyici bir rolü bulunmamaktadır. Okulun suçluluğu aza indirgeyebilmesi öğrenciyle okuldaki öğretmenin kuracağı diyaloga bağlıdır. Öğretmenin yeterli pedagojik eğitime sahip olması aile ocağına giden henüz pişmemiş hamur olan çocukların şekillenmesinde çok önemlidir. Öğretmenle kurulan güven verici bir iletişim çocuğu suç işlemekten alıkoyabilmektedir. Yetersiz ya da yanlış iletişim çocuğun okulda uyumsuz davranışlarda bulunmasına hatta ileri safhalarda suç işlemesine yol açabilmektedir. Suçlu çocukların büyük bir kısmının okulda uyumsuzluk gösterdiği ve başarısız oldukları araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur (Yavuzer, 2001: 164-167).

Eğitim seviyesi yükseldikçe suçluluğun azaldığına dair bir yargıya her ülkenin sosyo-kültürel yapısı incelendikten sonra varılmalıdır. Eğitim seviyesinin artması ile suçluluğun azalması arasında

doğrudan kurulacak bir orantı okuma yazma bilmeyenlerin suç işlemeye eğilimli olduğu yanılıgısına götürebilir. Oysaki bu durum ülkedeki okur-yazar oranının düşüklüğünden kaynaklanabilir (Gölcüklü, 1983: 37).

Hurwitz, okulun kriminolojik önemini dört madde ile açıklamaktadır;

- Sosyal deneyimlerini çocuk ilk kez okul hayatında elde etmektedir. Okul, çocuğun geleceği için tehlike arz eden durumları kolaylıkla gözlemlemektedir. Ayrıca okul çocuğu denetleyen bir çevreyi meydana getirmektedir.
- Suçlunun kişiliği üzerinde gerekli tespitler yapılmak istendiğinde onun okul ilişkileri hakkındaki düşünceleri birinci derecede önem kazanmaktadır.
- Sosyal açıdan okul çocuk üzerinde yapıcı bir etki yaratmaktadır.
- Okulda hatalı pedagojik usuller ve prensipler uygulandığında çocuğun kişiliğinin oluşmasında sürekli bir zarar ortaya çıkarmaktadır (Harmancı ve Terkeşli, 2006: 192-193).

Akalın (1999: 55) okul-suçluluk ilişkisi ile ilgili olarak yaptığı alan yazın taramasında aşağıdaki verilere ulaşmıştır;

- Okul hayatı içerisinde çocuk doğru bir şekilde yönlendirilirse ve doğru bir şekilde sosyalleşebilirse suçluluk davranışları azalmaktadır. Okul hayatında olumsuz davranışlar sergileyen (başarısızlık, devamsızlık, disiplinsizlik) çocuk suça eğilimi daha fazla olmaktadır.
- Toplumsallaşma gücü olarak okul, çocuk üzerindeki önemini yitirmesinden dolayı yetersiz toplumsallaşmaya yol açmaktadır. Ayrıca suçluluk, yetersiz toplumsallaşmanın ürünlerinden birisi olarak görülmektedir.

Özetle, okulun işlevi çocuk açısından oldukça önemlidir. Okul gerektiğinde aile tarafından eksik verilen ya da hiç verilmeyen bilgiyi çocuğa veren bir kurumdur. Okul bu işlevini yerine getirdiği ölçüde başarılı sayılmaktadır. Yeterli alt yapısı olmayan okullar ise çocuğun suç işlemesini engellemek yerine onu suça yönelten kurum haline dönüşmektedir.

2.3.3.3. İş Çevresi

Kendi rızası ile çalışmak isteyen çocuk yoktur. Çocukluk dönemi, oyun, öğrenim ve yetişme çağı olarak tanımlanmaktadır. Gün boyu işte çalışmak zorunda olan çocuğun eğitimi, sağlığı ve beden gelişimi bozulmakta olup ayrıca kişilik gelişimi de olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışan çocuğun el becerileri gelişse bile zihinsel yetenekleri belli bir düzeyde kalmaktadır. Çocuğun öğrenime en açık olan yılları, ekonomik yetersizliklerden dolayı yok olup gitmektedir. Öğrenim hayatı kısıtlanmış çocuk belirli dönemlerde çalışmak zorunda kalabilir. Ne var ki çocuklar tarih

boyu çalıştırılmışlardır. Karın tokluğuna işe koyulup sömürülmüşlerdir. Fabrikalarda, tarlalarda itilip kakılarak, dövülerek güçlerini aşan işlerde sağlıklarından ve canlarından olmuşlardır (Yörükoğlu, 1997: 220).

Çocuğun okula hiç başlayamaması veya başladığı okulu bırakmak zorunda kalmasının en önemli nedeni ailesinin yaşadığı ekonomik yetersizlikler olarak görülmektedir. Okulun bırakılmasının nedenlerinden birisi de çocuğun okul başarısının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum çocuğu erken yaşlarda çalışmaya ve iş hayatına erken başlamasına neden olmaktadır. Çocuğun sosyalleşmesinin kesintiye uğramasının en önemli nedeni, ailesinden sonra en önemli sosyalizasyon kurumu olan okuldan yeterli derecede yararlanamamasıdır (Öter, 2005: 60).

Çocukları erken yaşta hayata hazırlamanın en geçerli yolu, bir zanaat öğrenmesini sağlamaktır. Bunun için çocuk herhangi bir işyerinde çırak olarak çalıştırılabilir. Eğer bu şekilde yapılmazsa, çocuğun eline bir sakız kutusu, bir simit tablası ya da bir kutu mendil verilerek sokağa salmak zorunda kalınmaktadır. Bu çocukların bir kısmı, örgütlü şebekelerin etkisiyle sokaklarda kaçak sigara satıcılığına ya da karaborsaya zorla yönlendirilmektedir. Böylelikle çocuklar kendilerini bir suç şebekesi içinde bulmaktadırlar.

Parasını kazanmak için çaba gösteren çocuklar erken yaşta olgunlaşmakta ve vücutlarının sağlıklı gelişmemesi sonucunda psikolojileri sakatlanmaktadır. Bu düzensiz yaşam ve geleceğe yönelik güvensizlik onlarda uyum bozukluklarına da neden olabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı çocuk erken yaşlarda suça yönelme ihtimali yükselmekte, çalışan çocuklar ise potansiyel suçlu grubunu oluşturmaktadır (Yavuzer, 2001: 210).

2.3.3.4. Akran Grupları

Çocuğun sosyalleşme aşamasında etkili olan diğer bir unsur da arkadaş çevresidir. Çocuğun içinde yer aldığı arkadaş çevresi suç işlemeye eğilimli ise çocukta onlardan etkilenecek suça meyilli bir birey haline gelecektir. Ailenin etkisi çocuk üzerinde azalmaya başladığında, çocuk akran grubuna daha çok yakınlaşacaktır. Çocuk arkadaş grubunda anti-sosyal davranışlarda bulunacaktır. Anne ve babasında göremediği ilgiyi arkadaş grubunda arayacaktır ve sonuçta çocuğun bulunduğu grup suç işlemeye yatkın ise çocukta onlar gibi suç işlemeye başlayacaktır (Solak, 2008: 167). Çocuk çevresinin etkisinde çok kolay kalabilir. Eğer çocuğun bulunduğu çevre suç faillerinin çok olduğu bir çevre ise, çocuğun suça karışması muhtemel görünmektedir.

Çocuk gelişme dönemine girdikçe sosyalleşme ihtiyacı artmakta özellikle ilköğretim çağındaki çocuklarda grup halinde oynanan oyunlarda artış gözlemlenmektedir. Bu dönemde benmerkezcilik azalırken paylaşım ve yardım duygusu artmaktadır. Topluca hareket etme eğilimi yine bu çağda

artmaktadır. Doğal olarak oyun grubu içinde amacı eğlenmek olan aynı yaş grubundan çocuklar bulunmaktadır. İşte bu bağlamda çocuk suçluluğu üzerinde akran grubunun etkisi analiz edilirken çocuğun gelişim sürecine girdiğinde aynı zamanda sosyalleşme ihtiyacı da duyacağını dikkate almak gerekmektedir (Dinç, 2013: 50). Sosyalleşmesini sağlayacak akran grubu aileden sonra çocuğun zihinsel ve psikolojik gelişimini etkileyecek en önemli etkendir. Akran grupları aile ortamından daha fazla rahatlık sunan, özgürlük tanıyan ortamlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Avcı, 2009: 110).

Akran grupları, çocukların, ailenin himayesi altından çıkmaya başlamasıyla birlikte dahil oldukları gruplardır. Bu gruplar, özellikle ergenlik döneminde, çocuk açısından daha önemli bir yere sahip olmaktadır. Çocuk ergenlik döneminde biyolojik ve psikolojik değişim yaşamaktadır. Bu dönemde ailesinin otoriter tutumuna karşı gelen çocuk zamanla ailesinden uzaklaşmaktadır. Bu durum çocuğun akran gruplarının etkisi altına girmesine neden olmaktadır.

Çocuğun hangi akran grubuna gireceği aile ile yakından ilişkilidir. Çocukların arkadaş çevrelerinin şekillenmesinde ailelerin ekonomik durumu, düşünce yapıları, ekonomik durumu, sosyal statüleri, çocuk yetiştirme anlayışları gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu faktörlerin etkisi ile sahip olunan akran grupları iyi ise çocuğun gelişimine olumlu katkı sağlayıp onları sağlam karakterli bireyler olma yolunda geliştirirken, grubun kötü olması durumunda ise çocuğu olumsuz ya da suçlu davranışlara yönlendirmektedir (Avcı, 2009: 164).

Akran gruplarının iletişim becerilerini güçlendirme, çocuğa sunduğu özgürlük ortamıyla kendini ifade etme, liderlik özelliği kazanma gibi olumlu etkileri olduğu gibi uyuşturucu, sigara, alkol gibi zararlı alışkanlıkların edinilmesi gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Akran gruplar arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin sürekliliği genellikle aynı biçimde davranılmasına ve aynı düşünceleri benimseme durumuna bağlı olmaktadır. Çocuk, söz konusu olumsuz eylemleri kabul etmese dahi gruptan dışlanmamak ve hor görülmemek adına bu olumsuz davranışları gerçekleştirebilmektedir (Aydın, 2010: 31).

Sonuç olarak, çocuğun suçlu akran grubuna yakınlığı ne kadar fazla ise çocuğun suç işleme olasılığı da o kadar fazla olacaktır. Suçlu akranlarla beraber oluş sıklığı, birlikte geçirilen zamanın genişliği ve niteliği suça yönelmede etki eden faktörler arasındadır.

2.3.3.5. Kitle İletişim Araçları

Günümüzde dergi, gazete, kitap gibi basın-yayın araçları ile radyo, sinema, televizyon, video filmleri gibi görüntülü ve sesli olan kitle iletişim araçları insanlara bilgi aktarmada oldukça büyük bir öneme sahiptir. İletişim araçları bilgi aktarımının yanı sıra bireylerin ve toplumun yaşamını değiştirecek davranış değişikliklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ortak amaçların,

beklentilerin, duyguların, düşüncelerin, değerlerin, inançların, tutumların ve eylemlerin oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Kunt, 2003: 60).

Çocukların boş zamanlarının büyük bir bölümünün eğlence ile geçtiğini bilinmektedir. Ancak son zamanlarda denetlenemeyen ve ticari amaç güden eğlence araçları gittikçe çoğalmaktadır. Çocuklar ile gençler üzerinde olumsuzluklar yaratarak suç işleme oranlarını yükseltmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde bazı yazılı eserlerin, kanlı katilleri öykülendiren, müstehcen öykü ve resimleri içeren yayınların insanlardaki suç işleme dürtülerini geliştirdiği görülmüş ve kanıtlanmıştır (Kunt, 2003: 61).

Aile içerisindeki sosyal ilişkiyi ve paylaşım duygusunu azalttığı düşünülen kitle iletişim araçlarından birisi de televizyondur. Bu durum da çocukların sosyo-psikolojik gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Televizyonlardaki programlarda, kahramanların sorunlarını çoğunlukla şiddete başvurarak çözmesi çocukların gelişimine büyük ölçüde zarar vermektedir. Çocuğun televizyonla izlediği kahramanların iyi olarak gösterilmesi bu kahramanın yaptığı şiddet içeren davranışları meşrulaştırmaktadır. Bu yüzden de çocuk için şiddet kaçınılmaz olmaktan çıkmaktadır (Avcı, 2009: 118).

1995 yılında ABD'nin Teksas eyaletinde televizyonda "Robin Hood" çizgi filmlerini izleyen 13 yaşındaki çocuk, Noel'de bütün çocukların oyuncağa kavuşması için babasının tüfeğini alarak bir oyuncak yüklü kamyonun önünü kesip, aracın sürücüsünü yaralamıştır. 1996 yılında yine Amerika Birleşik Devletleri'nde 14 yaşında bir çocuk, şiddet öğeleri içeren bilgisayar oyununu izledikten sonra arkadaşını öldürmüş daha sonra da kendini vurmuştur. Amerika'da televizyonun en yoğun izlendiği saatlerde, izleyici kitlesinin yaşadığı semtlerde 85 saatlik izleme sürecinin ardından 84 öldürme olayı olduğu belirlenmiştir. 2-7 yaşlar arasında yaklaşık 26 milyon çocuğun izleyebileceği saatlerde yayınlanan şiddet içerikli filmlerin ardından 163 dakikada bir şiddet olayı meydana gelmiştir. İngiltere, Fransa ve bazı ülkelerde yapılan araştırmalar televizyonda şiddet içerikli film izleyen çocukların tepkilerini farklı biçimlerde ortaya koydukları saptanmaktadır (Kitle iletişim araçları ve şiddet (t.y.), <http://www.egitimsen.org.tr/yayinlar/siddet.htm>).

1965 yılında Feshback tarafından yapılan bir araştırmada, şiddet filmi izlettirilen yetişkin grubunun filmi izlendikten sonra normal film izleyenlere göre daha az saldırgan olduğunun tespit etmiştir. Fakat bu deney çocuklar üzerinde uygulandığında ise şiddet filmi izleyen çocukların daha fazla saldırgan oldukları görülmüştür (Yavuzer, 2001: 246).

Kitle iletişim araçlarından belki de en önemlisi olan televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri şu şekilde özetlenebilir. Çocuğun sosyal, fizyolojik ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, derslerini ihmal etmesine neden olmakta, televizyon ekranlarında sergilenen aşırı ölçüde açık saçık sahneler, erotik filmler ve pornografik görüntüler, çocuklardaki

cinsel dürtülerin normalden önce uyarılmasına ve onların çevrelerine karşı erken cinsel ilgi duymalarına yol açmaktadır. Tüm bunlar ise çocukların buluş çağına, olması gerekenden çok daha erken girmesine neden olmaktadır. Ayrıca televizyon bireylerin; aile içi ilişkilerin sağlamaştırılmasına, bu ilişkilere derinlik kazandırılmasına, aileyi oluşturan bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimin etkili ve kalıcı kılınmasına yardımcı olmamaktadır. Ailenin zamanını çalan televizyon sağlıklı bir aile ortamı oluşturabilmesi ve sürdürebilmesini engellemektedir. Özellikle çocuklara yönelik olarak hazırlanan ve baş döndürücü görsel ve işitsel efektlerle sergilenen reklamlar, çocukların tüketim dürtülerini uyandırıp, sahip olma duygularını harekete geçirmektedir. Bu durum ise çocukların tüketim eğilimlerini arttırmakta, deyim yerindeyse onları tüketim kölesi haline getirmektedir (Arslan, 2004: 7-8).

2.3.3.6. Madde, Davranış ve İnternet Bağımlılığı

Bağımlılık, bir maddenin belirgin bir etkiyi elde etmek için alınması sürecinde ortaya çıkan bedensel ve ruhsal sorunlara rağmen madde alımına devam etmesi; bırakma isteğine rağmen bırakılamaması ve maddeyi alma isteğinin durdurulamaması durumudur.

Bağımlılıkla ilgili yapılan ilk tanımların madde bağımlılığına yönelik olduğu görülmektedir. Bir maddenin organik bir hastalığın belirtilerini ortadan kaldırma amacı gütmeyen, tekrarlanan dozlarla ve artan miktarlarda alınması sonucu ortaya çıkan önüne geçilmez bir arzu olup, kesilmesi halinde bir takım ruhsal ve bedensel rahatsızlıklar ortaya çıkarmaktadır. Ancak ilerleyen süreçte beyin ve beynin işlevi üzerine yapılan çalışmalarda birçok davranışın kimyasal içermeyen bağımlılığa yol açtığı ve diğer davranışların da potansiyel olarak bağımlılık yaratabileceği görüşü gitgide yaygınlaşmaktadır (Gençer, 2011: 12). Kimyasal olmayan bağımlılıkların başında kumar, internet, akıllı telefon, alışveriş, yeme, deri koparma, tırnak yeme gibi farklı davranışlar içermektedir.

Şiddet eylemlerinin ve saldırgan davranışlar ortaya çıkmasında uyandırıcı maddeler doğrudan rol oynamaktadırlar. Bağımlılığa yakın kişilik yapısı olanlar dürtülerinden ve içgüdülerinden kaynaklanan davranışı bastıramaz, denetleyemez, erteleyemez ve engelleyemez. Bu kişiler üst benlikleri ve haz ilkesi ile gerçek arasında sağlıklı ilişki kuramamaktadırlar. Madde bağımlıları genel olarak davranışlarının sorumluluğunu almayan, suçluluk ve pişmanlık duygusu hissetmeyen bireylerden oluşmaktadır. Ayrıca bağımlı cinsel hayatında çoğunlukla sapmalar yaşamakta, saldırgan davranış ve şiddet içeren eylemlerde bulunmaktadır (Köknel, 1996: 95).

Aile ortamında alkol kullanımı ve ebeveynlerin alkol bağımlısı olması, çocukların öğrenilen bir davranış bozukluğu olarak alkol alışkanlığı kazanmasına neden olabilmektedir. Ailede ve yakın akrabalar arasında alkol veya madde bağımlılarının bulunmasının, aile içi şiddet başta olmak üzere birçok olumsuz etkisi olacağından, çocuğun davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak

etkilemektedir. Örnek olarak suçlu çocukların %23'ünün annesi alkolik iken suçlu olmayan çocuklarda bu oran %7'dir (Yavuzer, 2001: 190).

Bilgisayar ve internet kullanımı, teknoloji çağı olarak adlandırabileceğimiz bu dönemde hayatın vazgeçilmezleri arasında sayılmaktadır. İnternetin temel ortaya çıkış amacı bilgiye kolay, hızlı ulaşma ve iletişimi kolaylaştırmak olmasına rağmen interneti tahmin edilenden fazla kullanılması yeni bir bağımlılık türü olan internet bağımlılığına yol açmaya başlamıştır. Teknolojiye daha yatkın olan çocuklarda internet bağımlılığı daha fazla görülmektedir.

İnternetin kullanımının artması ile birlikte, bireylerin iş ve okul yaşamlarında verimliliklerinin düştüğü, iş ve aile yaşamlarında sorunlar yaşadıkları, siber kafelerde oluşan sanal aşklar, arkadaşlıklar vb. nedeni ile boşanma oranlarının arttığı, kriminal olayların yapısının değiştiği, siber-kumarhaneler nedeni ile birçok bireyin ekonomik sorunlarla karşılaştıkları medyada sıklıkla yer almakta, toplumda tartışılmakta ve akademisyenlerin, araştırmacıların ilgi gösterdikleri konular arasında öne çıkmaktadır (Demir, 2006: 15).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DEKİ KENTLEŞME VE ÇOCUK SUÇLULUĞU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

3.1. Türkiye'de Kentleşme Süreci

Kentleşme, iki tarafı olan bir yoğunlaşma, çözülme ve akım olayıdır. Çözülme köyde olmakta, yoğunlaşma kentte gerçekleşmekte ve akım köy ile kent arasında olmaktadır. Bir bütünü oluşturan ve birbirine bağlı olarak zaman içinde devam eden bu yapı kentleşme sürecinin işleyiş biçimini oluşturmaktadır (Kartal, 1992: 33).

Türkiye'de Cumhuriyet döneminde başlayan kentleşme hareketleri, 1950'lerde köyden kente göçe bağlı olarak hızlanmıştır. Kentler bu duruma hazır olmadığından sağlıksız kentleşmenin de ilk temelleri bu dönemde atılmıştır. Savaş koşullarının ortadan kalkması ile birlikte Türkiye'de hızlı bir ekonomik büyüme yaşanmıştır. Bu dönemde tarım sektöründe gerilemeler yaşanırken, sanayi sektörü yükselişe geçmiştir. Marshall yardımları ile tarımda makineleşmeye bağlı olarak kırsal alanda işgücü talebinin azalması, tarım sektöründe çalışan işgücünün kente göçünü tetiklemiştir. Kırsal alanda hızlı nüfus artışı nedeniyle tarım topraklarının yetersiz kalması, mevcut toprakların miras yoluyla bölünmesi, kentlerdeki eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel olanaklar ve iş imkânları da köyden kente göçü hızlandıran diğer faktörleri oluşturmaktadır (Akalin, 2016: 294-295). Ayrıca bu göç hızının artmasında görece etkili olan bir diğer faktör ise kent merkezleri ile kırsalı birbirine bağlayan ulaşım araçlarının kullanımının yaygınlaşmış olmasıdır. Bu süre zarfında oluşan hızlı kentleşme kent alanlarında yeni bir yapılaşma örneği ile Türkiye'yi tanıştırmıştır. Bu yapılaşma örneği daha önce birinci bölümde bahsedilen gecekondulardır. Gecekondu kısaca izinsiz şekilde boş arazilerin üzerine yapılmış görece derme çatma olarak tarif edilebilecek yapılara verilen genel isimdir. Hem kültürel olarak hem de altyapı problemleri açısından yeni sorulara gebe olan bu alanlar gerek sermaye için emek gücünü gerekse de siyasiler için oy potansiyeli sağladığından dolayı bu alanlar için gerekli tedbirler alınmamış ve hatta kısmen bu yapılanma şekline göz yumulmuştur (Eşmeler, 2018: 34).

Köyden kente göç eden insanlar, kentte geldiklerinde pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Karşılaştıkları sorunların başlıcaları da hiç şüphesiz konut ve istihdam sorunudur. Türkiye'de sanayileşmeye dayanmayan kentleşme, köyden kente göç eden insanların, kent kesimi istihdamında sanayi dışı sektörlerin ağırlık kazanmalarına ve enformel bir sektörün oluşmasına neden

olmaktadır. Bu sektör, üretici olmayan bir takım serbest iş alanları (işportacılık, hamallık, ayakkabı boyacılığı, kapıcılık, temizlikçilik, yazıhane ve büro işleri gibi) kapsamaktadır (Sezal, 1992: 78).

Türkiye’de köyden kente doğru gelişen göç hareketlerini etkileyen iç dinamiklerin yanı sıra 1929 ekonomik bunalımı ve 1939-1944 yılları arasında süren ikinci Dünya Savaşı gibi çok önemli dış gelişmeler de yaşanmıştır (Akalin, 2016: 295). 1929 yılında uygulan devletçilik politikası nedeniyle gelişen demiryolları köyden kente göçü kolaylaştırmıştır. 1939-1944 yılları sonrasında ise gelişen karayolu ağları köyden kente göçü hızlanmasına sebep olmuştur. Tüm bu gelişmelerin etkisiyle hızlanan kentleşme süreci, özellikle yoğun göç alan Ankara, İstanbul, İzmir gibi kentlerin kontrolsüz bir biçimde büyümesine yol açmıştır.

1980 yılı ile başlayan ve günümüze kadar süregelen kentleşme sürecinde neo-liberal politikalar etkili olmaktadır. Bu dönem içerisinde gecekondular alanları değişen mekân algısı yüzünden özellikle büyük kentlerde rant alanları haline gelmektedir. Bu alanlar için devletin yaklaşımı ise kentsel dönüşüm projeleri aracılığıyla sermaye ile gecekondular sahiplerini bir araya getirecek uygun şartları sağlamak olmuştur. Aynı anda, yerel yönetimlerin de kent merkezlerini cazip hale getirebilmek için soylulaştırma (kent içindeki üst gelir grubu tarafından dar gelirli olanların yaşadığı kent merkezlerindeki mahallelerin mülkiyetinin ele geçirilmesidir) ile iç göç arasında çöküntü alanlara dönüşen merkezi bölgeleri cazip hale getirmeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu süreç içerisinde, mekânların taşıdığı anlamın da kapitalizmin yıkıcı etkisi karşısında değişime uğradığını söylemek mümkündür. Bu değişim için en önemli kavramsallaştırma ise mekânın metalaşması olarak ifade edilmektedir (Eşmeler, 2018: 35).

3.2. Türkiye’de Kentleşme Politikaları ve Çocuk Suçluluğu

3.2.1. Devletin Yaptığı Çalışmalar

Çocukların sağlıklı gelişmelerinin sağlanmasında aile ve okul başta olmak üzere tüm kişi ve kurumların önemli görevleri bulunmaktadır. Sağlıksız ve kontrolsüz kentleşme, geleneksel aile yapısında çözülme, göçler, çalışma yaşamı ve ekonomik sorunlar çocuklar üzerinde olumsuz etkilerini göstermektedir. Yasal, sosyal ve etik bir zorunluluk olarak çocuklara hizmet veren kurumlarla birlikte, toplumdaki her bireyin, çocukların korunması konusunda üzerine düşen sorumlulukları bulunmaktadır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı; kamu kurumu ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çocukların sağlıklı gelişimi ve toplumsal yaşama dahil olması için önemli çalışmalar yürütmektedir. Bakanlık her çocuğun aile ortamında desteklenmesini hizmet önceliği olarak benimsemiştir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu ilkedan hareketle çeşitli sosyal hizmet modelleri sunmaktadır. Ekonomik yoksunluk nedeniyle çocuğun korunmaya muhtaç

olması durumunda ailelere “Sosyal Ekonomik Destek Hizmeti” sunulmakta ve çocuğun kendi ailesi yanında bakımı sağlanmaktadır. Öz ailesi ile yaşama imkânı olmayan çocuklara evlat edindirme hizmeti sunulmaktadır. Aile ortamında bakımı yapılamayan çocukların, aile ortamına en yakın ev benzeri kuruluşlarda bakımları yapılmaktadır. 2017 yılı Haziran ayı sonu itibariyle Bakanlık tarafından çocukların toplu bakımını sağlayan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kapatılmıştır. Bunun yerine aile ortamına benzeyen ve az sayıda çocuğun kaldığı çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modeline geçilmiştir. Suç mağduru, suça itilen, sokakta ve risk altında bulunan çocuklara özgü Çocuk Destek Merkezleri oluşturulmuştur. Çocuk Destek Merkezleri; çocuğun yaş, cinsiyet ve mağduriyet durumuna göre uzmanlaşmış sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu merkezlerin amacı; toplumsal uyum içinde yaşamını sürdürebilmesi için çocuğa psikososyal desteğin sağlanması ve çocuğun toplumla bütünleşmesidir. Çocukların gelişim dönemleri ve sorun alanlarına ilişkin eğitici, farkındalık oluşturucu ve yönlendirici bilgiler içeren Çocuk Aile Rehberliği Mobil Uygulaması ve Web Portalı oluşturulmuştur. Bu sayede çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerini desteklemeye yönelik koruyucu ve önleyici faaliyetlerin daha geniş kitlelere ulaşması hedeflenmiştir. 2018-2023 Ulusal Çocuk Strateji Belgesi ve Eylem Planı çocukların her türlü şiddetten korunması amacıyla hazırlanmaktadır. RTÜK ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yayın hizmetlerinde ailenin ve çocukların korunması ilkesini gözeterek, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek nitelikteki aile ve çocuk dostu yapım ve dizilerin teşvik edilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek üzere çalışmalar yürütmektedir (Kömür ve Güngör, 2017: 5).

Annesiyle birlikte cezaevinde bulunan 0-6 yaş grubu çocuklar için Adalet Bakanlığı bünyesindeki Ceza ve Tevfik Evleri Genel Müdürlüğü’nce kreş hizmetleri verilmekte ve eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Ayrıca bu kurum suça itilerek ceza infaz kurumlarına gelen çocukların kurumda buldukları süre içinde eksik ve yetersiz sosyalleşmesine sebep olan risk etmenlerini tespit etmeyi ve elde edilen veriler doğrultusunda uygun müdahalelerle çocuğun yeniden toplumsallaşma sürecini kolaylaştırmayı hedeflemektedir (Kömür ve Güngör, 2017: 11).

İçişleri Bakanlığı Bünyesindeki Emniyet Genel Müdürlüğü’nce, suça itilen çocuklar ile ilgili suç soruşturması yapılmaktadır. Çocukların zararlı alışkanlıklardan korunması için denetimler yapılmaktadır. Çocukların bolca vakit geçirdiği okul, park ve bahçelerde güvenlik uygulamaları bulunmaktadır. Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüklerinin Kalkınma Bakanlığı desteğiyle yürüttüğü bir proje olan Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programı kapsamında risk altındaki çocukların topluma kazandırılması için çeşitli etkinlikler (sportif etkinlikler, kültürel etkinlikler, kültürel geziler) düzenlenmektedir. Çocukların şiddet, madde bağımlılığı ve diğer risklere karşı güvenli bir eğitim-öğretim hayatı geçirmesini sağlamak amacıyla Güvenli Okul/Güvenli Eğitim Projesi yürütülmektedir. Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlükleri riskli bölgelerde aileleri bilgilendirmek için eğitimler ve seminerler düzenlemekte, broşürler ve afişler basmaktadır (Kömür ve Güngör, 2017: 21).

3.2.2. Yerel Yönetimlerin Yaptığı Çalışmalar

Merkezi yönetimle birlikte kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde görev alan kuruluşlar olan yerel yönetimler, kamu yönetim sisteminin, merkezi yönetimden sonraki en büyük ve en önemli parçasıdır. (Ersöz, 2009: 772). Topluma karşı çeşitli sorumlulukları olan yerel yönetimler belde halkının ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş kamu kurumlarıdır. Bu sorumluluk çerçevesinde toplumun yapısını, temel ihtiyaçlarını ve önceliklerini tanımları ve en kısa sürede bunlara cevap vermeleri yerel yönetimlerde etkin yönetimin bir gereğidir.

Yerel yönetimler sınırları içerisinde yaşayan aile, topluluk ve bireylerin üç farklı kaynaktan gelen ve günümüzde müdahale edilmedikçe derinleşen sosyal sorunlar ile yakından ilgilenmek durumundadırlar. Temelde ekonomik, toplumsal ve yönetsel sistemden kaynaklanan, özellikle büyük kentlerde erken müdahaleyi gerektirecek ölçüde derinleşen işsizlik, yoksulluk, sokak çocukları, çocuk suçluluğu, madde bağımlılığı vd. sorunlardır ki, bu sorunların çözümünde merkezi yönetimlerle birlikte yerel yönetimlerin de vazgeçilmez bir rolü bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerin hizmet alanını oluşturan kent merkezlerinde çocuk suçluluğu veya sokakta çalışan çocuklar gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun neden olduğu olumsuz etkiler de yine ağırlıklı olarak kent merkezlerinde görülmektedir. Yerinde ve en yakın birimlerce önleyici yönde soruna müdahale edilmesi, merkezi yönetimden kaynaklanan bürokratik engellerin önüne geçilmesi nedeniyle çözüm konusunda etkinliği arttırmaktadır. Bu nedenle uluslararası ve ulusal alanda yapılan düzenlemelerde çocuğun yaşadığı çevreye en yakın birimler olan yerel yönetimlere konu ile ilgili olarak verilmiştir. Sosyal politikaların yerine getirilmesinde yerel yönetimler aktif rol oynamaktadırlar (Ergenç ve Aydın, 2009: 73).

Çocuk suçluluğunun önlenmesine ilişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad ilkeleri), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1990 tarihinde kabul edilen Havana Kuralları (Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 29 Kasım 1985'te kabul edilen Pekin-Beijing Kuralları (Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkındaki Asgari Standart Kurallar) gibi uluslararası düzenlemelerde suça itilmiş çocuklara ilişkin suçun ortaya çıkmasını önleyici, çocuğun sağlıklı ruhsal ve fiziksel gelişimini sağlayıcı, özel bir yargılama ön gören yapı genel hatlarıyla ortaya konularak bu doğrultuda yerel yönetim kuruluşlarının önemine vurgu yapılmaktadır (Ergenç ve Aydın, 2009: 74).

Belediyeler 5216 sayılı Büyükşehir Belediye ve 5393 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde vatandaşların mahalli müşterek nitelikteki gereksinimlerini karşılamak üzere çeşitli görev ve sorumlulukları yüklenmiştir. Ayrıca belediyeler çevresel düzenlemeler, kültür, sanat, spor, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler olmak üzere geniş bir alanda çocuklara yönelik faaliyet göstermekte ve

hizmet üretmektedir. Yerel yönetimlerin büyüklüğüne, sahip olduğu kaynak ve nitelikli personel durumuna göre bu hizmetlerin yeterliliği, yoğunluğu, kalite ve etkinliği değişebilmektedir (Aydın ve Gündüz, 2010: 25). Büyükşehir belediyelerinin çocuklara ilişkin hizmetlerine işaret eden temel hükümlerden biri 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu'nun 7. Maddesinin (v) bendidir. Belediyeler ilgili hüküm uyarınca “sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmakla” görevlidir. Aynı maddenin “Büyükşehir'in bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; amatör spor kulüplerine destek olmak, amatör spor takımları arasında müsabakalar düzenlemek, üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara ve öğrencilere belediye meclisi kararıyla ödül vermek” ile ilgili (m) bendi ise yine büyükşehir belediyelerinin çocuklara ilişkin görevlerinin ifade edildiği hükümler arasında değerlendirilmektedir (Işıkçı, 2019: 89).

Oktay ve Pekküçükşen (2017: 311)'e göre çocuklar açısından yerel yönetim kanunları değerlendirildiğinde ön plana çıkan görevlerden birisi; park ve bahçelerin yapılması ve yeşil alanların sağlanmasıdır. 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu'nun 7. Maddesinin (i) bendinde, büyükşehir belediyeleri; “Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhi işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamakla sorumlu” olup diğer belediyeler de 5393 sayılı Kanun gereğince çevre sağlığı, ağaçlandırma, park ve yeşil alanlara ilişkin hizmetleri üstlenmekle yükümlüdür. Aynı Kanun'da büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerin kadınlar ve çocuklar için konukevleri açma zorunluluğu hüküm altına alınmıştır.

Bu kanunlar, yerel yönetim kuruluşlarına çocukların yaşam standartlarını yakından takip etme, yetersiz bakım ve koruma altında bulunan çocukların davranışsal, duygusal ve sosyal sorunlarının giderilmesi için gerekli önlemleri alma veya ilgili kurumlara bildirme ve çocuk/gençlik koruma merkezleri gibi çocukların sağlıklı gelişimine katkı sağlamaya yönelik kurumsal yapıları oluşturma görevini vermektedir. Bu nedenle başta büyükşehir belediyeleri olmak üzere günümüzde birçok yerel yönetim birimi bünyesinde, çocuklara, gençlere, ailelere, kadınlara, yaşlılara, engellilere yönelik hizmet merkezleri geliştirilmiştir. Buralarda gerek ülke ölçeğinde hazırlanan gerekse AB hibeleri kapsamında finanse edilen önleyici/geliştirici sosyal projeler hayata geçirilmektedir. Ayrıca yerel yönetim birimleri, ortak bir çatıda toplanan çocuk eğitim ve eğitim merkezleri, aile danışma merkezleri, gençlik merkezleri, mesleki rehabilitasyon merkezleri, iş

edindirme merkezleri, sosyal konut projeleri, sanatsal, sportif, kültürel etkinliklere yönelik birimleri imkanları ölçüsünde oluşturmaktadır (Ergenç ve Aydın, 2009: 77).

Çocuk haklarının kullanılmasında yerel düzeyde çocukların günlük hayatını etkileyen birçok hizmeti yürüten belediyelere önemli görevler düşmektedir. Belediyeler çocuklar için yaşanabilir çevreleri oluşturmaktadır. Birçok konuda hem probleme hem de çözüme en yakın kurumlar belediyelerdir. Bu kapsamda Çocuk Dostu Projesi başlatılmıştır. Bu proje 2014-2015 yıllarında, finansal desteğini IKEA Türkiye'den ve UNICEF Türkiye Milli Komitesi'nden alan 10 belediye ve Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) tarafından yürütülen yerel yönetimleri çocuk dostu politika ve program geliştirmeyi hedeflemiş bir projedir. Çocuk Dostu Kent bir çeşit yerel yönetim sistemi olup çocukların haklarını uygulamaya kendini adanmış kent olarak tanımlanmaktadır. Çocuk Dostu Kent, uygulamada çocukların haklarının politikalara, yasalara, programlara ve bütçelere yansımaları anlamına gelen, yerel seviyede Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin cisim bulmuş halidir. Çocuk Dostu Kentte çocuklar kent yönetiminin aktif katılımcılarıdır ve fikirleri kent yönetimi tarafından dikkate alınır. Bu fikirler kent politikalarında hayat bulur. Çocuk Dostu Kentlerde; sağlık ve eğitim gibi temel hizmetleri almak, caddede tek başına güven içinde yürümek, arkadaşları ile oyun oynayacakları yeşil alana sahip olmak, etnik köken, din, gelir, cinsiyet ve engellilik durumu ne olursa olsun, her hizmete erişime sahip kentin eşit vatandaşı olmak gibi hedefler çocuğun iyi hali gözetilerek önceliklendirilmektedir. Çocuk Dostu Kent kapsamında, Kırklareli (Lüleburgaz), Ankara (Mamak), Manisa, İzmir (Bornova), Mersin, Giresun, Erzurum (İspir), Bitlis, Şanlıurfa (Eyyübiye), Adana (Yüreğir) il ve ilçeler bulunmaktadır (Çocuk Dostu Kentler (2014), [http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC %20Catalogue-TR.pdf](http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC%20Catalogue-TR.pdf)).

3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşların ve Derneklerin Yaptığı Çalışmalar

Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı suça itilmiş, adalet sistemine giren çocukların toplumsal yaşama aktif ve üretken bir biçimde katılmalarına yardım etmek amacıyla 1992 yılında kurulmuştur. Dernek, ülkemizde çocuk suçluluğu alanında çalışan sivil toplum örgütü olmadığından hareketle, çocuk cezaevlerine girerek etkinlik başlatan ilk sivil toplum kuruluşudur. Derneğin amaçları: Türkiye'de Çocuk Adalet Sistemi'nin uluslararası standartlara getirilmesi, çocuğun suça iten risklerin ortadan kaldırılması, özgürlüğünden yoksun ve risk altında olan çocuklara hizmet üreten kurumların uzmanlaştırılması, toplumda suça yönelen çocuğa karşı var olan olumsuz bakış açısının ortadan kaldırılmasının sağlanmasıdır. Vakfın kurucusu Dostlar Dayanışma Derneği, düşük gelirli sosyal sınıflar için ek gelir sağlama ve onların çeşitli sorunlarına çözüm üretme amacıyla kurulmuş olup, aynı alanda çalışmaktadır (Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (t.y.), <http://www.tcyov.org/hakkimizda/>).

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği psikiyatrist, psikolog ve eğitimciler tarafından kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür. Psikolojik ve sosyal sorunlarla ilgilenmekle birlikte

temel ilgi alanları bağımlılık, psikolojik travma ve eğitimidir. Derneğin vermiş olduğu danışmanlık hizmetleri daha çok 18 yaş ve altı riskli davranışlar gösteren gençlere yöneliktir. Ayrıca gençlerin ailelerine de eğitim ve danışmanlık hizmetleri vermektedir (Temür, 2012: 134).

Çocuk ruh sağlığı alanında psikolojik, pedagojik tedavi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmak amacıyla ÇARE-DER 1969 yılında kurulmuştur. Dernek çocukların ruhsal gelişimlerini korumak, zihinsel ve psikososyal alanda bozuklukları olan çocukların teşhis ve tedavisinde yardımcı olmak, aileleri bilgilendirmek ve onlara yardımcı olmak için bu amaçlara yönelik öğretim ve bakım yerleri, özel hastane açmak, özel müesseseler kurmak veya kurulmasına yardım etmektedir (Temür, 2012: 135).

1990 yılında kurulmuş olan Çocuk Vakfı'nın amacı çocuğun kültürel, sosyal ve eğitim bakımından gelişmesine katkı sağlamaktır. Çocukluk çağlarının dönemleri dikkate alınarak programlar geliştirmektedir. Vakfın öncelikli alanları çalışan çocukların sorunlarına sosyal açıdan çözümler sağlayıcı öneriler geliştirmek, çocuk haklarının savunulmasında kararlı ve ısrarlı olmak, çocukları olumsuz yönde etkileyen faktörler karşısında koruyucu önlemler almak, aile ve çocuk temalı sosyal araştırmaların sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmak, ruh ve beden sağlığının kazanılmasında, özel ilgi gerektiren çocuklara yönelik çalışmalara öncelik vermektir (Çocuk Vakfı (t.y.), <http://www.cocukvakfi.org.tr/yeni-hakkimizda/>).

Çocuklara yönelik olan bir diğer vakıfta Fişek Enstitüsüdür. Bu vakfın amacı, çocukları çalışmaya iten sebeplerin, onların çalışma yaşamında güvenliğini ve sağlığını tehlikeye atan etmenlerin ortadan kaldırılmasıdır. Ayrıca çalışan çocukların kimliklerini, benliklerini sağlıklı bir şekilde geliştirmesini sağlamaktır.

3.3. Araştırmanın Amacı

Yapılan çalışmada amaç, kentleşmenin çocuk suçluluğuna nasıl etki ettiğini anlayabilmektir. Bu amaçla, Türkiye'deki kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisini incelemek için TÜİK veri tabanlarından il düzeyinde çocuk sayısı, çocuk suçlu sayısı, çocuk suçlu oranı, okullaşma oranı, kaba boşanma hızı, bebek ölüm hızı, doğurganlık hızı, net göç hızı, okuma yazma bilen oranı ve kentleşme oranı verileri incelenerek Türkiye'deki kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisi için mevcut sayısal verilerin ışığında bir değerlendirme yapılmıştır.

3.4. Araştırmanın Sınırlamalar

TÜİK'ten elde edilen verilerin incelenmesine ilk olarak çocuk suçluluğu oranının hesaplanması ile başlanmıştır. Bunun için 2013-2017 yılları arasında Türkiye'deki il düzeyinde çocuk suçlu sayısı çocuk sayısına bölünerek çocuk suçluluğu oranları belirlenmiştir. Daha sonra

ülkemizdeki 81 ile ait çocuk suçluluğu oranlarına frekans analizi uygulanmıştır. Frekans analizi neticesinde kalan 76 il içerisinde Türkiye'deki coğrafi bölgeler göz önünde bulundurularak rastgele 36 il seçilmiştir. Diğer bütün değişkenlere (doğurganlık oranı, bebek ölüm hızı, okuma-yazma oranı, okullaşma oranı, net göç hızı, kaba boşanma hızı, kentleşme oranı) ait değerlendirmeler seçilen bu 36 il üzerinden yapılmıştır.

Araştırma kapsamında TÜİK'e ait 2017 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 2017 yılının seçilmesinin sebebi kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisinin incelenmesinde kullanılan kaba boşanma hızı, net göç hızı, okuma yazma oranı, bebek ölüm hızı, doğurganlık oranı, okullaşma oranı ve kentleşme oranı gibi parametreler için en güncel ve ortak yıl olmasıdır.

3.5. Araştırmanın Kapsamı

Türkiye'deki kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisinin incelenmesinde, çocuk sayısı, çocuk suçlu sayısı, çocuk suçluluğu oranı, okullaşma oranı, kaba boşanma hızı, bebek ölüm hızı, doğurganlık hızı, net göç hızı, okuma yazma bilen oranı ve kentleşme oranı verileri araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

3.6. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Türkiye'deki kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisini incelemek amacıyla, ülkemizin resmi veri kaynağı olan Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) konuyla ilgili doğrudan ve dolaylı verilerden yararlanılmış ve elde edilen bulgular analiz edilerek sonuçlar yorumlanmıştır.

3.7. 2013-2017 Yılları Arası İl Bazlı Çocuk Suçluluğu Oranlarının Elde Edilmesi

İl bazında çocuk suçluluğu oranları; TÜİK'ten temin edilen il bazındaki çocuk suçluluğu sayısının il bazındaki çocuk sayısına bölünmesi ile hesaplanmış ve Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'den anlaşılacağı üzere 2017 yılında en yüksek çocuk suçluluğu Kırklareli'nde, en düşük Kahramanmaraş ilinde gözlemlenmiştir.

Tablo 1: 2013-2017 Yılları Arası İl Bazlı Çocuk Suçluluğu Oranları Tablosu

Plaka No	İl	2017			2016			2015			2014			2013		
		Çocuk Sayısı	Çocuk Suçlu Sayısı	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)	Çocuk Sayısı	Çocuk Suçlu Sayısı	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)	Çocuk Sayısı	Çocuk Suçlu Sayısı	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)	Çocuk Sayısı	Çocuk Suçlu Sayısı	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)	Çocuk Sayısı	Çocuk Suçlu Sayısı	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
1	ADANA	673.858	2.297	0,34	677.463	1.762	0,26	679.482	4.442	0,65	681.492	4.909	0,72	681.078	4.876	0,72
2	ADYAMAN	217.585	655	0,30	217.999	541	0,25	217.836	622	0,29	218.162	633	0,29	219.793	887	0,40
3	AFYONKARAHİSAR	194.521	996	0,51	196.723	1.125	0,57	197.298	847	0,43	199.229	822	0,41	201.544	1.187	0,59
4	AĞRI	234.433	1.271	0,54	241.467	712	0,29	246.486	839	0,34	250.907	506	0,20	255.074	538	0,21
5	AMASYA	77.012	475	0,62	77.728	432	0,56	78.004	417	0,53	79.350	553	0,70	81.219	545	0,67
6	ANKARA	1.383.009	4.691	0,34	1.372.093	5.198	0,38	1.362.785	3.211	0,24	1.343.527	2.630	0,20	1.321.225	2.641	0,20

3.7.1. Frekans Analizi ile İl Seçimi

İstatistiksel işlem olarak veriler üzerinde öncelikle betimleme işlemleri yapılmaktadır. Betimleme, bir tasvir etme, genel dağılımı ortaya çıkarma, durumu olduğu gibi resmetme anlamına gelmektedir. Frekans dağılımları ile betimleme, betimleme işlemlerinin genellikle başlangıcını oluşturur (Frekans Dağılımları ve Frekans Tablolarının Hazırlanması (t.y.), https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/1376/mod_resource/content/2/B3_Frekans%20Tablolar%C4%B1.pdf).

Frekans kısaca görülme sıklığıdır. Bir gözlem değerinin ya da ölçme sonucunun tüm gözlem birimleri içerisinde görülme sıklığı, bu değer frekansı olarak belirlenir. Örneğin 20 kişilik bir sınıfta öğrencilerin ölçme başarısını ölçmek için bir yazılı yoklama yapıldığını ve 0 ile 100 arasında notlar verildiğini düşünelim. 5 öğrenci 70, 6 öğrenci 60 diğer öğrenciler ise başkaca notlar almıştır. Bu durumda 70 değerinin görülme sıklığı yani frekansı 5, 60 notunun görülme sıklığı yani frekansı 6 olmuş olur. Frekans dağılımlarının belirlenmesi, temelde bir sayma ve sınıflandırma işlemidir. Sayma ve sınıflama sonuçları tablo ve grafik üzerinde gösterilir (Frekans Dağılımları ve Frekans Tablolarının Hazırlanması (t.y.), https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/1376/mod_resource/content/2/B3_Frekans%20Tablolar%C4%B1.pdf).

81 il için elde edilen 2017 yılına ait çocuk suçluluğu oranlarına frekans analizi uygulanmış ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: 2017 Yılı İl Bazında Çocuk Suçluluğu Oranı Frekans Tablosu

Çocuk Suçluluğu Oranı	Frekans	%
0,10%	0	0
0,20%	1	1
0,30%	6	7
0,40%	7	9
0,50%	12	15
0,60%	21	26
0,70%	10	12
0,80%	9	11
0,90%	5	6
1,00%	1	1
1,10%	4	5
1,20%	0	0
1,30%	2	2
1,40%	0	0
1,50%	1	1
1,60%	0	0
1,70%	1	1
1,80%	0	0
1,90%	1	1
Diğer	0	0
TOPLAM =	81	100

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK’ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

Frekans tablosunun birinci sütununda çocuk suçluluğu oranı, ikinci sütununda frekans, üçüncü sütunda frekans sayısı 81'e bölünerek yüzdeler olarak hesaplanmıştır.

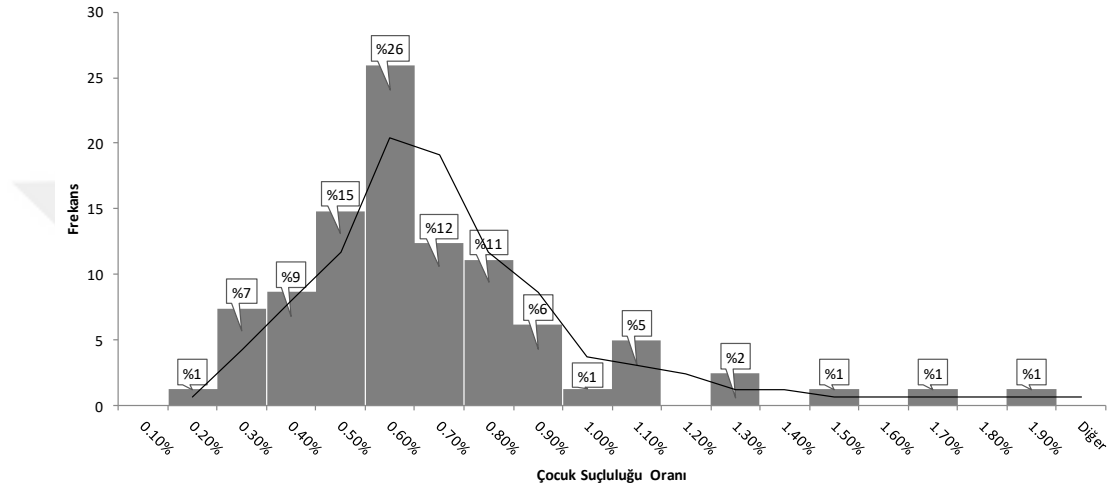
Frekans tablosundan görüleceği üzere çocuk suçluluğu oranının %0,10 ile %0,20 arasında olduğu 1 il (Kahramanmaraş), %0,20 ile %0,30 arasında olduğu 6 il (İstanbul, Kocaeli, Konya, Muş, Şanlıurfa, Van), %0,30 ile %0,40 arasında olduğu 7 il (Adana, Adıyaman, Ankara, Artvin, Mardin, Trabzon, Batman), %0,40 ile %0,50 arasında olduğu 12 il (Antalya, Bitlis, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Malatya, Ordu, Rize, Yozgat, Aksaray), %0,50 ile %0,60 arasında olduğu 21 il (Afyonkarahisar, Ağrı, Bolu, Elazığ, Erzurum, Hatay, Mersin, Kars, Manisa, Muğla, Niğde, Sakarya, Siirt, Tunceli, Zonguldak, Bayburt, Şırnak, Yalova, Kilis, Osmaniye, Düzce), %0,60 ile %0,70 arasında olduğu 10 il (Amasya, Burdur, Çorum, Hakkâri, Kastamonu, Kayseri, Samsun, Sinop, Tekirdağ, Tokat), %0,70 ile %0,80 arasında olduğu 9 il (Bilecik, Bingöl, Denizli, Kırşehir, Kütahya, Nevşehir, Sivas, Bartın, Ardahan). %0,80 ile %0,90 arasında olduğu 5 il (Aydın, Çankırı, Karabük, Isparta, İzmir), %0,90 ile %1,00 arasında olduğu 1 il (Balıkesir), %1,00 ile %1,10 arasında olduğu 4 il (Iğdır, Eskişehir, Çanakkale, Uşak), %1,10 ile %1,20 arasında hiç bir il, %1,20 ile %1,30 arasında olduğu 2 il (Karaman, Kırıkkale), %1,30 ile %1,40 arasında hiç bir il, %1,40 ile %1,50 arasında olduğu 1 il (Edirne), %1,50 ile %1,60 arasında olduğu hiç bir il, %1,60 ile %1,70 arasında olduğu 1 il (Erzincan), %1,70 ile %1,80 arasında olduğu hiç bir il, %1,80 ile %1,90 arasında olduğu 1 il (Kırklareli) bulunmaktadır.

Histogram, değişkenlerin frekans dağılımlarının betimlenmesinde kullanılan, özel bir sütun grafiğidir. Sütun grafiğine benzer bir şekilde histogram da kartezyen sisteminde çizilmektedir. Dikey eksen frekans eksenini, yatay eksen ise değişken eksenini tanımlamaktadır. Yani değişkenin değerleri yatay ekseninde ve eşit aralıklı olarak, bu değerlerin frekansı ise dikey ekseninde ve yine eşit aralıklı olarak gösterilir.

81 il için 2017 yılına ait çocuk suçluluğu oranlarına uygulanan frekans analizi yardımıyla elde edilen histogram Grafik 1'de verilmiştir. Bu iller histogram üzerinde çizilen dağılım çizgisinden görüleceği üzere histogramın kuyruğunun sağ tarafa doğru uzamasına sebep olmakta, histogramı simetrik dağılımdan uzaklaştırmakta ve yine histogramdan görüleceği üzere histogramda süreksizlikler oluşturmaktadır. Bu istatistiksel betimlemeden görüleceği üzere bu 5 il ile ilgili çocuk suçluluğu oranlarının tutarsız olabileceği akla gelmektedir. Bu nedenle daha anlamlı sonuçlar elde edebilmek düşüncesiyle bu 5 il dikkate alınmamıştır. Geriye kalan 76 il içerisinde alt parametrelerin yorumlamalarında kullanılacak 36 il coğrafi bölgeler göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Coğrafi bölgeler içerisindeki il seçimleri rastgele yapılmıştır. Karadeniz bölgesinde 6 il (Samsun, Karabük, Zonguldak, Rize, Gümüşhane, Düzce), Marmara bölgesinde 4 il (Bilecik, Yalova, Sakarya, Balıkesir), Ege bölgesinde 6 il (Aydın, Manisa, Denizli, Afyonkarahisar, Muğla, Kütahya), Akdeniz bölgesinde 4 il (Antalya, Burdur, Isparta, Kahramanmaraş), İç Anadolu bölgesinde 5 il (Eskişehir, Kayseri, Çankırı, Yozgat, Konya), Doğu Anadolu bölgesinde 5 il

(Malatya, Tunceli, Van, Muş, Bitlis), Güneydoğu Anadolu bölgesinde 6 il (Batman, Mardin, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep) seçilmiştir. Seçilen bu 36 il içerisinde İstanbul, Ankara ve İzmir gibi mega kentler yer almamaktadır. Bunun sebebi bu kentlerde çocuk suçluluğunu etkileyen birçok parametrenin aynı anda etkin olması ve bu nedenle verilerin kontrollü bir şekilde yorumlanmasının çok güç olmasıdır.

Grafik 1 : 2017 Yılına Ait Çocuk Suçluluğu Oranı Histogramı

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK'ten alınmış olup grafik araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

Özetle ilgili analizler neticesinde 81 il yerine 36 il seçilerek çocuk sayısı, çocuk suçlu sayısı, çocuk suçluluğu oranı, okullaşma oranı, kaba boşanma hızı, bebek ölüm hızı, doğurganlık hızı, net göç hızı, okuma yazma bilen oranı ve kentleşme oranı verileri incelenmiştir.

3.8. Araştırmanın Bulguları

3.9. Eğitim ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi

Çocuğun ailesinden sonra karşılaştığı ilk sosyal çevre okuldur. Okul kurumunun amacı sadece çocuğa belirlenmiş olan müfredatı okutmak değildir. Bunun yanında okul, çocuğu hem günümüz toplumuna yararlı bir birey hem de gelecek toplum için yararlı birey olarak yetiştirmekle yükümlüdür. Okul toplumun örgütlü bir kurumu olma özelliği taşımaktadır. Çocuk için okulda roller, sorumluluklar ve uyması gereken yazılı kurallar bulunmaktadır. Çocuğun bu belirlenmiş olan kurallara uyması beklenmektedir. Disiplin sorunu olan okula devamsızlık yapan ve derslerinde başarısız olan öğrenciler için okulun önlem alması gerekmektedir. Okul ona düşen görevleri yerine getiremediği takdirde; bireylerde başarısızlığa, ruhsal bozukluklara neden olmakta ve bireyin çevresiyle olan etkileşimini olumsuz etkilemektedir (Solak, 2008: 167).

Eğitim ve çocuk suçluluğu arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Çocukların eğitim düzeyi arttıkça suç eğilimleri de azalmaktadır. Okulun ana görevi çocukları toplumsallaştırmak, toplum kültürünü aşılmak ve beklenen insan gücünü yetiştirmek olduğundan ve çocukların zamanının büyük kısmı eğitim kurumlarında geçtiğinden suçluluğu önlemede okulun önemi çok büyüktür. Bu yüzden de okullar, çocuk suçluluğunu yok edici bir kurum olarak sunulmuştur. Bu durum Tablo 3’de irdelenmiştir. Türkiye genelinde belirlenmiş olan 36 ilde 2017 yılı okullaşma oranları (ilkokul+ortaokul) büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve bu tabloda Türkiye okullaşma ortalaması olan %96,12 üzerindeki iller koyu renkle bunun altındakiler açık renkle gösterilmiştir. Türkiye okullaşma ortalamasının üzerinde kalan 14 ilden 10 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47’nin altında olup 4 tanesinde bu oranın üzerindedir. Aynı şekilde Türkiye okullaşma ortalamasının altında kalan 22 ilden 17 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47’nin üzerinde olup 5 tanesinde bu oranın altındadır. Buradan anlaşılacağı üzere okullaşma oranı arttıkça, çocukların almış olduğu eğitimle birlikte çocuk suçluluğu oranları düşmektedir.

Tablo 3: 2017 Yılı Okullaşma Oranı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi

Plaka No	İl	İlköğretim- (İlkokul+Ortaokul) Okullaşma Oranı (%)	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
63	ŞANLIURFA	97,99	0,29
65	VAN	97,83	0,25
47	MARDİN	97,59	0,34
13	BİTLİS	97,58	0,42
21	DİYARBAKIR	97,51	0,44
72	BATMAN	97,23	0,33
53	RİZE	96,95	0,40
27	GAZİANTEP	96,7	0,42
44	MALATYA	96,62	0,47
55	SAMSUN	96,58	0,69
78	KARABÜK	96,45	0,85
2	ADYAMAN	96,38	0,30
54	SAKARYA	96,32	0,52
67	ZONGULDAK	96,27	0,55
49	MUŞ	96,08	0,26
38	KAYSERİ	96,07	0,65
43	KÜTAHYA	96,01	0,79
10	BALIKESİR	95,91	0,91
45	MANİSA	95,86	0,59
81	DÜZCE	95,68	0,55
9	AYDIN	95,63	0,85
46	KAHRAMANMARAŞ	95,5	0,20
26	ESKİŞEHİR	95,47	1,02
3	AFYONKARAHİSAR	95,42	0,51
77	YALOVA	95,36	0,51
42	KONYA	95,32	0,30
32	İSPARTA	95,15	0,84
48	MUĞLA	94,97	0,59
7	ANTALYA	94,9	0,49
20	DENİZLİ	94,88	0,72
11	BİLECİK	94,73	0,78
62	TUNCELİ	94,42	0,59
15	BURDUR	94,05	0,69
66	YOZGAT	91,19	0,44
18	ÇANKIRI	90,53	0,89

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK’ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

3.10. Aile ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi

Küçük bir sosyal grup olan aile genellikle baba, anne, bir veya birden fazla çocuklardan oluşmaktadır (Nirun, 1967: 121). Aynı zamanda biyolojik bir varlık olan aile, bireyin devamının sağlandığı, çocuğun ilk sosyalleştiği, karşılıklı ilişkilerin çoğunlukla yazılı olmayan kurallarla belirlendiği, toplumda o güne kadar oluşturulmuş olan maddi-manevi kültürün kuşaktan kuşağa aktarıldığı, sosyolojik, ekonomik, hukuksal, biyolojik, psikolojik, yönleri bulunan sosyal bir kurumdur (Sayın, 1990: 2).

Aile, çocuğun sosyalleşmesinde temel faktördür. Birey ailesinde başlayan sosyal çevre, okul çevresi ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle beraber hayat boyu devam edecek olan toplumsallaşma sürecinden geçmektedir. Bireyin davranışları ve sosyalleşmesi yaşadığı toplumun kültürünü yansıtmaktadır. Aynı zamanda bireyin sosyalleşmesi bulunduğu toplumun kültürüne bağlı olmakla beraber okul, aile ve arkadaş çevresi ile medyanın etkisiyle oluşmaktadır (Solak, 2008: 166).

Çocuk ilk ve esaslı sosyal grubu olan ailede yoğun bir biçimde yüz yüze ve karşılıklı ilişkiler yaşamaktadır (Nirun, 1967: 131). Aileyi oluşturan üyeler kendi aralarında yaşadıkları karşılıklı ilişkilerde psikolojik doyuma ulaşmaktadırlar. Anne-baba ve çocuk sevgisi aile içi psikolojik ilişkileri en iyi ifade etmektedir. Aile içi ilişkilerin bozuk olması bireylerin sosyo-psikolojik sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır (Sayın, 1990: 11). Sağlıksız bir aile ortamın büyüyen çocuklar, normal bir gelişim gösteremeyebilirler. Kendileri de yetişkin olduklarında, çocukları için sağlıksız bir aile ortamı oluşturabilirler. Kendileri gibi çocuklarının da sağlıksız bir aile ortamında yetişmeleri çocuklarının suça itilmesinde etkili olabilmektedir.

Çocuğu suça iten ailevi nedenler: ailenin parçalanması, ebeveynler ile çocuğun çatışması, ailenin ekonomik yetersizliği, ailede suçlu modelin bulunması, çocuğun yetişmesinde yanlış disiplin, ailenin çocuğu ihmali, ailede eşlerin çatışması gibi faktörler etkilidir.

Bu nedenler arasında görece en önemlisi parçalanmış ailedir. Parçalanmış aile denilince akla gelen aile yapısında değişim olmasıdır. Bu değişimden bazıları ölüm, çocuğun aileden ayrılması, karı-kocanın birbirinde ayrı evlerde yaşaması veya boşanma gibi durumlardır. Parçalanmış ailede yaşayan çocukların o andaki yaşının çocuklar üzerinde farklı sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Yaşı daha küçük olan çocuk, anne ve babasının sevgisine ve ilgisine daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Fakat yaş ilerledikçe çocuklar boşanma ve ölüm gibi sebeplerle beliren olumsuzluklardan daha az etkilenmektedir. Bunun yanı sıra annenin yokluğu küçük çocuklarda, babanın yokluğu ise büyük çocuklarda sorun oluşturmaktadır. Çünkü küçük yaştaki çocukların yeme, içme, giyinme ve temizlik gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için annelerine bağımlılıkları söz konusudur. Yine çocuklar üzerinde ailenin parçalanma şeklinin de olumsuz etkileri vardır. Ölümle bir ailenin parçalanması ile boşanma sonucu bir ailenin parçalanması elbette ki aynı

olmamaktadır. Hatta bazen boşanmanın çocuk üzerinde ölümden daha ağır bir etkiye sahip olduğu gözlenmektedir. Çünkü çocuk boşanmaya neden olan faktörlerin ortadan kalkacağını ve boşanmanın engellenebileceğini düşünerek olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Bunda her boşanmanın tartışmalı ve gergin bir geçmişe sahip olmasının da etkisi vardır. Ama çocuk anne ve babasının ölümünü ve bundan çıkan sonucu zamanla kabullenebilmektedir. Yine parçalan ailelerdeki çocukların bundan sonra kiminle yaşayacağı sorunu da çocukları fazlasıyla etkileyen başka bir konudur. Çünkü bu süreçte anne ve babanın tekrar evlenmesi veya dul olarak yaşamına devam etmesi gibi seçenekler vardır. Çocuk anne veya babasının evlenmesi durumunda üvey anne veya baba, üvey kardeşlerle yaşamak zorunda kalacak ve ilk zamanlarda uyum sorunu gibi problemlerin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Evlenmemesi durumunda ise eğer baba dul kalmışsa çocukların bakımı ve ev işleri konusunda yetenekli olmayacağı için çocuğun yaşantısını etkileyecek eğer anne dul kalmış ise çocuklar üzerinde yeterince otorite kuramayacağı ve ekonomik zorluklar yaşayacağı için çocuklar tüm bu olumsuzluklardan etkilenecektir (Şentürk, 2006: 139).

Anne ve baba arasındaki şiddetli geçimsizliğe sürekli tanık olan çocuk aile içi ilişkilerin bu şekilde yürüdüğünü düşünmeye başlayabilmektedir. Şiddetli geçimsizliğin olduğu bu ortamda yetişen çocuk kendi benliğini kaybederek şiddetin olağan olduğunu ve uygulanabileceğini benimseyebilmektedir.

Aile içerisinde şiddet gören çocuk için sokak bir kurtuluş reçetesi olabilmektedir. Aile içerisinde yaşadığı bu şiddet ortamında çocuk kendini güvende hissetmezse sokaklar kendisi için daha cazip hale gelmektedir. Fiziksel şiddetin yanında sözel şiddet ve psikolojik şiddet de çocuğu aile içerisinden soyutlanmasına neden olabilmektedir. Bu şiddet türleri çocuğun içine kapanarak yalnızlaşmasına ve ailesi ile ilişkilerinin kopmasına neden olabilmektedir.

Aile çocukların kendi ayakları üzerinde durabilmesini sağlayan ilk sosyal kurumdur. Aile yapısı içindeki huzursuzluk çocuğun psikolojik açıdan sağlıklı büyümesini engellemekte olup, çocuğun suça itilmesinde rol oynamaktadır. Dolayısıyla kaba boşanma hızı arttıkça çocukların suça olan eğilimi artacaktır. Bu durum Tablo 4'te irdelenmiştir. Türkiye genelinde belirlenmiş olan 36 ilde 2017 yılı kaba boşanma hızı (1000 kişi başına düşen boşanma sayısı) büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve bu tabloda Türkiye kaba boşanma hızı ortalaması olan %1,60'nin üzerindeki iller koyu renkle bunun altındakiler açık renkle gösterilmiştir. Türkiye kaba boşanma hızı ortalamasının üzerinde kalan 10 ilden 1 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47'nin altında olup 9 tanesinde bu oranın üzerindedir. Aynı şekilde Türkiye kaba boşanma hızı ortalamasının altında kalan 26 ilden 14 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47'nin altında olup 12 tanesinde bu oranın üzerindedir. Buradan anlaşılacağı üzere, genel olarak kaba boşanma hızı arttıkça, çocuk suçluluğu oranı artmaktadır.

Tablo 4: 2017 Yılı Kaba Boşanma Hızı- Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi

Plaka No	İl	Kaba Boşanma Hızı (Binde)	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
7	ANTALYA	2,51	0,49
48	MUĞLA	2,51	0,59
9	AYDIN	2,3	0,85
20	DENİZLİ	2,17	0,72
26	ESKİŞEHİR	2,17	1,02
10	BALIKESİR	1,92	0,91
38	KAYSERİ	1,9	0,65
81	DÜZCE	1,78	0,55
77	YALOVA	1,66	0,51
42	KONYA	1,62	0,30
45	MANİSA	1,57	0,59
54	SAKARYA	1,56	0,52
67	ZONGULDAK	1,56	0,55
62	TUNCELİ	1,55	0,59
43	KÜTAHYA	1,47	0,79
11	BİLECİK	1,42	0,78
15	BURDUR	1,4	0,69
55	SAMSUN	1,38	0,69
32	İSPARTA	1,37	0,84
46	KAHRAMANMAR	1,35	0,20
3	AFYONKARAHİS	1,33	0,51
78	KARABÜK	1,3	0,85
27	GAZİANTEP	1,24	0,42
18	ÇANKIRI	1,24	0,89
66	YOZGAT	1,14	0,44
44	MALATYA	1,1	0,47
53	RİZE	0,95	0,40
2	ADİYAMAN	0,78	0,30
21	DİYARBAKIR	0,5	0,44
29	GÜMÜŞHANE	0,49	0,42
63	ŞANLIURFA	0,47	0,29
47	MARDİN	0,43	0,34
72	BATMAN	0,34	0,33
65	VAN	0,33	0,25
49	MUŞ	0,25	0,26
13	BİTLİS	0,21	0,42

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK'ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

3.11. Kentleşme ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi

İnsanları ekonomik yetersizliklere iten nedenlerin başında büyük kentlerin yarattığı yaşam zorluğu gelmektedir. Ekonomik zorluk yaşayan ailelerin çocukları yeterli ve aynı zamanda kaliteli eğitim alamadıkları için küçük yaşlardan itibaren hayata erken atılmak zorunda kalmaktadırlar. Küçük yaşlardan itibaren sokaklarda çalışmak zorunda kalırlar. Hayata erken atılan çocuk, sokak kültürünü bünyesinde eritmeye başlamasıyla sokakta gördüklerini içselleştirmektedir. Aynı zamanda sokakta büyüyen çocuklar yeterli eğitimi alamadıkları için suç kavramı neredeyse onlar

için kaçınılmaz olmaktadır. Kırsal alanda aileler bağ-bahçe işlerini için çocuk sayısının fazla olmasına önem vermektedirler. Bu alanlarda bulunan her çocuk, iş yapabilecek nitelikte bir bireydir. Kentsel alanda ise bağ-bahçede çalışmanın yerini marjinal sektörlerde ve sokaklarda çalışan çocuklar almaktadır. Özetle çocukların birçoğu, aslında aileye gelir sağlayabilecek bir iş gücü olarak görülmektedir (Küçükyılmaz, 2018: 45-46).

Kentleşmenin artışıyla birlikte, heterojen nüfus yapılanması, toplumda oluşan farklı kültürleri ve göçleri arttırmaktadır. Bunun sonucunda çocuklar üzerindeki denetim mekanizması zayıflamaktadır. Dolayısıyla, bu durumda çocukları suça daha kolay itmektir.

Kentleşmenin bir diğer sonucu olarak aile içerisindeki tüm bireylerin iş hayatına girmesi de ailelerin çocukları üzerindeki denetimini zorlaştırmaktadır. Bu denetimin zorlaşmasıyla çocuklar suça itilmektedir.

Kentlerde yaşanan birçok sorunun nedenlerinden birisi de kentleşme ve beraberinde getirdiği teknolojik yeniliklerdir. Batı ülkelerinde yaşanan kentleşme ve buna bağlı olarak teknolojiye gelişme nedeniyle, aralarında çocukların da yer aldığı cinsel suçlar, şiddet suçları, madde kullanımı gibi olumsuz durumlar ciddi oranda artmıştır. Refah seviyesinin artışıyla beraber suç oranlarının azalması beklenirken tam tersi bir şekilde suç oranlarının arttığı görülmektedir. Birçok problemi beraberinde getiren kentleşmenin ortaya çıkardığı sorunlardan biri de “çocuk suçluluğu” olmuştur (Hatipoğlu, 2008: 74).

Kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisini irdelemek amacı ile kentleşme ile ilişkilendirilen bebek ölüm hızı, doğurganlık hızı, net göç hızı, okuma yazma bilen oranı ve bir il içerisinde yaşayan kentsel nüfusun toplam il nüfusuna bölünmesi ile elde edilen kentleşme oranının çocuk suçluluğu oranı ile birlikte karşılaştırılması aşağıdaki tablolarda yapılmıştır.

Tablo 5’de Türkiye genelinde belirlenmiş olan 36 ilde 2017 yılı bebek ölüm hızı büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve bu tabloda Türkiye bebek ölüm hızı ortalaması olan %9,20’nin üzerindeki iller koyu renkle bunun altındakiler açık renkle gösterilmiştir. Türkiye bebek ölüm hızı ortalamasının üzerinde kalan 21 ilden 13 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47’nin altında olup 8 tanesinde bu oranın üzerindedir. Aynı şekilde Türkiye bebek ölüm hızı ortalamasının altında kalan 15 ilden 13 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47’nin üzerinde olup 2 tanesinde bu oranın altındadır. Bilindiği üzere kentleşmiş olan illerde bebek ölüm hızları düşüktür. Çünkü kentleşmiş olan illerde sağlık hizmeti daha gelişmiş ve erişilebilirdir. Tabloda da bu durum açıkça görülmekte olup, kentleşmenin önemli göstergelerinden biri olan bebek ölüm hızı arttıkça (yani kentleşme azaldıkça) çocuk suçluluğu oranı düşmektedir.

Tablo 5: 2017 Yılı Bebek ölüm hızı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi

Plaka No	İl	Bebek Ölüm Hızı (Binde)	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
49	MUŞ	14,9	0,26
63	ŞANLIURFA	14,4	0,29
13	BİTLİS	14,2	0,42
47	MARDİN	13,6	0,34
27	GAZİANTEP	12,8	0,42
65	VAN	11,9	0,25
72	BATMAN	11,7	0,33
45	MANİSA	11	0,59
2	ADİYAMAN	10,9	0,30
62	TUNCELİ	10,8	0,59
15	BURDUR	10,4	0,69
46	KAHRAMANMARAŞ	10,3	0,20
11	BİLECİK	10,2	0,78
77	YALOVA	9,9	0,51
67	ZONGULDAK	9,9	0,55
21	DİYARBAKIR	9,8	0,44
43	KÜTAHYA	9,8	0,79
42	KONYA	9,6	0,30
53	RİZE	9,6	0,40
54	SAKARYA	9,4	0,52
44	MALATYA	9,2	0,47
38	KAYSERİ	8,7	0,65
3	AFYONKARAHİSAR	8,6	0,51
32	ISPARTA	8,5	0,84
20	DENİZLİ	7,8	0,72
7	ANTALYA	7,4	0,49
55	SAMSUN	7,3	0,69
10	BALIKESİR	7,3	0,91
9	AYDIN	7,3	0,85
66	YOZGAT	7,3	0,44
81	DÜZCE	6,9	0,55
48	MUĞLA	6,5	0,59
29	GÜMÜŞHANE	6,4	0,42
26	ESKİŞEHİR	5,2	1,02
78	KARABÜK	5,2	0,85
18	ÇANKIRI	4,6	0,89

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK'ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

Kentleşmiş yerlerde; ekonomik nedenler, kadınların iş hayatına girmesi, evlilik yaşının ilerlemesi, çocuğa iyi gelecek sağlama kaygısı gibi nedenlerden dolayı doğurganlık hızı düşüktür. Bu durum Tablo 6'da irdelenmiştir. Türkiye genelinde belirlenmiş olan 36 ilde 2017 doğurganlık hızı büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve bu tabloda Türkiye doğurganlık hızı ortalaması olan %2,07'nin üzerindeki iller koyu renkle bunun altındakiler açık renkle gösterilmiştir. Türkiye doğurganlık hızı ortalamasının üzerinde kalan 11 ilden 11 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47'nin altındadır. Aynı şekilde Türkiye doğurganlık hızı ortalamasının altında kalan 25 ilden 22 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47'nin üzerinde olup 3 tanesinde bu oranın altındadır. Buradan anlaşılacağı üzere, doğurganlık hızı yüksek olan illerde (kentleşmemiş illerde) çocuk suçluluğu düşüktür.

Tablo 6: 2017 Yılı Doğurganlık hızı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi

Plaka No	İl	Doğurganlık Hızı	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
63	ŞANLIURFA	4,29	0,29
49	MUŞ	3,39	0,26
47	MARDİN	3,25	0,34
13	BİTLİS	3,22	0,42
65	VAN	3,14	0,25
21	DİYARBAKIR	3,12	0,44
72	BATMAN	3,07	0,33
27	GAZİANTEP	2,91	0,42
2	ADİYAMAN	2,78	0,30
46	KAHRAMANMARAŞ	2,53	0,20
42	KONYA	2,11	0,30
38	KAYSERİ	2,02	0,65
44	MALATYA	1,99	0,47
3	AFYONKARAHİSAR	1,95	0,51
54	SAKARYA	1,94	0,52
66	YOZGAT	1,92	0,44
9	AYDIN	1,87	0,85
45	MANİSA	1,86	0,59
81	DÜZCE	1,83	0,55
7	ANTALYA	1,82	0,49
77	YALOVA	1,82	0,51
20	DENİZLİ	1,79	0,72
55	SAMSUN	1,78	0,69
32	ISPARTA	1,76	0,84
18	ÇANKIRI	1,75	0,89
53	RİZE	1,75	0,40
11	BİLECİK	1,7	0,78
48	MUĞLA	1,69	0,59
10	BALIKESİR	1,66	0,91
15	BURDUR	1,66	0,69
62	TUNCELİ	1,56	0,59
26	ESKİŞEHİR	1,54	1,02
78	KARABÜK	1,5	0,85
43	KÜTAHYA	1,5	0,79
67	ZONGULDAK	1,48	0,55
29	GÜMÜŞHANE	1,31	0,42

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK'ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

Kentleşmiş olan illerde sanayi, ticaret, kişi başına düşen milli gelir, hizmet sektörü açısından gelişmiş olup, bu nedenle göç almaktadır. Bu durum Tablo 7'de irdelenmiştir. Türkiye genelinde belirlenmiş olan 36 ilde 2017 net göç hızı büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve göç alan iller (net göç hızı pozitif olan iller) koyu renkle göç veren iller (net göç hızı negatif olan iller) açık renkle gösterilmiştir. Net göç alan 15 ilin 15'inde de çocuk suçluluğu oranı Türkiye çocuk suçluluğu ortalaması olan %0,47'nin üzerindedir. Net göç veren 21 ilden 4'ünde ise çocuk suçluluğu oranı Türkiye çocuk suçluluğu ortalaması olan %0,47'nin üstünde olup 17 tanesinde bu oranın altındadır. Buradan anlaşılacağı üzere, net göç alan illerde (kentleşmiş olan iller) çocuk suçluluğu oranı yüksektir.

Tablo 7: 2017 Yılı Net göç hızı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi

Plaka No	İl	Net Göç Hızı (Binde)	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
77	YALOVA	20,25	0,51
26	ESKİŞEHİR	11,99	1,02
11	BİLECİK	10,82	0,78
48	MUĞLA	9,81	0,59
81	DÜZCE	9,68	0,55
54	SAKARYA	7,56	0,52
7	ANTALYA	6,39	0,49
9	AYDIN	5,58	0,85
15	BURDUR	3,63	0,69
10	BALIKESİR	3,01	0,91
45	MANİSA	3	0,59
18	ÇANKIRI	1,86	0,89
38	KAYSERİ	1,52	0,65
78	KARABÜK	1,4	0,85
55	SAMSUN	0,98	0,69
44	MALATYA	-0,89	0,47
32	ISPARTA	-1,37	0,84
27	GAZİANTEP	-1,52	0,42
42	KONYA	-1,64	0,30
46	KAHRAMANMARAŞ	-3,05	0,20
47	MARDİN	-3,06	0,34
20	DENİZLİ	-3,33	0,72
72	BATMAN	-4,15	0,33
21	DİYARBAKIR	-4,98	0,44
67	ZONGULDAK	-5,21	0,55
53	RİZE	-5,27	0,40
43	KÜTAHYA	-5,61	0,79
3	AFYONKARAHİSAR	-5,62	0,51
63	ŞANLIURFA	-6,32	0,29
2	ADİYAMAN	-7,61	0,30
62	TUNCELİ	-7,86	0,59
66	YOZGAT	-10,51	0,44
65	VAN	-14,62	0,25
13	BİTLİS	-17,73	0,42
49	MUŞ	-22,36	0,26
29	GÜMÜŞHANE	-49,03	0,42

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK'ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

Kentleşmiş olan illerde eğitim olanakları gelişmiş olduğu için okuma yazma oranı da yüksektir. Bu durum Tablo 8'de irdelenmiştir. Türkiye genelinde belirlenmiş olan 36 ilde 2017 okuma yazma bilen oranı büyükten küçüğe doğru sıralanmış ve bu tabloda Türkiye okuma yazma bilenlerin ortalaması olan %96,74'nin üzerindeki iller koyu renkle bunun altındakiler açık renkle gösterilmiştir. Türkiye okuma yazma bilen ortalamasının üzerinde kalan 18 ilden 18 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan %0,47'nin üstündedir. Aynı şekilde Türkiye okuma yazma bilen ortalamasının altında kalan 18 ilden 5 tanesinde çocuk suçluluğu oranı 2017 yılı Türkiye çocuk suçluluğu oranı ortalaması olan

%0,47'nin üzerinde olup 13 tanesinde bu oranın altındadır. Buradan anlaşılacağı üzere okuma yazma oranı yüksek olan illerde (kentleşmiş illerde) çocuk suçluluğu oranı yüksektir.

Tablo 8: 2017 Yılı Okuma Yazma Bilen Oranı-Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi

Plaka No	İl	Okuma Yazma Bilen Oranı (%)	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
7	ANTALYA	98,80	0,49
20	DENİZLİ	98,49	0,72
48	MUĞLA	98,33	0,59
26	ESKİŞEHİR	98,06	1,02
11	BİLECİK	98,05	0,78
9	AYDIN	97,93	0,85
77	YALOVA	97,88	0,51
43	KÜTAHYA	97,79	0,79
10	BALIKESİR	97,76	0,91
42	KONYA	97,68	0,30
45	MANİSA	97,61	0,59
55	SAMSUN	97,38	0,69
32	ISPARTA	97,38	0,84
15	BURDUR	97,36	0,69
38	KAYSERİ	97,34	0,65
3	AFYONKARAHİSAR	97,22	0,51
54	SAKARYA	97,18	0,52
81	DÜZCE	96,85	0,55
53	RİZE	96,34	0,40
27	GAZİANTEP	96,30	0,42
29	GÜMÜŞHANE	95,97	0,42
66	YOZGAT	95,52	0,44
18	ÇANKIRI	95,43	0,89
78	KARABÜK	95,33	0,85
46	KAHRAMANMARAŞ	94,80	0,20
67	ZONGULDAK	94,60	0,55
44	MALATYA	94,16	0,47
72	BATMAN	93,77	0,33
13	BİTLİS	93,60	0,42
2	ADIYAMAN	93,44	0,30
65	VAN	93,38	0,25
62	TUNCELİ	93,33	0,59
21	DİYARBAKIR	92,58	0,44
49	MUŞ	92,07	0,26
63	ŞANLIURFA	91,37	0,29
47	MARDİN	91,21	0,34

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK'ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

Tablo 9'da kentleşme oranının sayısal tanımı olan bir ilde yaşayan kentli nüfusun toplam il nüfusuna oranını gösteren tablo verilmiştir. Tablo 9'da daha önce frekans analizi yapılan illerin hepsine göre karşılaştırma yapılamamıştır. Çünkü 12/11/2012 tarih ve 6360 sayılı yasa ile büyükşehir olan bütün illere ait kentleşme değeri %100 olmuştur. Yasaya göre: Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Ayrıca Adana, Ankara,

Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırları olarak kapsamında incelenen 36 il içerisinde büyükşehir olan Antalya, Denizli, Muğla, Eskişehir, Aydın, Balıkesir, Konya, Manisa, Samsun, Kayseri, Sakarya, Gaziantep, Kahramanmaraş, Malatya, Van, Diyarbakır, Şanlıurfa, Mardin illeri çıkartılarak 18 il için değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Tablo 9'dan anlaşılacağı üzere kentleşme oranının azaldığı Muş, Bitlis gibi illerde çocuk suçluluk oranı azalırken, kentleşmenin arttığı Bilecik ve Karabük gibi illerde çocuk suçluluğu artmaktadır Ancak Batman, Gümüşhane gibi illerin farklı özelliklerinden dolayı kentleşme oranı yüksek olmasına rağmen çocuk suçluluk oranı düşük çıkmıştır. Bu sebepten sadece nüfusa bağlı olarak elde edilmiş kentleşme oranı ile çocuk suçluluğu oranı arasında yüksek öneme sahip bir ilişki gözlemlenmemiştir. Bunun sebebi kentleşmenin sadece nüfusa dayalı sayısal bir veri olarak değerlendirilmemesi gerektirdiğindedir.

Tablo 9: 2017 Yılı Kentleşme Oranı ve Çocuk Suçluluğu Oranı İlişkisi

Plaka No	İl	Kentleşme Oranı (Kentli Nüfus/Toplam Nüfus)	Çocuk Suçluluğu Oranı (%)
11	BİLECİK	80,85	0,78
72	BATMAN	79,09	0,33
78	KARABÜK	76,27	0,85
32	ISPARTA	72,73	0,84
29	GÜMÜŞHANE	72,16	0,42
77	YALOVA	72,07	0,51
18	ÇANKIRI	71,51	0,89
43	KÜTAHYA	70,31	0,79
15	BURDUR	68,37	0,69
2	ADİYAMAN	67,31	0,30
53	RİZE	67,19	0,40
62	TUNCELİ	65,92	0,59
81	DÜZCE	64,63	0,55
66	YOZGAT	64,33	0,44
67	ZONGULDAK	62,17	0,55
3	AFYONKARAHİSAR	59,00	0,51
13	BİTLİS	58,34	0,42
49	MUŞ	41,53	0,26

Kaynak: tuik.gov.tr (Veriler TÜİK'ten alınmış olup tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentleşme sürekli bir değişim süreci içerisindeydir. Kentleşme süreci ile kentler kalabalıklaşmakta, heterojen bir yapıya kavuşmakta, kentlerde bireycilik ön plana çıkmakta, sosyal hareketlilik artmakta, informel ilişkiler hâkim olmakta, yabancılaşma oluşmakta ve kültürler arası farklar doğmaktadır. Bütün bu değişimler sonucu kentlerde suç olayları da artmaktadır.

Türkiye’de kentleşme, sanayileşme ile orantılı olarak gelişmemektedir. Kentleşme öncelikle köy hayatının zorluklarından ve tarımdaki makineleşmeden kaynaklanan iç göçlerin sonucu sağlıklı ve kontrolsüz gerçekleşmektedir. Sağlıksız ve kontrolsüz kentleşme; işsizlik, konut sorunu, çevre kirliliği, gecekondulaşma, hizmet aksaklıkları, aile yapısında çözülme ve suçun artması gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Tarımdaki yapısal değişimden kaynaklanan insanların köyden kente göç etmesini engelleyici önlemler almak gerekmektedir. Bunların başlıcaları tarımsal üretimde çeşitliliği arttıracak düzenlemelerdir. Tarımda modern tekniklerin uygulanmasıyla birlikte tarımsal verimlilik artırılabilir. Üreticiye ürettiği ürünü pazarlaması için destek sağlanmalı, modern tarım teknikleri konusunda çiftçiye eğitim programları düzenlenmeli, sulama projeleri arttırılmalı ve toprak mülkiyetindeki parçalanmışlığı ortadan kaldıracak tarımsal reformlar geliştirilmelidir.

İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır. Yaşadığı çevrenin kültürüyle beraber gelişim göstermektedir. Aile, okul, çevre bu gelişim sürecini etkileyen faktörlerdir.

Çocuğun sosyalleştiği ilk kurumun aile olmasından dolayı kentleşmeye bağlı olarak çocuk suçluluğunun oluşmasında aile yapısındaki çözülme oldukça önemlidir. Ailenin parçalanmışlığı, ailenin eğitimi, aile içi etkileşim, ailenin ekonomik durumu, ailenin demografik yapısı, ailenin denetim eksikliği, ailenin çocuğa karşı tutumu gibi nedenler çocuğu suça itmektir. Çocuğun ailesi tarafından ihmal edilip yeteri kadar sevgi ve saygı gösterilmemesi de çocuk suçluluğunda oldukça önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla aile içi ilişkiler konusunda ailelere eğitim verilmelidir. Çocuğun sosyalleşmesindeki en önemli kurumlardan biri de okuldur. Çocuklar okulda kaliteli bir eğitime tabi tutulmaz ve boş zamanları iyi değerlendirilmezse bu durum çocukların suça itilmesine neden olmaktadır. Aile ve çevre tarafından okulun önemi anlaşılıp, çocuğa kaliteli bir eğitim sağlanırsa çocuk suçluluğu önenebilir. Okuldaki eğitim ile birlikte sosyalleşen çocuk üzerinde akran grupları da çocuğun suça itilmesinde oldukça etkilidir. Akran grubu çocuğun özgürlüğünü yaşadığı çevredir. Çocuğun arkadaş grubunun ahlak dışı ve suça yönelik davranış benimsemesi zamanla grup içerisinde bulunan diğer çocukları da suça itmektir. Bu nedenle çocuğun akran

grupları anne ve baba tarafından kontrol edilmelidir. Kentleşmeye bağlı olarak ailelerin kentlerde yaşamış olduğu ekonomik sorunlar da çocuğu suça itmektir. Ailenin ekonomik yetersizliklerinden dolayı çocuk eğitim hayatından mahrum kalmaktadır. Bu yüzden çocuk aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla erken yaşlarda resmi olmayan yollarla para kazanmaya çalışmaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmek için ekonomik durumu kötü ailelere maddi yardım sağlayan sosyal birimler oluşturulabilir.

Çocuk suçluluğu üzerinde etkili olan nedenlerden biri de kitle iletişim araçlarıdır. Çocukların gelişim psikolojisi açısından oldukça önemlidir. Kitle iletişim araçlarının günümüzde eğitici ve öğretici yönü ön plana çıktığı ölçüde çocuk gelişimine katkısı olmaktadır. Fakat suç, şiddet, aşırı tüketimi destekleyecek nitelikteki yayınlar çocuk üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Bu süreçte ailelere de önemli görevler düşmektedir. Devlet ve eğitim kurumları, kitle iletişim araçlarının kullanımı konusunda çocukları ve aileleri bilinçlendirmek ve bilgilendirmek adına konferanslar vermelidir.

Madde, davranış ve internet bağımlılığı çocuk suçluluğu üzerinde etkili olan önemli nedenlerden bir diğeridir. Aileler bilgisayar ve internet kullanımı daha çok eğitim amacıyla desteklemektedir. Fakat çocuğun bu amaç dışında bilgisayar ve interneti kullanmaya başlamasıyla suç ortaya çıkabilmektedir. Bu durumu önlemek için aileler çocuklarının internete giriş çıkış saatlerini belirlemek adına takip çizelgesi hazırlamalı, bu çizelge hazırlanırken anne baba çocuklarla birlikte karar vermelidir. Anne ve baba bilgisayar oyunları konusunda çocuklarına rehberlik yapmalıdır. İnternet kafeler sık sık denetlenmelidir. Aileler, madde bağımlılığı konusunda çocuklarını bilinçlendirmeli ve herhangi bir madde kullanmayarak model olmalıdır. Okullarda yasadışı madde kullanımını önlemeye yönelik konferanslar verilmelidir. Ayrıca çocukların boş zamanını iyi değerlendirmesi için onlara seçenekler sunmalı ve olabildiğince onlara aktivitelerde eşlik etmelidir. Aile içinde birlik beraberlik ve disiplin sağlayacak ortak alışkanlıklar belirlenmelidir. Anne ve baba çocuklarına karşı aşırı baskıcı ve ilgisiz bir tavır içinde olmamalıdır.

Bu çalışmada TÜİK'ten elde edilen veriler yardımıyla Türkiye genelinde seçilen 36 il için eğitim ve çocuk suçluluğu ilişkisi, aile ve çocuk suçluluğu ilişkisi, kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisi incelenmiştir. Seçilen 36 ilde eğitim ve çocuk suçluluğu ilişkisini yansıtan okullaşma oranı çocuk suçluluğu oranı karşılaştırmasına bakılacak olursa, illerde okullaşma oranı arttıkça çocuk suçluluğu oranının da azaldığı görülmektedir. Aile ve çocuk suçluluğu ilişkisini yansıtan kaba boşanma hızı çocuk suçluluğu oranı karşılaştırması seçilen 36 il için incelendiğinde ise kaba boşanma hızı arttıkça çocuk suçluluğu oranının da arttığı görülmektedir. Kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisi kentleşme oranı (bir ilde yaşayan kentli nüfusun toplam nüfusa oranı) ve çocuk suçluluğu oranı karşılaştırması ile değerlendirilmiş ve kentleşme oranının artmasıyla çocuk suçluluğu oranının da arttığı görülmüştür. Ayrıca kentleşmeyi dolaylı yoldan yansıtan bebek ölüm hızı, doğurganlık oranı, okuma yazma bilen oranı, net göç hızı gibi parametreler çocuk suçluluğu

oranı ile karşılaştırılarak kentleşme ve çocuk suçluluğu ilişkisi için çıkarımlar yapılmıştır. Bebek ölüm hızı ile çocuk suçluluğu oranı karşılaştırmasına bakılacak olursa bebek ölüm hızı arttıkça (kentleşmemiş iller) çocuk suçluluğu oranı da azalmakta, doğurganlık hızı ile çocuk suçluluğu oranı karşılaştırmasına bakılacak olursa doğurganlık hızı arttıkça (kentleşmemiş iller) çocuk suçluluğu oranı da azalmakta, net göç hızı ile çocuk suçluluğu oranı karşılaştırmasına bakılacak olursa net göç alan illerde (kentleşmiş iller) çocuk suçluluğu oranı da artmakta, okuma yazma bilen oranı ile çocuk suçluluğu oranı karşılaştırmasına bakılacak olursa okuma yazma bilen oranı arttıkça (kentleşmiş iller) çocuk suçluluğu oranı da artmaktadır. Yapılan yorumlamalar Türkiye genelindeki iller bazında gerçekleştirilmiştir. Oysa bir il içinde ilçe, belde, hatta mahalle bazında bile birçok parametre farklılık göstermektedir. Bu nedenle bu çalışma bir il içerisinde ilçe, mahalle vb. idare birimleri gibi daha küçük yapılar için de yapılarak daha ayrıntılı çıkarımlara ulaşılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akalın, Mehmet (2016), Kentsel Dönüşümün Karanlık Yüzü: Soylulaştırma, Yerinden Edilme ve Mekânsal Dışlanma, **Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi**, 7(14), 287-319.
- Akalın, Nejat (1999), **Suçta İtilmiş Çocukların Adli Tıp Açısından İncelenmesi ve Cezaevinde Bulunan Suçta İtilmiş Çocukların Deskriptif Olarak İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi – Adli Tıp Enstitüsü.
- Aksoy, Erman (2007), “Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı”, **TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni**, Dosya 06, 11-15.
- Arslan, Ali (2004), “Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 1(1), 1-17.
- Artuk, Mehmet Emin vd. (2003), **Uygulamalı Ceza Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Avcı, Müjdat (2015), **Çocuk Suçluluğu: Erzurum İl Merkezi Üzerine Bir Çalışma**, 1 Baskı, Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara.
- Ayan, Sezer (2011), **Suçlu Kim? Türkiye’de Çocuk Suçluluğu**, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Aydın, Hakan (2010), **Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğu Önlenmesindeki Rolü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın Hakan ve Gündüz Veysel (2010), Çocuk Güvenliğinin Sağlanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: “Taş Atan Çocuklar” Sorunu, **Türk İdare Dergisi**, 468, 9-32.
- Aytaç, Serpil (2000), **İnsani Anlama Çabası**, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa.
- Avcı, Müjdat (2009), **Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri Erzurum İli Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bal, Hüseyin (2008), **Kent Sosyolojisi**, 1. Baskı, Fakülte Kitapevi, Isparta.
- Balamir, Rahşan (1999), **Suç Teorileri İçinde Chicago Okulu’nun Yeri ve Önemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcı, Hakan (2011), **Çocuk Suçluluğu ve Toplumsal Nedenleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başbüyük, Oğuzhan ve Karakuş, Önder (2010), “Sosyal Düzensizlik ve Toplum Destekli Güvenlik Politikaları”, **Sosyolojik Araştırma Dergisi**, 13(2), 65-97.

- Bayhan, Vehbi (1996), “Türkiye’de İç Göçler ve Anomik Kentleşme”, **Toplum ve Göç**, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, D.İ.E Yayınları, 178-193, Ankara
- Berber, Nuri (2015), **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu ile Mücadele Politikası Analizi: İstanbul Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bıçkılı, Doğan (2006), **Kentte Yoksulluk Ayrışma ve Yaşam Kalitesi**, Dora Yayıncılık, İstanbul.
- Bozkurt, Veysel (2011), **Değişen Dünyada Sosyoloji**, Ekin Yayınları, Bursa.
- Bulut, Işıl (1990), “Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**, 1(2), 79-110.
- Canpolat, Hasan (2002), **Türk Belediye Sisteminde Ölçek ve Model Sorunu**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çavdar, Tefvik (1983), “İşsizliğin Toplumsal Etkileri”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi** içinde, 5 (1170-1177), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çelikkaya, Hasan (2011), **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi**, Nobel Yayınları, Ankara.
- Çetin, Zuhâl Önez (2017), “Kent Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimine Dair Bir İnceleme”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, 31(2),289-308.
- Çoşar, Yakup (2005), “Kentleşen Türkiye’de Çocuk Suçluluğu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 56,281-327.
- Demir, Emel (2006), **Birey ve Aile Yaşamına İlişkin Konularda İnternet Kullanımının Etkilerinin Belirlenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi – Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demiray, Nebahat (2018), **Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Muhtemel Faktörler: Suç Korkusu, Kentleşme ve Aile Yapıları (Samsun İlkadım ve Canik İlçeleri Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirbaş, Timur (2005), **Kriminoloji**, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Dinç, Aybike (2013), **Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dolu, Osman (2012), **Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji**, 4. Baskı, Seçkin Yayınları.
- Dönmezer, Sulhi (1994), **Kriminoloji**, Seçkin Yayınları, İstanbul.
- Ergenç, Sedat ve Aydın, Hakan (2009), “Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunu Önlemedeki Rolü”, **Denetim Dergisi**, 3,73-79.

- Ellwood Charles (1912), “Lombroso’s Theory of Crime”, **Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology**, 2(5), 716-723.
- Erkan, Rüstem (2010), **Kentleşme ve Sosyal Değişim**, 3. Baskı, Bilimadamı Yayınları, İstanbul.
- Erol, Mehmet Doğan (2014), **Kentleşmenin Çocuk Suçluluğu Üzerine Etkileri: Cem Garipoğlu Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersöz, Günindi Aysel (2003), “Dünya Konferansları Belgelerinde Aile ve Yoksulluk Saptamalar ve Öneriler”, **Aile Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 2(6),65-73.
- Ersöz, Halis Yunus (2009), “Sosyal Politika- Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, 55(1), 759-775.
- Ertürk, Hasan (1995), **Kent Ekonomisi**, 1. Baskı, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa.
- Esen, Sinan (2008), **Kentleşme ve Kentleşme Sürecinin Çocuk Suçluluğu Üzerindeki Etkileri: Ankara Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eşmeler, Ahmet Şafak (2018), **Türkiye’de Kentleşme Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar Kentlerde İntihar Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fıratlı, Erkan (1999), **Türkiye’de Kentleşme: Ankara Örneği Nüfus Hareketleri Açısından Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gençer, Suzan Lema (2011) **Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Durumlarının İnternet Kullanım Profilleri ve Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, Anthony (2008), **Sosyoloji**, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gökçe, Birsen (1977), **Gecekondu Gençliği**, 1. Baskı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Bursa.
- Gökpinar, Mahmut (2007), “Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Çocuk Suçluluğu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**,72, 206-233.
- Gökulu, Gökhan (2010), “Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, 24(1), 209-226.
- Gölbaşı, Serkan (2008), **Kentleşme ve Suç**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Gölcüklü, Feyyaz (1963), **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Görmez, Kemal (1997), **Kent ve Siyaset**, 1. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara.

- Görün Mustafa ve Elagöz İsmail (2007), “Kentsel Yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İş Birliği”, **Küresel Yoksulluk, IV Uluslararası Sivil Toplum Kongresi**, Çanakkale, 19-21.
- Gövsal, İbrahim Alaaddin (1998), **Çocuk Psikolojisi**, Hayat Yayınları, İstanbul.
- Gümüş, Erdal (2004), “Crime in Urban Areas: An Empirical Investigation”, **Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi**, 4(7), 98-109.
- Günçe, Gülseren (1983), “Çocuk Suçluluğu ve Aile”, Esin Onur (Ed.), **Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1-17.
- Güneş, Adem (2016), **Aile ile Bağlanma: Aidiyet**, 4.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Gürer, Cüneyt ve Öner, Cihat Muzaffer (2011), “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Ailenin ve Okulun Önemi”, Süleyman Hançerli, Bilal Sevinç (Ed.), **Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar**, 1. Baskı içinde (170-200), SABEV Yayınları, Ankara.
- Gürsel, Yücel (1990), **Demokratikleşme Sürecinde Kent ve İnsan**, 1. Baskı, E yayınları, İstanbul.
- Gürelli, Nevzat (1967), “Şehirleşme ve Suç”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 32(2-4), 588-595
- Gürsoy, Mahmut (2013), **Kentleşme Sürecinde Göç Suçluluk İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harmancı, Fatih Mehmet ve Terkeşli, Ramazan (2006), “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Polisle İş birliği”, Şule Erçetin (Ed.), **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu-Çocuk ve Suç**, 1. Baskı içinde (177-193), Hegem Yayınları, Ankara.
- Hancı, Hamit (1999), “Kentte Suç ve Kent Suçu”, **İzmir Tabip Odası Bülteni**, Dosya06, 24-25.
- Hatipoğlu, Filiz (2008), **Kentleşmenin Çocuk Suçluluğuna Etkisi ve Bir Çözüm Önerisi Denemesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, Melih (2013), **Nöbetleşe Yoksulluk (Sultanbeyli Örneği)**, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Işıkçı Mamur, Yasemin (Ed) (2019), **Kamu Yönetimi ve Çocuk**, Astana Yayınları, Ankara.
- İçli, Tülin Günşen (2007), **Kriminoloji**, 7 Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- İspir, Eyüp (1991), **Şehirleşme ve Meseleleri**, 2. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Kaner, Sema (1992) “Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 25(2), 473-496.
- Karasu, Mithat Arman (2012), “Kent ve Suç Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve” **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, 13(2), 175-195.

- Kartal, Kemal (1992), **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**, Adım Yayınları, Ankara.
- Kaya Erol (2017), **Kentleşme ve Kentleşme**, 1. Baskı, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Kaya Erol vd. (2007), **Modern Kent Yönetimi-I**, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Keleş, Ruşen (1992), **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 2. Baskı, Cem Kitapevi, İstanbul.
- _____ (1998), **Kent Bilim Terimleri Sözlüğü**, 2. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara.
- _____ (2002), **Kentleşme Politikası**, 7. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara.
- Kentleşme Şûrası (2009), **Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyon Raporu**, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Ankara.
- Kirel, Çiğdem ve Sungur, Zerrin (2012), **Davranış Bilimleri**, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Kızılçelik, Sezgin (1991), **Sanayileşme ve Kentleşme Süreci ile Ortaya Çıkan Bazı Sosyal Problemlerin Suça Etkisi Üzerine Sosyolojik Düzeyde Teorik Bir Çalışma**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızmaz, Zahir (2005), “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 29(2), 149-174.
- Konanç, Esin (1974), **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu**, Türkiye Kalkınma Vakfı Yayını, Ankara.
- Kongar, Emre (1998), **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kongar, Emre (1982), **Kentleşen Gecekonular ya da Gecekonulaşan Kentler-Kentsel Bütünleşme**, TGAV Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Abdullah ve Kocadaş, Bekir (2006), **Toplumsal Sapma**, Doğu Kütüphanesi Yayınevi, İstanbul
- Köknel, Özcan (1996), **Bireysel ve Toplumsal Şiddet**, Altın Kitapları, İstanbul.
- Kömür, Esra ve Güngör Ali (Ed.) (2017), **Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı Raporu**, Ankara.
- Köy Kanunu (1924), **T.C. Resmî Gazete**, 68, (7.4.1924)
- Kunt, Veysel (2003), **Suç ve Çocuk**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükıılmaz, Yaşar Orçun (2018), **Kentsel Mekân ve Suç İlişkisi Bağlamında Trabzon’da Çocuk Suçluluğu**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Laborit, Henri (1990), **İnsan ve Kent**, (Çev. Bertan Onaran), Payel Yayınları, İstanbul.
- Mangır, Mine ve Silleli Nurdan (1987), **Çocuk Suçluluğu**, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Nirun, Nihat (1967), “Sosyal Yapı ve Suça Yöneliş Olayı”, **Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe Araştırma Enstitüsü Dergisi**, 5, 131.-151.
- Ofloğlu, Gökhan ve Büyükyılmaz, Ozan (2008), “Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç İçinde Farklı Alanlarda Görünümleri”, **Kamu-İş Dergisi**, 10(1), 113-144.
- Oktay, Ercan ve Pekküçükşen Şerife (2017), “Çocuk Odaklı Yerel Politikalar ve Parka Hapsedilen Çocukluk”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14(40), 309-318.
- Ökmen, Mustafa (1996), **Türkiye’de Kentleşme Sorunları ve Sivas Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özek, Çetin (1973), “Türkiye’de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabileceği Sorunlar”, **Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sempozyumu**, Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 77-144
- Özgen, Yahya Fikret (2010), **Türkiye’de Göç ve Kentleşmenin Suç ve Suçlulukla İlişkisi: İstanbul Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Beykent Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Özge (2007), **Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi – Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Öter, Adem (2005), **Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Antalya Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkök, Perim (1996), **Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Alınması Gereken Tedbirler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi – Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Plotnik, Rod (2009), **Psikolojiye Giriş**, (Çev. Tamer Geniş), 1. Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Poyraz, Tuğça ve Arıkan, Gülay (2005), “Kalecik’e Bağlı Bağcılıkla Uğraşan On Köyde Bireysel ve Kurumsal Açından Modernleşme Eğilimleri”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 22(2), 1-19.
- Park, Robert (1967), “The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban Environment”, Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderick D. Mckenz (Ed.), **The City** içinde (1-46), The Univercity of Chicago Press, Chicago-London.

- Saran, Nephane (1990), “Çocuk Suçluluğu ve Parçalanmış Aileler”, Beylü, Dikeçligil ve Ahmet Çiğdem (Ed.), **Aile Yazıları III, Birey Kişilik ve Toplum**, Bilim Serisi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sayın, Önal (1990), **Aile Sosyolojisi**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Sencer, Yakut (1979), **Türkiye’de Kentleşme**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Serter, Gencay (2013), “Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram”, **Planlama Dergisi**, 23(2), 67-76.
- Şahin, Yusuf (2010), **Kentleşme Politikası**, 1. Baskı, Murathan Yayınevi, Trabzon.
- Seyhan, Kazım ve Bahar, İbrahim (2006), “Çocuk Suçluluğu”, Şule Erçetin (Ed.), **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu-Çocuk ve Suç**, 1. Baskı içinde (1-60), Hegem Yayınları, Ankara.
- Sezal, İhsan (1992), **Şehirleşme**, Ağaç Yayınlar, İstanbul.
- Sokullu Akıncı, Füsün (2002), **Kriminoloji**, Beta Yayınları, İstanbul.
- Solak, Adem (2008), **Çocuk Suçluluğu ve Aile**, Serya Yayıncılık, Ankara.
- Şentürk, Adem (2006), **Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler Malatya Uygulaması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tatlıdil, Ercan (1989), **Kentleşme ve Gecekondu**, Ege Üniversitesi Fakülte Yayınları, İzmir.
- Temür, Tuğba (2012), **Kentleşme, Çocuk Suçluluğu ve Eğitim: İstanbul Örneği**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi – Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Terzi, Ali Kemal (2007), **Kent Ölçeğinde Çocuk Suçluluğu Çankaya Örnek Araştırması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tüzün, Birgül (1995), **Çocuk Suçluluğu Kavramı ve Yasal- Kurumsal Düzenlemeleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi – Adli Tıp Anabilim Dalı.
- Uluğtekin, Sevda (1991), **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**, Bizim Büro Yayınları, Ankara.
- Uluğtekin, Sevda vd. (2004), “Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporları ve Gözetim Raporlarının Yeri”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 17(53), 35-44.
- Utku, Serdar (2005), **Şehirleşme ve Suç İlişkisi: Ankara Araştırması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- URL, “Çocuk Dostu Kentler”, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/ CFC%20Catalogue-TR.pdf> (25.06.2019).

- URL, “Frekans Dağılımları ve Frekans Tablolarının Hazırlanması”, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/1376/mod_resource/content/2/B3_Frekans%20Tablolar%C4%B1.pdf (15.04.2019).
- URL, “Kitle İletişim Araçları ve Şiddet”, <http://www.egitimsen.org.tr/yayinlar/siddet.htm> (10.01.2019).
- URL, “Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı”, <http://www.tcyov.org/hakkimizda/> (25.06.2019).
- URL, www.tuik.gov.tr (26.03.2019).
- Wirth, Louis (1938), “Urbanism as a Way of Life”, **The American Journal of Sociology**, The University of Chicago Press, 44(1), 1-24, New York.
- Yanjinkham, Baasanbat (2011), **Kent Güvenliği ve Kentsel Suçun Önlenmesi: Moğolistan’daki Kentleşmeyle İlgili Suçlar için Öneriler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis akademisi – Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuzer, Haluk (1981), **Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- _____ (2001), **Çocuk ve Suç**, 10. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yıldırım, Aziz (2004), **Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Gökhan (2006), **Türkiye’de Suç ve Suçluluk Olgusunun Kentleşme Bağlamında İrdelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi – Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz Hulusi (1998), **Kentleşme Sürecinde Alevilik- Bektaşilik**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, Tören (2004), **Kriminoloji**, Umut Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Yüceyılmaz, Ali Arda (2007), **Konya Örneğinde Kentsel Suçlar ve Kent Esenliği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yörükoğlu, Atalay (1997), **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Hayriye Nisa TAŞKIN HAMARAT, 30.09.1990 tarihinde Van ilinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Trabzon İskender Paşa İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini ise Trabzon Yunus Emre Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimine 2008 yılında Karadeniz Teknik Üniversite Kamu Yönetimi Bölümü'nde başladı. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden Onur öğrencisi derecesiyle mezun oldu. 2013 yılında Karadeniz Teknik Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Tezli Yüksek Lisans programına başladı.

TAŞKIN HAMARAT, evli olup iyi derecede İngilizce bilmektedir.